EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Walter Matthias Diggelmann, născut în 1927, la Mönchaltorf, trăieşte în prezent la Zürich. După o tinereţe foarte agitată (a lucrat în construcţii, în fabrică, a fost *boy* la hotel, redactor, dramaturg la radio, gazetar, agent de publicitate etc.), s-a dedicat scrisului.

Primului său volum *Tinerii din Grand Dixence* (1957), i-au urmat: *Întîmplări despre Abel* (1960), *Audierea lui Harry Wind* (1962), *Puţin înaintea sfîrşitului* (1963), *Moştenirea* (1965), *Achitarea lui Isidor Rugge* (1967), Diggelmann fiind socotit astăzi unul dintre cei mai valoroşi prozatori elveţieni.

Lei 3,25

87

1969

W. M. DIGGELMANN • PUŢIN ÎNAINTEA SFÎRŞITULUI

CM

WALTER MATTHIAS DIGGELMANN

PUŢIN ÎNAINTEA SFÎRŞITULUI

COLECŢIA MERIDIANE

CM

Desenul copertei de *Ion Cojocaru*

Walter Matthias Diggelmann

Puţin înaintea sfîrşitului

În româneşte de SÂNZIANA POP

Editura pentru L teratură Universală

Bucureşti, 1969

CUVÎNT ÎNAINTE

S-a născut în Elveţia (1927), la Mönchaltorf. Fixarea obîrşiei contează. Nu trece în peisaj, dar e fond etnic. Apoi sens etic, pledoariile vitale, confesiile existenţiale ţin şi de aerul montan, o sinceritate cu orizontul desenat pe reliefuri înalte.

Walter Matthias Diggelmann e un prozator optimist. În sensul prozei moderne americane, atît de generoasă în recuperările de ordin moral pe care le oficiază. Dacă poate fi afiliat la Hemingway, de pildă, e numai pentru că străbate cu aceeaşi savoare existenţa, în cîteva din ipostazele ei. Şi pentru că recuperează umanul acolo unde concretul primar este mortificat. Concluziile, reconfortante ţin însă de parcurgerea foarte în serios şi foarte în tragic a temelor-realităţi, încît optimism nu înseamnă superficialitate. Şi nu înseamnă expedierea destinelor.

Semnul raţional este împotrivirea. Dar nu protest-anarhie ci dubiul cartezian, înlăturarea presupoziţiilor. Fondul moral al cărţii se stabileşte pendular, respingeri

și acceptări seriale, pentru a se ajunge la ceva ferm, pentru a dobîndi un început pur prin gîndire.

Pledoaria este, de fapt, pentru o moralitate intactă. Nu o moralitate oficială, ci aceea revendicată de indivizi. Moralitatea populară a cugetării libere și a bunului-simț. Libertatea de a nu-ți contrazice natura, firescul, tiparul inițial, fondul uman sănătos și incoruptibil. Morala modului de a exista în afara costrîngerilor de orice fel. E năzuința către beatitudine, de fapt, către ignorarea realității impuse, e și o disimulare, o exagerare în sens fantastic a zonei de liniște.

Un bătrîn aflat pe patul morții falsifică perseverent datele accidentului care l-a adus în stare gravă, numai pentru a păstra nealterată imaginea tinereții, a existenței totale, pentru a o idealiza, pentru a cuprinde în ea și finalul, pentru a-și sfîrși zilele apoteotic. *(Zile calde și blînde.)*

Raporturile erotice sînt și ele exact definite, dragostea este neapărat colaborare, neapărat adeziunea ambilor parteneri. Numai de pe această tribună a consimțămîntului liber poate fi garantată fericirea *(Pregătiri pentru nuntă)*, numai astfel pot fi respinse invertirile sexuale, perversitatea, constrîngerile erotice *(Socoteala)*.

Dar libertatea de a te rupe de morala curentă poate trece drept abatere, individul în cauză devine culpabil. Pledînd pentru cazuri-excepții Diggelmann susține o antimorală de fapt? Concluzia ar putea fi aceasta, dacă prozatorul ar ambiționa la un sistem. Ceea ce susține Diggelmann, în realitate, nu este însă o moralitate obligatorie, ci numai o moralitate polemică, nu este o ordine matematică, ci una sentimentală. Diggelmann acuză nu propunînd, ci prin întrebare. Corectivul pe care îl aplică el nu e obligatoriu, nu e didactic, ci numai interogativ.

E retoric. Un fel de a exista el eroilor sub semnul întrebării, pentru a afla răspunsul activ. Pentru a compromite locurile în care morala publică e falsificată de mult și funcționează mecanic.

Pentru cîteva cazuri-limită autorul iese totuși din neutralitate, miza prozei devine pretext social grav, scriitorul — conștiință activă — acuză: războiul, de pildă. Războiului i se opune un veto atît de categoric, încît volumul *Puțin înaintea sfîrșitului* are și tonul unui manifest. Perioadele de referință sînt diferite, privesc ultimii ani ai celui de al doilea război mondial, agonia, delirul fascismului *(Puțin înaintea sfîrșitului, În permisie)* dar și perioada militarismului revanșard actual *(Din începuturile unui autor* și *Să li se pună bețe-n roate)*. Noutatea totală vine de la faptul că în atenția imediată sînt tinerii. Detașamentele de băiețandri decimați în ultimele zile de bombardament, executați în ultimele zile de lagăr, uciși în prima și ultima lor permisie. Peregrinii de douăzeci de ani căutînd pe pămînturi străine mormintele fraților morți tot la douăzeci de ani. Recruți refuzînd să efectueze stagiul militar, ca semn de respingere a morților de-o vîrstă cu ei, și ca omorul să nu se mai repete. Relele sînt numite. Fascismul, neofascismul, dar și înarmările contemporane, pactul oficialităților mondiale peste acordul oamenilor, al națiunilor, ignorarea individului tocmai în pregătirea destinului său. Iată, în acest sens, pledoaria unui copil de șaisprezece ani: *„Tată, recunoașteți, tată, că nu sînteți cel drept care vă dați. Recunoașteți că nu v-ați făcut general numai de dragul patriei, ci ca să vă potoliți setea de putere. Recunoașteți că veți livra război fiecăruia care vă va comanda război. Un război bun, modern, eficace. Cîți morți? În soldați?*

în copii și bătrîni ? Recunoașteți, tată, că în realitate urîți pacea pentru că ea ar face existența dumneavoastră inutilă. Zădărniciți pacea pentru că vă interesează doar existența dumneavoastră și nu viața poporului căruia susțineți că-i aparțineți. Recunoașteți că v-ați ales cariera militară, știind că în orice altă meserie ați fi eșuat, că puteați ajunge la putere și prestigiu numai făcînd cîrdășie cu moartea..." (Din începuturile unui autor.)

Astfel pusă, problema războiului, reînarmarea, devine în proza lui Diggelmann luptă între generații, luptă între fals și adevăr, între constrîngere și libertate. Purtătoare a idealurilor de pace și ocrotire a omului, generației tinere îi revine în felul acesta și menirea de a garanta destinul, menirea de a reprezenta viitorul în prezent. Părinții sînt niște izolați. Indivizi angrenați atît de total în mecanismele sociale, că nu mai au timp pentru copii. Aceștia evoluează singuri. Sînt străini. Atmosfera familială este desființată, vechiul ideal casnic dezmințit. Părinții cresc în loc de prieteni — dușmani, în loc de aliați — inamici, își ocrotesc propriii judecători, propriii executori în numele unei morale înșelate. Somația ultimă și singura cale de conciliere este ca adulții să recunoască sincer că au greșit, că mint, că există un fals, să recunoască dreptatea copiilor. Dar asta nu se întîmplă, și înstrăinarea este concluzia ultimă.

Puțin înaintea sfîrșitului este un volum de proză a cărui pregnantă simplitate și limpezime a expresiei se impune cu egală justificare atenției. Walter Matthias Diggelmann reprezintă unul dintre cazurile de fericit echilibru în care căutarea sensurilor reclamă perpetuu iscodirea modalității, evitînd constant excesele, demonstrațiile în sine, diluarea artificială a limbajului. Dimpotrivă, stăpînirea materialului lingvistic e fermă, fraza e construită

armonios și e cadențată ritmic, uneori scurt, alteori pe perioade de respirație largă, dialogul funcționează alert, e dinamic, dă sensul de fugato, de scurgere rapidă a timpului, a existențelor, dar e și dialog „pe loc", controverse consumate în vag și absurd. Stilul prozei nu e colorat. Metafora e constant reprimată. Peisajul e rar folosit, dar atunci, cu o forță de iradiere asupra textului integral. Picturalul și muzicalitatea nu vin atît din iscodirea sonurilor rare și a culorilor moi, cît din asamblarea textului, din construcția epică, din ingeniozitatea frazării intrigii cu crescendo către final.

Încît acordul unanim al criticilor lui Walter Matthias Diggelmann, cum că forța prozatorului acestuia stă în capacitatea și știința construcției, pare să fie un adevăr.

SÂNZIANA POP

PUŢIN ÎNAINTEA SFÎRŞITULUI

La început, închisoarea ni s-a părut de-a dreptul idilică. Erau zece celule la parter şi zece la etajul de deasupra. La parter, spre locuinţa administratorului, exista o uşă care ne separa, una simplă, din lemn, îmbrăcată în tablă ; fără zăbrele, fără nimic. W.C.-ul se afla chiar lîngă uşa asta. Cînd Kirchhofer, administratorul, fără ajutoare, neavînd schimb nici duminica, intra în aripa unde erau celulele, lăsa uşa asta întotdeauna deschisă, şi atunci ajungea pînă la noi mirosul unei gospodării normale din sudul Germaniei. Soţia lui Kirchhofer gătea. Nu mai exista, fireşte, cine ştie ce de gătit. Supe, supe, mereu supe şi apoi cartofi fierţi în coajă, niscaiva legume, şi, bineînţeles, dimineaţa, cafea. Doamna Kirchhofer scotea în fiecare zi o deţi-

nută din celulă şi aceea trebuia să ajute la gospodărie. Cred că afară, în curte, Kirchhoferii aveau un porc şi păsări. Nu pot s-o jur. De altfel ferestrele aripii unde locuia Kirchhofer n-aveau gratii ; şi nici ferestrele bucătăriei. Şi totuşi o evadare n-ar fi fost uşor de înfăptuit. Căci un zid înalt înconjura întreaga clădire.

Nici celulele nu erau aşa cum sînt de obicei celulele de pe întregul pămînt. Podelele, de pildă, din lemn de brad, erau atît de răzuite că nu puteai umbla desculţ de frică să nu-ţi intre o aşchie în picior. Ferestrele aveau gratii, dar erau atît de largi şi mai ales atît de joase că toată lumina zilei năvălea în celulă. Kirchhofer vorbea mereu de odăi.

— Du-te acum înapoi în odaia ta...

Venea fix la şapte dimineaţa, lăsa deschisă uşa care ne despărţea de locuinţa lui şi descuia celulele de la parter, apoi pe cele de la etaj. Ieşeam toţi pe coridor, ne duceam pe rînd la W.C., unde exista un lavabou cu apă curentă, şi aci lăsam apa rece să ne curgă peste obraz. După aceea goleam hîrdăul. Nu erau hîrdaie cum se obişnuiesc în închisorile şi puşcăriile de pe tot globul. Toată instalaţia era prinsă în perete. O gaură pătrată în zid, între celulă şi coridor. O uşă înăuntru, o uşă în exterior. Hîrdăul pe rotile, rotilele pe şine. Toată instalaţia putea fi scoasă dinspre coridor dacă îndepărtai două icuri mititele care frînau rotilele în anumite puncte. Ar fi fost inutil să mai scoţi icurile astea dacă Kirchhofer s-ar fi obosit să încuie cu cheia uşa din exterior. Dar el o lăsa deschisă şi noi ne-am dat seama imediat că puteam desprinde neobservaţi icurile dimineaţa şi apoi puteam împinge hîrdăul din celulă în coridor. Deschizătura pătrată era suficient de mare ca să poată trece prin ea un om. Cel puţin aşa se putea sta afară pe coridor...

După golirea hîrdăului ne duceam în pivniţă şi aduceam lemne. Erau o grămadă de lemne şi nu ne era teamă că într-o bună zi vom îngheţa de frig. În fiecare celulă se afla o sobă cilindrică din fontă, care era încălzită de pe coridor. Kirchhofer împărţea chibrituri şi fiecare îşi făcea focul în soba lui. După micul dejun, cînd Kirchhofer ne încuia din nou, îl lăsa afară pe bătrîn şi acesta trebuia să bage mereu lemne.

Bătrînul tăiase clandestin cîţiva porci şi din pricina asta trebuia să stea închis vreo cîteva luni. Dar el era de prin împrejurimi, era per tu cu Kirchhofer şi povestea că şi Kirchhofer şi alţi funcţionari superiori ai districtului luaseră de la el carne de porc, tot la negru. Bătrînul se

plimba toată ziua pe coridorul de sus sau de jos, deschidea uşa exterioară a instalaţiei pentru hîrdău şi trăncănea cu ceilalţi deţinuţi. Ştia întotdeauna foarte multe. Ştia că aliaţii comunicaseră că vor veni zilnic la unsprezece să bombardeze obiectivele principale ale oraşelului districtual, numai pe acestea, după cum spuneau ei, şi nu prin avalanşe de bombe. Bătrînul mai ştia că Rundstedt pornise ofensiva din Vosgi.

— Aliaţii fug ca iepurii de acolo, chicotea bătrînul, vor fi curînd aici.

Mai ştia că uşa pivniţei era doar rezemată şi că înăuntru erau cartofi cu tonele.

— Trebuie, îmi spusese el a treia sau a cincea zi, să-i tai cu ceva în două şi să-i apeşi cu partea interioară de sobă. Se lipesc pe loc şi cad doar cînd sînt gata copţi.

— Dar cum să-i aduc în celula mea ? am întrebat.

El mi-a spus :

— Te priveşte.

Chiar în cea de a doua zi Kirchhofer ne-a adus cărţi, dacă nu bune, sau nici măcar captivante, totuşi ceva pentru trecerea timpului. Şi cum spuneam, găseam totul grozav de idilic. Iarnă, afară zăpadă adevărată şi nu părelnică, şi înăuntru această căldură, această bunăvoinţă din partea lui Kirchhofer şi, graţie cartofilor din

pivniţă, nici prea multă foame. Cel puţin suportabil. Curînd Kirchhofer ne-a oferit chiar o variaţie. Ne lua dimineaţa, aşa cam pe la nouă, la administraţia districtului, o clădire gen castel din apropierea închisorii. Aici trebuia să cărăm cărbuni din pivniţă în birouri. Erau o grămadă de birouri şi căram la cărbuni pînă ce aproape cădeam din picioare. Dar era o variaţie şi se făcea întotdeauna amiază pînă ce terminam cu treaba. Şi, uneori, cîte un funcţionar îşi scotea nasul din hîrtii cînd intram şi aşezam găleata cu cărbuni lîngă sobă, se ridica şi ne dădea nouă feliile sale de pîine. După Crăciun — Crăciunul nu s-a serbat şi nici nu ni s-a dat mîncare mai bună — a căzut zăpadă şi Kirchhofer ne lua la curăţatul zăpezii. La căratul cărbunilor mergeam doar Duri şi cu mine, dar la curăţatul zăpezii veni şi bătrînul şi încă vreo cîţiva pe care nu-i cunoscusem îndeaproape. Aveam deci variaţia noastră. Şi, în plus, eram bucuroşi, deoarece ştiam că n-o să ne mai dea drumul. Şi ştiam, desigur, că nu ne aflăm într-o închisoare adevărată, dar că într-o zi ne vom muta într-una adevărată. Kirchhofer venea tot mai des în celula noastră şi înainte de a ne încuia spunea, de pildă :

— Dumnezeule, n-am să uit niciodată călătoria mea de nuntă la Zürich. Cunoaşteţi Ho-

telul Sonnenberg? Vederea aceea asupra orașului și a lacului. Și ce mîncare... Ce-i acum, nu-i decît un căcat mare... Dar o să fie din nou altfel...

Spre sfîrșitul lui ianuarie s-a produs o mare schimbare. Era miezul nopții. Deodată s-a aprins lumina peste tot, s-au deschis ușile și s-au auzit voci de bărbați. Aduceau deținuți, deși toate celulele erau ocupate. Ne-au adus și nouă doi. Pe polac și pe olandez. Erau legați unul de celălalt și însoțiți de doi jandarmi. Prin ușa deschisă am văzut afară, pe coridor, militari cu pistoale automate. Jandarmii nu se prea purtau cu mănuși față de polac și de olandez. Mîinile legate împreună ale celor doi erau albastre și roșii de frig. Unul dintre jandarmi avea și el degetele înțepenite, nu putea să deschidă lacătul și smucea de lanț. Polacul scoase un urlet și celălalt jandarm îl amenință cu lovituri. Olandezul, un tip înalt, blond, subțire, n-a schițat nici un gest. Apăru și Kirchhofer și dădu ordin ca de-acum înainte Duri și cu mine să împărțim un prici, iar polacul și olandezul pe celălalt. Și priciurile astea abia ajungeau pentru un om. Și nici pături de lînă mai late nu existau. Am îndrăznit să-l întreb de asta pe Kirchhofer. În acel moment în ușă a apărut un ofițer care a zbierat:

— Încă o asemenea neobrăzare și toți patru vor petrece noaptea în curte!

Dintre noi toți doar Kirchhofer a tresărit. În noaptea aceasta războiul se abătuse brusc și asupra închisorii lui. În 1918 se întorsese de pe front grav rănit, cu un picior de lemn. Cîteodată, la căratul cărbunilor, Duri și cu mine aveam un joc al nostru cu el. Fugeam jos, pe scări, în pivnița de cărbuni și stăteam acolo liniștiți, ne țineam respirația... Îl auzeam coborînd treptele. Toată teama îi era adunată în acest tac, tac, și cînd ne găsea, în sfîrșit, în pivniță, abia îndrăznea să scoată o vorbă. Ci numai: „Nu așa fuga, fuga, că vi se face mult prea repede iarăși foame".

Deși în noaptea aceea ne aduseseră aproape douăzeci și cinci de oameni, Kirchhofer nu primi nici un ajutor. El și soția lui erau singuri, singuri cu noi toți. Pe cei douăzeci și cinci îi aduseseră acolo din Ansbach. Căzuse o bombă aiurea și avariase o aripă a închisorii. O parte dintre deținuți muriseră, alții încercaseră să fugă, dar nu ajunseseră departe. Cam o sută fuseseră mutați în altă parte.

Că trebuia să ne descurcăm doi într-un pat, era greu al dracului. Dar de ce să mint, chiar și înmulțirea asta însemna o schimbare. Nu mai aveam de mult cu Duri nici un subiect de con-

versație. Adică alcătuiam meniuri, aperitive, somon afumat, stridii, salată, apoi supă de broască țestoasă, apoi... și așa mai departe. Duri vorbea incontinuu de prăjituri, dulciuri și tot așa, în timp ce eu îmi dădeam osteneală să scot din amintire cît mai multe soiuri de vinuri. Și, dintr-o lovitură, totul era acum altfel. Cei doi noi-veniți vorbeau o germană inteligibilă. Polacul fusese deportat în 1939, elev fiind, în Germania de Sud, de la olandez n-am aflat niciodată adevărul. Vorbea foarte rar despre lucruri importante, în timp ce polacul s-a interesat din prima zi despre posibilitatea unei evadări. Olandezul voia să știe cum stăm cu insectele, și i-am spus că erat curat. A rîs, ne-a pus să ne controlăm o dată cu atenție rufăria, ceea ce am și făcut pe loc. Numai eu singur am omorît în dimineața aceea șapte păduchi. Aveam și păduchi, va să zică ! Dar olandezul a găsit chiar și ploșnițe. Golind hîrdăul, polonezul a observat cele două icuri de la rotițe și faptul că administratorul nu închidea niciodată ușa dinafară. Cînd a venit bătrînul să sporovăiască și să ne spună ultimele noutăți, a ieșit la iveală că cei doi se cunoșteau. Țăranul la care locuise polacul era tocmai o rudă de-a bătrînului.

— Ceva nou ?

Bătrînul povesti că administratorul Kirchhofer fusese chiar adineauri jos, în pivniță, și încuiase cartofii cu cheia. În al doilea rînd, el, bătrînul, nu mai avea voie să bage lemne decît de două ori pe zi. Iar dincolo, la administrația districtului, sosiseră S.S.-iștii.

Duri și cu mine i-am văzut cînd ne-a dus Kirchhofer să cărăm cărbuni. Se cuibăriseră la etajul întîi.

— Asta-i poliția secretă, a șoptit Kirchhofer, au venit aici pentru că se simt mai siguri.

Aliații își ținură, în sfîrșit, promisiunea de care ne vorbise bătrînul. Veneau acum în fiecare zi pe la unsprezece. Dar noi am fi renunțat cu plăcere la această variație. Veneau întotdeauna doar cîte doi. Și de fiecare dată ataca numai unul, în timp ce celălalt se învîrtea deasupra caselor. Bombele și le-au aruncat ei, ce-i drept, dar de nimerit obiective principale nici vorbă. Din cînd în cînd nimereau cîte o casă și existau morți, dar clădirea administrativă în care se chircise acuma Gestapoul n-au nimerit-o niciodată. În schimb, a șuierat într-o zi o poveste dintr-astea nu departe de închisoare, căzînd la pămînt fără să explodeze. L-au luat pe olandez să demonteze focosul bombei și astfel am aflat ceva mai multe despre el. Au venit S.S.-iștii și nu jandarmii în celulă și-au zis :

— Hai, porcule, ai acum ocazia să-ţi pui priceperea în slujba patriei germane !

A plecat împins de S.S.-işti, şi după cîteva ore l-au adus înapoi. Faţa îi era împietrită, palidă, de parcă ar fi urmat să se predea. Şi un ofiţer care venise cu el înapoi zise :

— Cu ăsta să nu vorbiţi. Înţeles ? Cine vorbeşte cu el, va avea tratament special.

Bătrînul ne raportă că olandezul demontase bomba. Stătuse în momentul critic lîngă ea şi-şi privise paznicii cu un zîmbet curios. Ăia se retrăseseră iute.

— Le era teamă că tipul o să lase aparatul să explodeze, spuse bătrînul.

Şi Kirchhofer ne confirmă a doua zi povestea.

— Ăsta-i nebun. Nu-i ca alţii. Nu i-e frică de loc. Nici măcar de S.S.-işti nu i-e frică. Dar să aibă grijă. Ăia pot deveni al dracului de periculoşi.

Asta ne-a spus-o Kirchhofer cînd ne-am dus alături, la administraţie, să cărăm cărbuni. În dimineaţa aceea am avut eu însumi o experienţă foarte neplăcută cu S.S.-iştii. Cineva de la etajul doi mi-a strecurat o felie de pîine, şi eu o duceam ca întotdeauna la vedere, în mînă, şi cînd am vrut să ieşim afară prin poarta principală, m-a oprit sentinela — S.S.-iştii puseseră tineri ca sentinele, ăsta era unul nou — şi m-a întrebat

dacă sînt deţinut. Kirchhofer l-a lămurit. Şi ăla mi-a luat felia de pîine.

Zău că erau porci ! Pur şi simplu porci blestemaţi. Şi să nu-mi spună cineva că au fost porci numai în 1945. Erau porci din 1939 şi mai sînt şi astăzi, precis.

Bineînţeles că n-am luat în consideraţie interdicţia cu vorbitul. Vorbeam cu olandezul exact ca înainte. Polonezul a fost primul care l-a avertizat.

— Ştiu să citesc privirile şi să înţeleg intonaţiile, îi spuse olandezului. Trebuie să fugi cît poţi de repede. Mă gîndesc de mult cum s-ar putea face.

Olandezul dădu doar din cap. Nu se preocupa decît de fleacuri. De trei ori pe zi controla rufăria, omora păduchii, îşi curăţa unghiile, îl ruga pe Kirchhofer să-i dea apă caldă ca să se spele pe cap, şi altele la fel.

Cam la o săptămînă după ce-l aduseseră aici au început să vină să-l ia. Veneau de fiecare dată cîte doi, cu puştile lor automate, se opreau în uşă şi-i făceau semn. Olandezul se ducea către ei şi cînd se afla exact la mijloc, mult mai înalt decît militarii aceia, se oprea şi-l privea întîi pe unul, apoi pe celălalt. Nici un zîmbet, nici o asprime, nici o ură. Şi-apoi, unul spunea întotdeauna :

— Te rog, ia-o dumneata înainte.

De cîte ori se întorcea era foarte tăcut și epuizat. Dar nu vedeam nici o urmă de maltratare corporală asupra lui.

— Ce vor, de fapt, de la tine ? l-am întrebat, ce dracu ai făcut ?

Nu dădu nici o lămurire. Polacul începu să doarmă pe podea, pentru ca olandezul să se poată odihni mai bine. Olandezul se opuse, dar polacul insistă.

— Lasă, spuse olandezul, acum e prea tîrziu. Au pus mîna pe mine și nu-mi mai dau drumul.

— Trebuie să pleci și știu cum ai să faci.

La sfîrșitul lui ianuarie, sau poate că era mijlocul lui februarie, se schimbă vremea, se făcu mai cald, și într-o zi se spuse că toți deținuții bărbați trebuie să iasă la săpat baraje antitanc. Bătrînul ne șopti vestea. Știam de mult că ofensiva Rundstedt se prăbușise, că aliații erau pe punctul de a trece Rinul. În ceea ce privește atacurile aeriene veneau acum tot mai neregulat, deși mult mai puternice ca amploare, dar era de plîns ce începători ne trimiteau. Loviseră, de exemplu, o aripă a spitalului, apoi o școală, mai multe locuințe, iar la gară doar depoul de locomotive și un post de comandă. Cuibul S.S.-iștilor nu l-au nimerit niciodată. Kirchhofer spunea că dacă au s-o țină tot așa mai departe, pînă la urmă populația o să treacă de partea S.S.-iștilor.

Ei, tinerii S.S.-iști, ne luau în fiecare dimineață la șapte, și mergeam într-o coloană de cîte doi prin orășel, și undeva, la margine, începeam să săpăm șanțuri. Din prima zi polacul spusese că e timpul să-i facă o vizită țăranului său. Lui n-avea de ce să-i fie teamă. Fusese condamnat de un tribunal oarecare la patru luni, pentru că fiind în stare de ebrietate îl bătuse pe jandarmul satului.

Din depărtare ajungea la urechile noastre bubuitul artileriei grele și era normal ca deținuții să-și ridice privirile întrebătoare spre tinerii lor paznici. Dar de fiecare dată cînd un deținut nu se putea abține, primea de la S.S.-ist lovituri peste față. Deveniseră nervoși. Mă miram că-l luau totuși pe olandez cu noi. Ce-i drept, nu-n fiecare zi. Uneori trebuia să rămînă în celulă și cînd ne întorceam, zăcea ca un mort, pe prici.

— Pe ăsta îl tratează chimic, spuse într-o zi Kirchhofer, dar nici el nu știa ceva mai precis.

— Îți aranjez eu un mijloc de evadare, declară polacul.

În seara următoare fu dat lipsă. Nici eu nu văzusem cum a șters-o. Foarte greu nu fusese. Primprejur erau o grămadă de pomi fructiferi, apoi grajduri și ziduleţe, și în plus regiunea era destul de deluroasă. Paznicii și-au ieșit rău din sărite și ne-au ordonat să traversăm orășelul în pas alergător. Dar olandezul era chiar în fruntea coloanei și nu auzise comanda și n-o auziseră nici ceilalţi. Aşa că am mers la închisoare în pas de marş, ca în celelalte zile.

După trei zile l-au adus pe polac înapoi. Nu i-au făcut nimic. Kirchhofer i-a zis doar :

— Sper că ai halit pe săturate la ţăranul tău !

Polacul îi spuse olandezului :

— Mai ai timp cel mult patru zile. Într-a cincea te spînzură. Poţi să fii sigur.

Olandezul zîmbi.

— Nu poţi conta pe venirea aliaţilor în următoarele patru zile. Acum ştiu precis. Ăia înaintează în anumite direcţii, şi Ruhrul le e mai important, şi Berlinul. Trebuie s-o-ntinzi, am pregătit totul. Îţi desenez precis pe unde trebuie să treci, ca să ajungi la ţăranul meu şi dacă ajungi acolo ştie el ce are de făcut.

Polacul încercă tot timpul să-l convingă pe olandez. Fugise deci ca să-i pregătească o cale de evadare. Şi era o evadare uşoară, ca pentru

copii. Ţăranul era informat şi l-ar fi ascuns precis. O oră bună în pas alergător.

— Ştiu că n-au oameni, spuse polacul, n-au oameni care să te urmărească. Zău că nu-i au.

— Nu, răspunse olandezul, nu vreau. E foarte drăguţ din partea ta, dar trebuie să înţelegi că nu vreau, pur şi simplu.

— Te omoară, spuse polacul, gîndeşte-te la asta.

— Da, replică olandezul, în curînd. Mi-am impus să tac, dar mai mult nu. Dacă pot să dovedească fără ajutorul meu, mă rog...

— Eşti nebun.

— Nu. Sînt numai obosit. Înţelegi ? Din 1939 particip la asta. Nu ştiu dacă mai trăieşte măcar unul singur din grupa mea. Cinci ani, e vreme lungă.

— Războiul se termină precis în cîteva săptămîni, spuse polacul, atunci mă întorc la părinţii mei, la fraţii şi surorile mele. O să fie iarăşi pace.

— Hm ! făcu olandezul.

— Şi tu, urmă polacul, te întorci în Olanda şi...

— Şi ? Ce-ţi imaginezi c-o să fie atunci ?

Polacul tăcu.

— N-o să fie nimic, spuse olandezul, absolut nimic. Viaţa nu merge mai departe. Pentru noi,

nu. Am făcut destul. Nu vreau să mai fac nimic. Pentru mine, viaţa s-a terminat. Tu te întorci în Polonia. Dar trebuie să te grăbeşti. Dacă vrei să-ţi mai întîlneşti tatăl şi mama si surorile şi fraţii.

Polacul se făcuse alb.

— Ce ştii despre familia mea? Ai fost în Polonia?

— Am fost pretutindeni. N-am mai întîlnit taţi şi mame. Dar poate că tu eşti un altfel de om. Îţi spun doar: grăbeşte-te!

Mai mult nu vorbi olandezul. Polacul deveni tăcut. Trei zile mai tîrziu se spuse că nu se mai construiesc baraje antitanc. Am rămas în închisoare. Zi şi noapte. Numai Duri şi cu mine ieşeam o dată pe zi din închisoare. Ca să cărăm cărbuni.

Într-o seară, polacul spuse:

— Haideţi cu mine.

— Unde? l-am întrebat.

— Nu mai pot să aştept, continuă el, trebuie să mă întorc în Polonia.

Găsise o nouă cale de evadare. Kirchhofer venea seara întotdeauna abia pe la şapte ca să mai controleze o dată dacă uşile celulelor sînt bine închise. Asta o făcea doar de cînd

cu S.S.-iştii. Uşa de afară, însă, o lăsa mereu deschisă. Dimineaţa, polacul scoase icurile de la hîrdău, iar seara, după cină, cînd se făcu linişte, împinse hîrdăul pe coridor, se strecură prin spărtura din zid, împinse din nou hîrdăul la loc şi se duse la W.C.-ul care se afla lîngă uşa de afară. La şapte veni Kirchhofer, care merse ca de obicei mai întîi la etaj, şi polacul se strecură pe uşă şi ajunse astfel în curte. Trecu şi peste zid. Dar cînd să sară, îl zăriră şi traseră.

Cadavrul lui fu întins în curte, pe pămîntul gol, şi la porunca S.S.-iştilor a trebuit să-l privim o oră. Cînd am mers să cărăm cărbuni, Kirchhofer spuse:

— Ăştia au început să păzească închisoarea. Din cauza olandezului. De cînd ştiu cu cine au de-a face...

Duri şi cu mine n-am aflat niciodată cu cine am avut a face. Olandezul a fost luat cîteva zile mai tîrziu şi nu s-a mai întors.

— L-au pus în siguranţă, spuse Kirchhofer, fiindcă francezii vor fi aici peste cîteva zile.

Au plecat şi S.S.-iştii. Bătrînul putu din nou să pună mai multe lemne şi uşa pivniţei cu cartofi rămase dintr-o dată iar deschisă.

SOCOTEALA

I

— Trebuie să mă însoţeşti, spuse Georg pentru a cincea oară, şi începeam să cred că prezenţa mea e importantă pentru el.

— Dar n-o cunosc, zău! Am văzut-o de cîteva ori cu Basil şi cu tine. Asta e tot.

Şedeam la „Ultima stea", o cîrciumă în centrul oraşului. (Curios că nu-i trecuse încă prin cap nici unui speculant să facă din bomba asta afumată un local arătos.)

Eu beam bere, Georg whisky. Ne întîlniserăm din întîmplare. Era la începutul lui noiembrie şi ningea. Vara mi-o petrecusem colindînd prin Elveţia cu un circ danez, lucrînd la instalarea corturilor, şi mă întorsesem la Zürich, la sfîrşitul lui octombrie, cu mai puţin de cinci franci în buzunar. Locuiam temporar în atelierul prietenului meu, pictorul Wrubel şi căscam gura. Nu prea ştiam ce vreau, recunosc.

La „Ultima stea" mă dusesem în acea după-amiază sperînd că voi întîlni prieteni care stăteau mai bine cu buzunarul. Wrubel nu mă putuse ajuta decît cu cîţiva zeci de franci. Şedeam cu berea-n faţă şi mă uitam prin perdeaua de filigran ce bătea în galben murdar. Ningea şi ningea. Ningea de-o săptămînă. *Tagblatt* anunţa că oraşul caută bărbaţi pentru curăţatul zăpezii. M-aş fi dus, dar n-aveam încălţăminte adecvată. Îmi stricasem pantofii la circ.

Cînd apăru Georg, mă hotărîi să-l tapez. Nu-mi era prieten, era un camarad de chef plăcut. Plăcut, pentru că avea bani.

La şaisprezece ani urmam acelaşi curs de instrucţie premilitară. Georg avea încă de pe atunci bani şi arunca banii de cîte ori avea chef. Unchiul meu, la care locuiam, îi spusese că Georg e unicul fiu al unui industriaş cu influenţă.

În vremea aceea eram prieteni. Adeseori, după orele de gimnastică, mergeam la vreun

tea-room şi trebuia să-i povestesc mereu despre anii de şcoală.

„Cum, nu căpătai niciodată bani de buzunar ?"

„Nu. Pentru ce ?"

„Şi-ai dormit cu fratele tău mai mic tot timpul în acelaşi pat ? Şi ce vi se dădea de mîncare ?"

Aşa întreba ore-n şir.

Pe atunci mai eram credincioşi, şi uneori ne înţelegeam să mergem împreună la aceeaşi biserică. După biserică ne înţelegeam să mergem la cinema. Şi mă dădea gata, pur şi simplu, cînd apărea după-masă cu un alt costum decît cel pe care îl purtase dimineaţă.

— Stai puţin, nouă, da, nouă costume am, dar asta încă nu-i nimic, tata are treizeci...

Mai tîrziu, la şaisprezece ani şi jumătate m-am certat cu unchiul meu, care voia să facă din mine un ceasornicar destoinic, şi-am plecat la miezul nopţii spre graniţa italiană, şi-apoi la Milano. (Scandalul pornise de la problema banilor de buzunar, şi pentru că îl furasem pe unchiul meu.) Cînd, după sfîrşitul războiului,

m-am întors din nou în Elveţia, Georg a fost primul care a dat de mine.

— I-am spus tatălui meu că-mi eşti prieten. Şi după o clipă mă privi şi zise : Mi-eşti doar prietenul cel mai bun.

Am locuit două săptămîni la părinţii lui, pe Moussonstrasse. Am locuit adică într-o cameră de servitoare, la mansardă şi nu i-am văzut la faţă nici pe maică-sa, nici pe taică-său. În schimb Georg nu se dezlipea de mine. Erau nopţi cînd dormea în faţa patului meu, pe covor.

Peste două săptămîni mă săturasem de el şi-am părăsit casa la miezul nopţii. Nu l-am văzut multă vreme, dar apoi, cînd l-am văzut, eram lefter, şi mi-a dat o sută de franci. Avea cam nouăsprezece ani atunci şi povestea că absolvise între timp cel puţin cinci şcoli, adică nu dusese nici una pînă la capăt.

— La ce-mi foloseşte bacalaureatul, spuse, ori tu îl ai ?

Între timp începusem să scriu şi făceam parte dintr-un grup de oameni care se întîlneau zilnic la „Ultima stea". Aproape fiecare

dintre noi avea o prietenă, fete de familii burgheze cu meserie şi slujbă şi unii dintre noi se lăsau întreţinuţi de ele. Prin mine a ajuns Georg în cercul acesta. Era acceptat numai pentru că arunca bani în dreapta şi-n stînga. Toţi îl tapau şi toţi îi spuneau de la obraz că e un tip imposibil. Dar n-am descoperit niciodată ce-l făcea de fapt de nesuportat. Şi nici ceilalţi ; discutam adeseori despre el şi cînd nu era de faţă beam în contul lui, lăsam pur şi simplu nota de plată pe masă. „Să plantăm un pomişor în cinstea lui, ziceam, să stropim pomişorul şi să-i purtăm zilnic de grijă, să crească." Georg ne plătea chefurile chiar dacă nu venea timp de zece zile printre noi.

— Pasează-mi o sută de franci, i-am spus a cincea oară. Nu trebuie să mi-i dăruieşti. Închiriez un coteţ, scriu nuvela despre circ şi ea-mi va aduce precis cinci sute.

— Îţi dau banii dacă mă însoţeşti.

— De ce vrei să mă cari după tine la un tip complet străin ? Pe Basil îl cunosc doar din cele cîteva discuţii pe care le-a avut cu tine la bar.

— Basil e mort, replică el. Hai, şi nu mai face mofturi.

— Mort ?

— De-acum o săptămînă. Hai, am nevoie de tine. Zău, trebuie să merg la ea, dar nu pot singur.

Devenisem bănuitor. Din cînd în cînd obrazul lui Georg zvîcnea aşa cum nu mai observasem niciodată la el.

— Nu pot să te cumpăr. Dacă nu vrei... Dar pot să te rog. Vino !

Obrazul îi zvîcni din nou.

Începu să strige. Dar nici un client nu ridică ochii din cauza asta. Se striga adesea la „Ultima stea". Pe mine însă izbucnirea lui mă sperie. Pentru că faţa aceasta a lui Georg n-o cunoscusem pînă atunci. Apariţia, înfăţişarea, purtarea lui vădeau oricui, fără şovăire, un dansator, un hermafrodit. Un bărbat frumos, şlefuit ca un cristal, rece ca gheaţa... fără inimă, într-un anumit sens.

II

— Nu pierd nimic, i-am spus, dacă te însoţesc.

Din zăpada apoasă, murdară, se şi ridicase întunericul. Ningea încă. Lămpile spînzurate

de sîrmele întinse peste stradă se legănau. Păreau că și fațadele clădirilor se leagănă cu ele. Georg porni motorul. Mașina derapă.

— Cu ce te ocupi, de fapt ?

Obrazul lui, luminat de licărul legănat al felinarelor de pe stradă și de lumina potolită, verde-albastră, a tabloului de comandă, deveni mască.

— Eu ? întrebă după un răstimp. Cu statul pe scaun. Stau în consiliul de administrație al întreprinderilor tatălui meu. Pledez pentru mărirea salariilor, pentru prelungirea concediului plătit al muncitorilor. O însoțesc pe mama la operă și la teatru. Îl însoțesc pe tata la serate și la dineuri și ascult. Îl însoțesc în călătoriile în Orientul apropiat sau îndepărtat. Încerc să aflu în ce constă deosebirea dintre săraci și bogați... Asta-i tot.

— Și cum faci ca să descoperi ?

— Observ. De exemplu pe tine ; dar tu nu ești un exemplar potrivit de om sărac.

— De ce ?

— Ție nu-ți pasă.

— Și ce-a fost cu Basil ?

Mergea cu o viteză infernală prin apăraia de pe stradă. Mergea exagerat de repede, mult peste șaizeci de kilometri.

— Nu m-au prins încă niciodată.

— Cu Basil doar erai prieten.

Ne apropiam de marginea orașului.

— Unde mergi de fapt ?

— La Ev. Ca în fiecare zi de o săptămînă încoace.

— Știu asta. Dar unde stă ?

— Foarte aproape de aeroport. Pe colina Lechern.

Am depășit marginea orașului și am intrat pe o porțiune de autostradă dreaptă, lungă de cinci kilometri. Urma o șosea la dreapta care ducea pe colina Lechern. Era într-adevăr numai o colină. Panta era minimă și după cîteva cotituri drumul devenea iarăși drept. Știam că aeroportul se află în stînga colinei. La ora aceea nu era nimic de văzut. Cîteva lămpi care se legănau în vînt, exact ca în oraș.

Despre Basil știam doar că se trăgea dintr-o familie de oameni sărmani, că fusese inteligent și ambițios. Îl văzusem de cel mult

cinci ori, mereu în tovărăşia lui Georg. Ca să fiu sincer, avusesem mereu impresia că această prietenie între bărbaţi mersese puţin cam departe.

Coborîrăm, trecurăm anevoie prin zloată. Georg deschise uşa fără să sune. Ne şi aflam în vestibul cu Ev în faţă, căci probabil auzise maşina. Georg scoase o sticlă de whisky din buzunar, apoi se descotorosi de palton.

— Am adus cu mine un prieten vechi, Ev — prezentaţi-vă singuri.

Eu n-aveam palton să dezbrac, eram cam jerpelit în bogăţia de beton, oţel şi sticlă.

Vocea lui Ev suna aspru şi răguşit, tabagic, de fapt, aş putea spune. Era îmbrăcată în negru, nu purta nici un fel de bijuterii, iar părul ei închis — nu negru — era tăiat scurt. O vedeam pentru prima oară mai bine şi înainte de a schimba vreo vorbă cu ea, eram convins că fusese pentru Basil mai mult prietenă, chiar complice.

— A telefonat cineva ? A fost cineva pe-aici ?

Am surprins în vocea lui ceva poruncitor.

— Nu, răspunse Ev, telefonul a sunat de mai multe ori. Fără să ascult ce spun cei care vorbeau am răspuns că mă reprezintă Georg Fränkel şi să revină mai tîrziu.

— Nici Stockmann n-a sunat ?

— Nu ştiu.

Printr-o uşă de sticlă cu canaturi am trecut în *living-room* : pereţi de beton, zugrăviţi în alb. Două tablouri în ulei, unul de Varlin, celălalt al prietenului meu Wrubel. Spre sud-est ferestre mari, rabatabile, perdele cu dungi gri şi negre, mochetă gri, fotolii cubice, gri sau negre, între ele măsuţe joase de sticlă pe picioare de oţel. O lumînare albă ardea.

— Exact treizeci, spuse Georg.

— Da, pentru fiecare convorbire telefonică am tras o linie pe cutia de ţigări. Patru linii verticale, o diagonală peste ele ; un pachet de cîte cinci. Şase ori cinci...

Georg luă sticla de whisky şi-şi turnă în pahar.

— *„King's Ransom"* ! N-am mai băut. Am intrat pur şi simplu într-o prăvălie de spirtoase şi-am spus : „Daţi-mi un whisky. Unul cu *King*[1] sau cu *Queen."*[2] Cu asta nu dai greş niciodată. *King* sau *Queen* e întotdeauna băubil. Cum îl găseşti ? *„King's Ransom !"* Are gust afumat. Foc de şemineu. Am putea face un foc. Mai ai lemne ? Cum ţi se pare mesteacănul ? Mesteacănul îmi place. Fagul nu-mi place. Prea trosneşte tot timpul...

Georg se ridică şi ieşi din cameră, din locuinţă apoi, şi coborî în pivniţă, acolo unde erau lemnele. Mergea aşa de agale şi de firesc de parcă ar fi fost locuinţa lui. Ev continua să şadă. Stătea distantă, într-unul din acele fotolii gri, cubice.

Georg se întoarse cu lemnele.

— Vrei să aprinzi focul ?

Ev nu răspunse.

[1] Rege (engl.)
[2] Regină (engl.)

Georg luă un ziar, îl mototoli, luă aşchii şi încropi un foc. Era un şemineu bun, flăcările izbucniră îndată. Georg puse apoi buşteni groşi de mesteacăn.

— În altă situaţie s-ar fi renunţat de mult la căutarea epavei. Dar eu am pus totul în mişcare pentru a o căuta mai departe.

— La ce bun, totuşi ?

Ev se apleacă peste masa de sticlă, luă carafa şi scoase cu o lingură lungă cuburi de gheaţă. Le lăsă să cadă în paharul lui Georg, într-al meu, apoi în propriul ei pahar de whisky.

— Vreau să ştiu unde zace. Dacă ştiu unde s-a întîmplat, voi afla şi ce s-a întîmplat şi de ce. Vreau să aflu cauza. Cauza !

— Ninge şi ninge şi ninge şi ninge. Nu-i lăsa să-i ia pătura asta albă.

Păru că Georg mi se adresează.

— Cînd a comunicat ultima poziţie, Basil se afla încă la trei mile de şaua lui Flitsch.

Probabil a greşit direcţia şi... Ar fi de rîs să nu găsească epava.

— Ninge şi ninge de şapte zile. Ningea şi cînd a plecat. Stăteam la fereastră. Spre sud, cerul era roşu-deschis şi gri-alburiu. Ningea şi cînd a plecat... spuse Ev.

Nu mi se adresase nici mie, nici lui Georg.

Georg spuse :

— Ninsoarea a început să se aştearnă abia spre seară, cînd Basil era de cîteva ore în întîrziere... Nu crezi că există o epavă ?

Ev nu răspunse.

— Poate că nu există nici o epavă. Poate că pur şi simplu Basil a întins-o. Am calculat cît de departe ar fi putut să ajungă.

— Se poate calcula ?

— Sigur că se poate. Dar trebuie să ştii raza de acţiune. Să zicem, de pildă, că Basil ar fi ajuns în Algeria, Israel sau Egipt.

— Şi ?

— Aterizare forţată.

— De ce nu pe-un aeroport ?

— Pentru că fuga lui ar fi fără sens. Pe un aeroport ! Asta s-ar afla într-o clipă.

— De ce să fi fugit Basil ?

La început Georg nu răspunse. După o pauză lungă spuse :

— Pentru că, pentru că asta i s-ar potrivi. Dar eu sper totuşi că n-a fugit.

— De asta le-ai impus să-l caute mai departe ?

Georg ne turnă whisky.

— Nu aşa mult, spuse Ev.

— „E absurd să continuăm pe o vreme ca asta !" a strigat Stockmann la telefon. „Dar tata vrea să se caute mai departe", i-am spus. „Tatăl dumneavoastră, tatăl dumneavoastră", s-a repezit el şi eu i-am spus foarte liniştit : „Înainte i-aţi spus totuşi mereu tatălui meu"... „Înainte ! strigă Stockmann, răspunderea o port acum eu." „De ce nu l-aţi reţinut pe Basil ?" am întrebat... Aşa că cercetările continuă.

Georg zîmbi şi cuprinse paharul de whisky în palme.

— Ştii cum urlă cineva care cade dintr-un turn ?

— Încetează !

— Aşa mi l-am imaginat pe Stockmann.

— Dar n-a strigat de loc, era doar nervos, după cîte înţeleg.

— În urechile mele suna a strigăt. La Strasbourg am văzut odată pe unul căzînd din turnul catedralei. Ţipătul ăsta...

— În film, Georg!
— Ei bine, a fost într-un film.

Pendula pariziană, o piesă de pe timpul lui Napoleon, bătu opt. Singură, în mijlocul peretelui alb, părea un giuvaer de preţ.
— S-au împlinit exact şapte zile.
— Adevărat. Cînd am deschis uşa — fără să bat — fără să sun...
— Te-am văzut venind...
— ... bestia asta bătea limpede — ca glasul îngerilor — opt.
— De ce ştiam ce veşti îmi vei aduce?
— Trebuia să sosească o dată şi vestea asta.
— Prostii, asta-i prostie curată. Există sute de aviatori care nu s-au prăbuşit.
— Nu la asta mă refeream. Basil nu era pilot.
— Nu?
— Nu în adevăratul sens al cuvîntului. Nu era un adevărat pilot. Basil era un hoinar.
— Hoinar?
— Era totdeauna gata să hoinărească.
— Devii nesărat.
— Despre un mort se spun numai lucruri bune.
— Dar nu i s-a constatat încă moartea.
— Despre morţi se spune numai adevărul.

— Şi de ce-ai venit tocmai tu cu vestea?
— Pentru că tuturor le era teamă. Mai ales lui Stockmann. În fond, era treaba lui, de comandant al aeroportului.
— Ce rol joci tu în afacerea asta?
— Sînt fiul tatălui meu. O ştii doar.
— Da, ştiu, am crescut împreună. Ştiu asta.
— Frumoasă decepţie pentru bătrînul meu cînd i-am comunicat că Ev se căsătoreşte cu un oarecare Basil Saurer...
— Un „oarecare..." Basil era prietenul tău. Tu ne-ai mijlocit întîlnirea. Să mă ierţi, Basil, dar pe atunci nu te plăceam, un atlet ca tine...
— Băutor de lapte, consumator de pîine neagră, alergător prin pădure, cap...
— ...Îl admirai!
— Capul nu prea mult.
— Basil era inteligent...
— Adaptabil.
— Asta ţine de inteligenţă.
— În orice caz, a sfîrşit-o căpitan. De altfel...
— Nu mi-ai răspuns la întrebare.
— Ce întrebare?
— Cum de mi-ai adus tu vestea?
— Ţi-am adus multe veşti. De pildă că, în

fine, Basil a fost avansat căpitan ; de pildă, că va primi o escadrilă F 104 ; de pildă...

— Asta sună de parcă destinul lui Basil s-ar fi aflat în mîna ta.

— Pînă la un anumit punct... dar la ce întrebare nu ți-am răspuns ?

Ev întinse mîna după sticla de whisky, ațintindu-l în vremea asta neclintită.

— Ce treabă aveai la aeroport ?

Ev se ridică și se duse la șemineu, puse trei butuci de mesteacăn, îngenunche și ațîță jarul cu foalele, ca focul să ardă mai puternic.

— Să revenim la întrebarea ta, zise Georg în spatele ei.

Ev se întoarse.

— Ce-ai spus ?

— Eram întîmplător la aeroport.

— Voiai să-l iei pe Basil ? Altfel nu veneai niciodată neanunțat. Oricum, un drum de patruzeci de minute pînă la noi...

— Douăzeci și cinci cu mașina mea.

— ...riscul că s-ar putea să nu fim acasă...

— ...poate că, în mod excepțional, am chemat aeroportul. Mi s-a spus, poate, că sosirea căpitanului Saurer e așteptată pe la cinci și

am preferat să-i fac, să vă fac, de fapt, o surpriză.

— Nu era genul tău să vii așa, la întîmplare.

Georg nu răspunse. Își turnă a treia sau a patra oară whisky. Paharul lui Ev era aproape neatins.

Butucii de mesteacăn din șemineu ardeau și se stingeau uniform. Nici un pocnet, nici o scînteie care să sară în arc pe covor mușcînd în el găuri negre. Era liniște. Casa nu era izolată. Era una dintre multele case de pe această colină. Existau destui vecini. Ofițeri și funcționari civili ai armatei, care lucrau pe aeroport.

— Nu mă cunoști atît de bine cum îți închipui, spuse Georg.

— Dar nu-mi închipui nimic, cînd îți spun că te cunosc într-o oarecare măsură.

— ...eram nedespărțiți.

— ...lasă asta...

— ...încă la vîrsta de liceeni...

— Revii mereu la povestea asta !

— Știu, chiar și în ziua nunții tale am spus-o.

— De ce-ai devenit dintr-o dată atît de gălăgios ?

Georg se ridică și se duse spre șemineu. Își vîrî mîinile în buzunare și se opri în fața lui cu picioarele depărtate. Așa cum stătea — lumina bătea acum de jos — părea mare și puternic. Spuse, fără să-și schimbe poziția :

— A existat o convenție între Basil și mine. N-a respectat-o.

— Știu, răspunse Ev, mi-a povestit Basil, dar nici eu n-am luat convenția în serios.

— Asta nu contează.

— Hai, așază-te, să fac cafea ?

— Nu.

— Mai aștepți să sune aeroportul ?

— Nu.

— Ești obosit.

— Nu. Sînt foarte treaz.

— Aceste șapte zile de cînd Basil...

Ev amuți. Georg mai puse lemne, împinse buștenii cu vătraiul apoi se întoarse, ținîndu-l

în mîna dreaptă. Cu stînga luă paharul de whisky și-l goli dintr-o înghițitură.

— Cele șapte zile care au trecut nu m-au frînt și nu m-au obosit, spuse el.

— Nu vrei mai bine să pleci acasă ?

— Cum, așa, deodată ?

— Mă rog, dacă nu vrei să pleci, plec eu.

— Unde ?

— La părinții mei.

— De ce ?

— Încep să mă tem în casa asta.

— Dacă pleci, Basil mă va găsi doar pe mine cînd se întoarce.

Georg se ridică, se duse la fereastră și trase perdelele. Apoi deschise unul dintre geamuri.

— Ce-i asta ? întrebă Ev.

— Să poată intra sufletul lui Basil, replică Georg.

Ev sări în picioare, amuți, își acoperi fața cu mîinile și-și dădu capul pe spate. Georg lăsă perdeaua să cadă. Agita vătraiul ca pe un bici.

Ev își trase mîinile de pe obraji. Acum stăteau față-n față.

— Ești bolnav, ai febră, spuse ea. Nu-ți cer să părăsești casa, dar du-te și te culcă. Îți aștern patul în camera ta.

— Camera mea ?

— A fost întotdeauna camera ta. Tu ai aranjat mobila, n-a locuit nimeni acolo în afară de tine...

Vorbea cu voce potolită. Apoi îi luă vătraiul şi-l duse înapoi la şemineu.

— Şezi, am să-ţi pregătesc camera.

— E pregătită.

— Trebuie să aştern patul.

— Nu, spuse el, în toate aceste şapte nopţi am dormit în camera mea.

Ev nu scoase nici un cuvînt.

— Niciodată, după ce te părăseam, n-am plecat în oraş. Luam doar maşina de aici, mă întorceam pe jos şi mă duceam în camera mea.

— Nu-i adevărat !

Georg scoase o cheie din buzunarul hainei.

— La casele proprii trebuie doar să ai chei !

— Casa ta...

— Basil n-a avut niciodată nici un franc.

— Asta e îngrozitor. Cui i-a venit ideea şi de ce ? La ce bun ? N-ai fi avut nevoie s-o faci. Ca prieten...

— Ca proprietar al acestei case...

— Dacă o vrei înapoi plec în toiul nopţii...

Georg se îndreptă spre ea. Ev nu îndrăzni să se dea înapoi.

— Casa este a ta şi numai a ta. Poţi lăsa să locuiască în ea pe cine vrei sau poţi să dai pe cine vrei afară, poţi să mă dai şi pe mine afară — sau... va fi casa noastră...

Fereastra rămăsese deschisă. Cîte o rafală de vînt răzbătea din cînd în cînd înăuntru. Focul din şemineu creştea şi trosnea. Auzeam cum cade zăpada. Deodată Ev se ridică şi se duse spre telefonul care se afla aproape de şemineu, pe-un raft, jos. Georg o urmări în timp ce forma numărul.

— Ce vrei cu Stockmann ?

Ev nu-i răspunse. Apoi obţinu legătura.

— Da, domnule colonel, spuse ea, sînt eu, soţia lui... Nu, altceva... ştiu, ştiu foarte sigur că nu se mai poate salva nimic... lăsaţi-l să odihnească... a meritat odihna asta... doarme acum sub pătura albă şi caldă... dar am şi eu un cuvînt în privinţa asta, nu-i aşa, spuneţi că la dorinţa familiei... asta contează, nu ?

Acum vorbea Stockmann, dar ea părea să nu asculte cu adevărat. Georg n-o slăbea din ochi.

— Ei, spuse el, acum ştii tot?

Ev se ridică şi cînd voi s-o ajute îl îndepărtă. Se duse în camera lui.

Am profitat de absenţa lui Ev pentru a afla de la Georg ce avea să se întîmple de fapt.

— Vreau doar ca ea să recunoască tot. Acum că e mort. Nu vreau ca minciuna asta să intre cu el în mormînt.

— Ce minciună? am întrebat, deşi începusem să-mi închipui despre ce era vorba.

— Basil nu era făcut pentru femei. Dar ea, ea a reuşit să-l convingă că... trebuie să se însoare...

Ev se întoarse.

— Cît de des ai dormit aici?

Stătea în mijlocul camerei. Încremenită, cioplită în piatră.

— Veneam adeseori după miezul nopţii şi dimineaţa plecam.

— În dimineaţa aceea ai fost la aeroport.

— Despre asta nu m-ai întrebat niciodată nimic.

— Şi noaptea dinainte ai petrecut-o în camera ta?

— Sigur. Dar orice căutare a devenit acum inutilă. Ninge şi ninge şi ninge...

Georg îşi acoperi faţa cu mîinile. Ev rămase neclintită. Vocea îi era seacă.

— Şi banii, trecuţi la bancă pe numele lui Basil, sînt ai tăi?

Georg tăcu.

— El n-avea deci nimic, absolut nimic?

Georg nu răspunse nici acum.

— Te-am întrebat ceva, spuse Ev pe acelaşi ton sec.

Georg zise:

— A plecat din cauza mea. Numai ca să-mi demonstreze că e independent. I-am spus: „Pentru Dumnezeu, Basil, nu fi nebun, n-ai să răzbaţi niciodată, pînă ce treci dincolo, şaua lui Flitsch e acoperită", şi m-am dus la Stockmann şi i-am spus: „Închideţi aeroportul, ca să nu poată pleca".

— Dar Stockmann nu l-a închis!

— Ba da, la cererea mea.

— Dar Stockmann a ridicat din nou interdicţia de decolare!

— Da, pentru că Basil a insistat şi pentru că Basil zbura excelent fără vizibilitate. Stăteam

cu Stockmann în camera de control. Cînd, aproape de şaua lui Flitsch, Basil anunţă că golurile de aer devin tot mai dese, l-am sfătuit să se întoarcă.

— L-ai ameninţat!

— Nu.

— Ba da, mi-a spus Stockmann.

— Basil a comunicat brusc că tot zborul fără vizibilitate e un rahat, din moment ce golurile de aer îi aruncă avionul în jos sute de metri.

— Şi tu l-ai ameninţat?

— I-am spus că am să-ţi povestesc totul. I-am spus: „Dacă nu te întorci, mă duc la Ev şi-i povestesc totul".

— Şi?

— Şi? A spus: „N-ai decît să te duci!"

— Şi apoi l-ai convins pe Stockmann să taie fraza asta din banda de magnetofon.

— Da.

După acest schimb de cuvinte urmă o pauză lungă. Ev închise fereastra şi trase perdeaua.

— Tot mai ninge? întrebă Georg şi ne turnă tuturor *„King's Ransom"*.

— Pînă la bani ştiam tot, spuse Ev. Sînt femeie, Georg, şi nu pur şi simplu un complice cu care poţi fura cai. Ce-a fost între

tine şi mine e diferit de ceea ce-a fost... este, între mine şi Basil. De ce nu i-ai dat pace?

— Asta a fost motivul pentru care am venit în noaptea aceea, să-l întîlnesc dimineaţa, devreme.

— De ce-a trebuit să-ţi petreci atît de des noaptea aici?

— Asta n-ai s-o-nţelegi niciodată, Ev.

— Am fost de acord să ai o cameră la noi tocmai pentru că am înţeles.

— Nu l-am răsfăţat pe Basil. Eram adesea dur cu el. Şi în probleme de bani. Abia înainte de nunta voastră i-am deschis un cont la bancă. Voiam să mă despart de pe-atunci. Dar n-am izbutit.

— Basil a trăit pentru tine. Nu-i aşa?

— Erau nopţi cînd stăteam în camera mea din oraş, beam whisky şi oră de oră sporea în mine...

— Ce?

— Mă suiam brusc în maşină, veneam aici, mă duceam în camera mea şi aşteptam. Nu dormeam niciodată.

— Basil dormea dus întotdeauna. Dormea liniştit şi fără vise. Era minunat să stai alături trează, să-i asculţi respiraţia liniştită.

— Eu nu dormeam. Şi la cel mai uşor zgomot tresăream. El e, el e, vine, Dumnezeule, nu-l

lăsa să vină, dacă vine îl omor, sînt aici ca să... N-a venit niciodată.

— Nu, şedea întotdeauna în patul lui şi dormea. Nimic nu-i strica somnul. Nimic nu-i putea tulbura liniştea. Nici ameninţarea ta, Georg, n-a făcut-o.

— Dar în noaptea aceea n-a dormit liniştit. Te-am auzit strigînd — să nu negi — te-am auzit strigînd...

— Ce-ai auzit ? Dormeam amîndoi de la unsprezece...

— Strigai : „Una sau alta — una sau alta !" Asta strigai.

Ev păru să nu-l audă.

— Nici măcar ameninţarea ta nu l-a neliniştit. Ţi-a răspuns. Tu n-ai aşteptat răspunsul. Ai plecat din camera de control, şi erai sigur că avionul lui se sfărîmase de şaua lui Flitsch. Dar Basil ţi-a răspuns după un răstimp. Ţi-a spus liniştit că golurile de aer au trecut, că totul merge bine şi tu, Georg... „George, ţi-a spus el, fă-mi, te rog, o socoteală ; vreau să discut totul cu Ev." Asta a spus, dar tu nu mai erai în camera de control. Cuvintele astea le-a spus, au rămas imprimate pe banda de magnetofon.

Georg tremura. Cînd luă paharul de whisky vărsă o parte pe covor.

— Dar tu făcuseşi dinainte socoteala.

Ev ţinea în mînă un carnet negru şi Georg se ridică. Pentru prima oară în acea seară m-am amestecat şi eu... L-am împins înapoi în fotoliu.

— Cheltuieli pentru Basil, citi Ev :

Bilete de teatru 13,20
Pantofi de lac 80
Două cămăşi 48,30
Abonament de tramvai 5
Taxa de telefon 18,70
Cina 12,60
Hotel 58,80
Uniforma de gală 462

şi aşa mai departe. Însemnările tale merg mult în urmă. Foarte mult. Stai puţin...

— De unde ai agenda ?

— Era sus, pe patul tău.

— Pot să-ţi spun data cînd am început să notez tot... era în noaptea de 11 spre 12 noiembrie, cînd s-a ţinut balul tinerilor aviatori la Casino. După bal l-ai luat pe Basil cu tine... pe la şase dimineaţa a început să plouă. Am stat şi-am stat sub ploaie. Ud pînă la piele, m-am întors acasă după opt.

Ev se ridică.

— Îţi voi restitui toate cheltuielile.

Se ridică şi Georg. Se clătina.

— Nu, nu, nu, n-o să faci nimic, nimic.

— Asigurarea pe viaţă a lui Basil e foarte mare. Din banii lui — îţi va restitui totul...

Ev îi întinse mîna şi el i-o luă ca şi cînd n-ar fi avut altceva de ales. Iar eu stăteam acolo şi nici măcar Ev nu mă băga în seamă şi numai cînd am auzit uşa casei trîntindu-se am spus :

— Noapte bună.

— E mai bine să luaţi un taxi pînă în oraş, zise ea şi se duse la telefon.

— În noaptea aceea încetă să mai ningă. Nici nu trecură două zile şi se porni vîntul de sud. Zăpada se topi.

Peste alte zece zile am citit în ziar că epava avionului pilotat de comandantul de escadrilă Basil Saurer a fost găsită nu în apropierea şeii lui Flitsch, ci la sud de Alpi, pe pămînt italian. Avionul nu era complet zdrobit. Pilotul mai şedea încă în carlingă. La izbitură se rupseseră centurile. S-au găsit însemnări. După obiceiul piloţilor de încercare, Basil obişnuia să-şi lege de piciorul drept dispozitivul pentru scris. Din

aceste însemnări reieşea că traversase şaua lui Flitsch zburînd fără vizibilitate, dar că apoi, deodată, recepţia se defectase, de fapt întreaga instalaţie electrică, aşa că şi instrumentele de zbor fără vizibilitate încetaseră să mai funcţioneze. Basil încercase să treacă peste Alpi în direcţia sud cu ajutorul busolei sale magnetice, în speranţa că acolo va găsi vreme mai bună...

ZILE CALDE ŞI BLÎNDE

Pe la unsprezece, omul din Liechtenstein, cel cu artroza la cot, veni şi spuse :

— Dacă mergi cumva în oraş, bătrînul vrea să te roage ceva.

— Nu mai fac nici un comision, îi răspunsei, nu sînt curierul vostru. Dacă vreţi ceva, puteţi telefona. În ziua de azi toate prăvăliile au servicii de livrare la domiciliu.

— Cred că bătrînul vrea doar să-i aduci ciocolată. Pentru o ciocolată nu vine nici o maşină pînă aici.

— Bine, spusei, sper să nu uit.

Omul din Liechtenstein plecă. Zilnic aşa, către unsprezece, bătrînul trimitea pe cineva la mine, transmiţîndu-mi să dau în fugă şi pe la el, înainte de a pleca în oraş. Şi nu spunea : „Il rog".

Nu, spunea : „Artileristul să treacă pe la mine înainte de a pleca !"

De cînd părăsisem patul şi eram din nou oarecum în puteri, mă duceam zilnic, după masa de prînz, în oraş. Mergeam întotdeauna pe acelaşi drum, mă opream la aceeaşi cafenea din Kornhausplatz, plecam de-acolo întotdeauna jos, la gară, de unde cumpăram ziare; şi în fiecare zi mă întorceam cu taxiul înapoi, la spital. Uneori îmi cumpăram cîrnaţi sau şuncă, de la o măcelărie, sau whisky de la un magazin de spirtoase. De fapt era interzis să ţii whisky (sau alte băuturi alcoolice) în camera de spital, dar mie îmi treceau cu vederea. Eu nu eram — cum erau cei mai mulţi — bolnav, ci doar rănit (mîna stîngă zdrobită). Adormeam greu seara. De-aceea beam whisky şi pe la miezul nopţii îmi aflam, în sfîrşit, somnul.

După-masă, sora mă ajută să mă-mbrac. Spuse ca în fiecare zi :

— La patru să fiţi îndărăt.

Apoi m-am dus, deşi împotriva voinţei mele, în dos, în salonul de zi.

Se afla de douăsprezece luni în spital. Şi avea să mai stea poate încă pe-atîta. De asta şeful hotărîse să-i mute patul în salonul de zi. Aici putea

să fumeze, atît cît poftea, şi noaptea, cînd nu reuşea să adoarmă, era singur. Putea să stea cu lumina aprinsă sau să asculte radio. Cînd avea dureri putea să urle oricît de tare. Nu enerva pe nimeni. Bineînţeles, începuse să considere salonul de zi drept cameră proprie şi cînd veneau alţi pacienţi, core vorbeau tare sau se certau la cărţi, ţipa la ei şi-i ameninţa că-i va da afară. În primele zile îl luaseră în serios şi nu-ndrăzneau să vorbească decît în şoaptă. Dar venise pe urmă omul din Liechtenstein care stătuse şi el, odată, un an întreg în spital, şi-i spuse bătrînului :

„Dacă nu-ţi ţii fleanca te băgăm în baie".

Bătrînul îşi dădu seama că începînd de-atunci era doar tolerat în salon, şi tăcu. Dar după puţin timp descoperi o şmecherie pentru a scăpa de guralivii obositori. Începea să geamă, să scîncească şi din cînd în cînd dădea cîte un ţipăt şi chema sora. Cu asta îi alunga pe ceilalţi pacienţi. Şi dacă apăreau iar, mai tîrziu, îi înjura :

„Laşilor, spunea, laşi nenorociţi ! Mă lăsaţi să crăp, nu alta. Adunătură de căcat..."

Nu se afla nimeni în afară de el în salon, cînd am intrat. Era ocupat cu schimbarea unui flacon de perfuzie. Se simţea foarte mîndru că reuşise să facă asta singur.

— Ei, cum merge ? îl întrebai.

Spuneam asta mereu, deşi ştiam că îi mergea întotdeauna la fel de rău.

— Ce-i cu tine ? mă întrebă la rîndul lui. Meşterea cu degetele la dispozitivul de reglat picături. Nu ştiam ce voia cu întrebarea asta. Ieri n-ai dat pe-aici.

— Ieri ? Păi am fost ieri la tine.

— Vorbesc de dimineaţă. Dintr-o dată, dimineaţa ai încetat să mai vii.

Avea dreptate. Altminteri veneam în fiecare dimineaţă la şase, în hol, ca să fumez prima ţigară.

— Ieri şi azi am fost la căprioare.

— Vin iarăşi ?

— Da, opt bucăţi. Au intrat pe undeva în grădină şi nu mai ştiau să iasă. Le-am ajutat.

— Peste zece zile începe vînătoarea, spuse bătrînul, ele ştiu asta şi vin de pe acuma în rezervaţie.

— Cred că au adulmecat verzele şi cimbrul. În orice caz, grădinarul înjură zdravăn.

Grădina imensă aparţinea spitalului şi era împrejmuită cu un gard înalt de doi metri. Nu aflasem pe unde au intrat căprioarele în grădină.

— Şi cum le-aţi scos ?

— Am desfăcut două scînduri din gard, la capătul de sus, şi-am mînat căprioarele spre deschizătură.

— Noi am...

— Mă rog, dar a fost ideea mea.

— Vii mîine iar ?

— Nu ştiu.

— Ai ceva cu mine.

— Prostii ! A fost şeful pe-aici ? Ai vorbit cu el aşa cum te-am sfătuit ? Bătrînul îşi întoarse obrazul. Dacă-i prezinţi lucrurile aşa cum ţi-am spus, trebuie să fie de acord.

Moşul tăcu. Deşi nu-i puteam vedea faţa, ştiam că ochii i se umeziseră. Era prea bătrîn ca să poată plînge cu adevărat. Şaizeci şi şapte de ani ! Trecuse prin multe în viaţă. Fusese pe mare, în Legiunea străină din Africa de Nord, în Războiul civil din Spania, ca fermier sau aşa ceva la Tropice... dacă puteai să crezi toate astea.

— Trebuie să-i spui şefului că nu ţii prea mult la picior. O să priceapă. Nu sînt nici doctorii chiar atît de inumani. Dar trebuie să-i explici exact...

Bătrînul se întoarse din nou, brusc, spre mine :

— I-am spus destul de exact. I-am spus cît valorează piciorul ăsta pentru mine. „Nimic, nu

valorează nimic !" i-am spus. „Tăiaţi-l o dată !" i-am spus. I-am spus c-ar fi caraghios să-mi trebuiască două picioare ca să trăiesc. Şi i-am explicat că poate să-l taie sub genunchi, direct sub genunchi. Atunci rămîn chiar şi cu încheietura. Asta-i mai mult decît destul. Şi i-am arătat schiţa pe care am desenat-o. „O proteză ca asta am să fac", i-am spus. „Sînt specialist în fier forjat. Îmi meşteresc singur o asemenea proteză." Şi a luat schiţa şi a studiat-o îndelung. A spus că ar fi trebuit să mă fac constructor sau chirurg. Proteza mea, cică ar fi foarte utilă.

Bătrînul tăcuse.

— Şi ?

— Şi ! Şeful mi-a luat schiţa. Ar vrea, dacă-i permit, să o studieze mai atent. „Da, i-am spus eu, desigur, şi cum rămîne cu amputarea ?" „Nu, a răspuns doctorul, nicicum. Vindecarea face progrese şi nu sacrific piciorul." Şi eu am spus încă o dată : „Domnule doctor, foarte serios, n-am nevoie de piciorul ăsta ; dar dacă mă mai ţineţi aşa culcat, se duce dracului tot restul între timp." I-am spus că tot ce-i înăuntru intră în grevă. Sora mă întreabă în fiecare zi : „Scaun ?" şi eu scutur din cap. „De unde scaun ? spun. Pentru asta ar trebui să mănînci ceva. Şi pentru ca să mănînci, trebuie să-ţi fie

foame sau măcar poftă. Dar nu mai există nimic. Nu mai vreau nimic." I le-am spus toate astea. Un picior mai puţin şi încă douăzeci de ani de viaţă. Sau amîndouă picioarele şi înăuntru totul putrezit şi mort. Aşa i-am spus...

— Şi el ?

— El ? A rînjit, a rînjit ca de obicei. Şi mi-a luat schiţa.

Patul lui se afla într-un colţ. În dreapta şi în spatele lui era un rînd de ferestre. Fără să se ridice putea să vadă cîmpia Rinului şi oraşul. Era octombrie şi de cîteva săptămîni o zi era mai frumoasă ca cealaltă. Frunzişul sărăcăcios al copacilor de pe malul celălalt începuse să-şi schimbe culoarea. Verdele brazilor era însă intens şi lucios. Devreme, dimineaţa, aburi mici se ridicau deasupra Rinului. Zilele erau calde şi blînde. Pe toţi cei care trebuiau să rămînă în pat îi apuca încetul cu încetul turbarea. Nu numai pe bătrîn. Şi eu o presimţeam o dată cu toţi. Trebuise să zac în pat august şi septembrie. Şi patul meu se afla pe atunci lîngă fereastră, pînă ce n-am mai rezistat. „Nu mai pot suporta zilele astea păcătoase de septembrie, i-am spus şefului, soarele ăsta şi culorile astea... mă îmbolnăvesc."

Doctorul a dat ordin să mi se mute patul de la fereastră.

Bătrînul spuse :

— L-aş ucide, dacă ar fi acum aici !

— Lasă, i-am răspuns, îşi are şi el pedeapsa lui. O să ajungă la închisoare precis. Sau nu ştii ce înseamnă închisoare.

— Ba bine că nu ! Am stat mai mult decît tine la închisoare. Cunosc închisorile de pe patru continente.

— Atunci !

— Nu asta voiam să spun, de fapt. Dar îmi revine mereu în minte ziua aceea. Asta e ! O zi ca asta era, închipuie-ţi, o zi ca asta de toamnă. Nu, nici măcar să lucrez nu puteam. Ar fi fost păcat să lucrezi într-o asemenea zi. Am pornit la plimbare. Aici, peste toată cîmpia. Pe toate cărările care duc către manej. Trebuia să merg la manej. Dar asta tu nu înţelegi. Nu ştii ce sînt caii. Nu, asta nu ştii. Eu însă da. Cunosc caii de pe patru continente. În Texas am fost cowboy. Ştii de ce ? Numai din cauza cailor. N-aş fi avut nevoie să mă fac cowboy, văcar... Pe spinarea cailor...

Tăceam.

— Pe spinarea cailor... Nu, asta nu înţelegi. Tu eşti artilerist. Şi voi nu mai înhămaţi acuma cai. Camioane ! Pîrîitul acela ! Noi înhămam cai. Era cu totul altceva.

— Da, sigur, am răspuns, era cu totul altceva dar eu aş vrea acum să plec.

— Aşa, asta vrei ! Păi pleacă. Nu trebuie să-ţi pese de mine, zău. Nici ăluia care m-a călcat în seara aceea nu i-a păsat. Cred că era de vîrsta ta. Voi, cu blestematele voastre de maşini ! Fusesem la caii mei. Afară, la manej. De altfel, dacă te uiţi aici, spre dreapta, poţi vedea grajdurile. Cînd cineva şi-a trăit viaţa ca dresor şi profesor de călărie... Călăream pînă seara tîrziu... Acum un an, într-o zi de toamnă ca asta. Atît de obosit, şi atît de fericit în oboseala mea — dar asta n-o înţelegi — că mă clătinam aproape. Era ca un fel de beţie această oboseală după atîta călărit. Şi atunci a intrat tipul ăsta în mine. Nici măcar lumină nu avea. Farurile stinse. Cînd m-au ridicat am crezut c-am căzut de pe cal. „Unde-i armăsarul ?" am întrebat. „Armăsarul ?" Nici ăia n-aveau minte, ăia de la poliţie. Şi nici ăştia de aici, de la spital. Era doar foarte logic ca despre armăsar să vorbesc şi nu despre automobil. Exact în ziua cînd primisem de dimineaţă scrisoarea — de la manej — dacă nu vreau să mă reîntorc la ei, pentru că nu mai găsesc oameni pricepuţi. Au venit la mine pentru că ştiau la cine vin, ştiau că băiat fiind lucrasem la fostul proprietar ca grăjdar. Pînă

cînd am plecat la circ. Tot la cai... Astăzi se împlineşte un an. Ştii, înainte de masă, cînd sora a adus numai ziarele, n-am vrut să cred că nu e şi o scrisoare. O scrisoare de la manej. Dar să-mi taie totuşi piciorul. Nu mai e nevoie să călăresc. Sau să-mi lase piciorul. Nici să trăiesc nu mai e nevoie. Am trăit destul. În toată lumea am trăit. Şi cu ce m-am ales ?

Nu cred că aştepta cu adevărat un răspuns de la mine, astfel că am tăcut.

— Prin urmare, te duci iarăşi în oraş ? spuse el apoi.

Am dat din cap.

— Atunci du-te la „Milan" şi ia-mi o tabletă de ciocolată cu lapte şi una amăruie.

— Dar nu trec pe lîngă „Milan".

— Atunci fă în aşa fel ca să treci.

— Nu, „Milan" nu mi-e-n drum. Îţi cumpăr ciocolată din altă parte.

— Nu, o vreau de la „Milan" şi nu din altă parte, şi ai să-mi faci plăcerea asta, şi-ai să te duci la „Milan".

— În ziua de azi toate ciocolăţile sînt la fel de bune.

— Dar nu la fel de ieftine. La „Milan" capeţi o tabletă de ciocolată cu lapte cu optzeci de centime.

— Bine, atunci o să mă duc la „Milan".

Cînd m-am întors din uşă iarăşi spre el, părea că doarme.

Mergeam, ca de obicei, pe partea dreaptă a străzii, pe sub castani, şi mă aşteptam, ca întotdeauna, să-mi cadă castane în cap. Ciudat ! Mergeam de săptămîni, zilnic, pe sub castanii aceştia, în oraş, şi nici o singură dată nu-mi căzuse vreuna în cap. Dar zi de zi, aflîndu-mă în taxi şi străbătînd acelaşi drum înapoi, cel puţin o castană lovea capota maşinii...

Păşeam mai repede ca de obicei şi eram supărat că-i promisesem bătrînului să fac ocolul pe la „Milan". Mi se părea pur şi simplu caraghios. În orice caz, nu se potrivea felului meu de a fi. De cînd fusesem rănit ca artilerist în timpul stagiului militar, şi mă aflam de luni de zile în spital, mă comportam ca un om bogat. Cel puţin o dată pe săptămînă comandam la un birt pui fript sau pate de ficat de gîscă, şi n-am băut niciodată în viaţa mea un whisky atît de bun şi de scump, la treizeci şi patru sticla. Acasă n-aveam decît unul de unşpe, un scotsch de unsprezece franci.

Încercasem de săptămîni să-l lămuresc pe bătrîn că medicii, şeful, surorile şi toţi cei care lucrau la spital erau aici pentru el şi nu invers. În ce mă priveşte, nu m-am putut plînge niciodată. În primele săptămîni după accident stăteam într-o cameră de două paturi, rezervată de obicei clienţilor particulari, deşi nici ca rănit nu eram mai mult decît un artilerist negradat.

I-am spus bătrînului să-i interzică şefului orice nouă operaţie la picior. Cînd cu accidentul, o bucată din tibie se făcuse ţăndări şi atunci o înlocuiseră cu o bucată de os tăiată din şold. Dar această bucată înlocuită nu s-a prins ci a putrezit şi atunci au încercat cu o altă bucată din regiunea şoldului, dar şi această încercare a dat greş şi apoi a venit a treia încercare, şi părea că tot nu merge.

Bineînţeles, nu ştiam ce-i spusese şefului şi ce nu. Văzusem schiţa protezei. Era, într-adevăr, ceva de ea. Nici de ce ţinea bătrînul la mine nu ştiam. La mine nu ţipase niciodată serios. Bineînţeles, eu îl lăsam să vorbească, îl ascultam. Sînt un bun ascultător. În fiecare dimineaţă, la şase, cînd mă duceam să fumez prima ţigară la el, îmi povestea despre viaţa lui. Nimic co-

erent, întîmplări izolate. Dar ştia într-adevăr să povestească pe cinste. Îi spuneam mereu :

„Ar trebui acuma, cînd ai timp, să-ţi scrii povestirile. Ai putea cîştiga o grămadă de bani cu ele."

La asta îmi răspundea de fiecare dată :

„Nu eşti primul care mi-o spune. Şi şeful — la început venea des la mine şi voia să-i povestesc — şi şeful spunea mereu c-ar trebui să-mi scriu poveştile. Dar lasă, la iarnă, cînd or să se închidă ferestrele am să le scriu."

„De ce abia la iarnă ? Acum ai o grămadă de timp."

„Nu, acum nu... N-am linişte acum cînd cerul e atît de albastru..."

Cînd am ajuns în Kornhausplatz şi-am văzut ceasul de pe faţada cafenelei nu mi-a venit să cred ochilor : era două şi zece. Bătrînul mă reţinuse. Şi acum mă enervam. Nu mult ; pentru că mi-era milă de bătrîn. Zăcea în pat de douăsprezece luni. Şi deci astăzi se împlinea un an de cînd s-a întîmplat. Deodată mă cuprinse dorul să părăsesc oraşul, ca el, în urmă cu un an, să alerg drept peste cîmpia Rinului, la manej. Deşi pentru mine caii nu înseamnă nimic.

Am trecut de cafenea şi-am alergat în direcţia gării, şi cu cît fugeam mai mult cu atît mai puternică devenea hotărîrea mea de a mă duce la manej, să caut acel loc de pe şosea, la intrarea în oraş, unde maşina îl lovise din spate pe bătrîn. Ajuns la gară trebui să recunosc că nu mă mai ţineau puterile. Fusesem rănit numai la braţ şi la mînă, dar grav, şi suferise tot organismul. Am luat un taxi şi i-am explicat şoferului încotro vreau să merg. La început n-a prea priceput, dar pînă la urmă ne-am înţeles să iasă întîi din oraş şi să ne descurcăm apoi împreună întrebînd.

•

Am ieşit afară din oraş, pe cîmpia Rinului, am trecut pe lîngă gospodării mititele, pe lîngă un siloz cenuşiu pentru ciment. Am mers aproape o jumătate de oră, pînă ce am zărit o fermă care ar fi putut să fie şi manej. Cu cît ne apropiam de grajd şi de casa construită alături, cu atît mai puţin arăta a manej. Am mers totuşi pînă acolo să ne interesăm. Am găsit o femeie. Şedea pe o bancă în faţa casei, nu ştia nimic de nici un manej, şi nici n-auzise nimic niciodată, deşi locuia aici de doi ani. Din păcate, soţul ei, care crescuse în aceste locuri, se întorcea abia seara. Ne-am urcat iar în maşină şi-am

mers douăzeci de minute de-a lungul și de-a latul ținutului, dar manejul nu se vedea nicăieri.

— Nu sînteți de pe aici ? l-am întrebat brusc pe șofer. Îi dădeam cam cincizeci de ani.

— Eu ? N-am părăsit orașul ăsta în viața mea !

— Păi atunci ar trebui să știți unde se află manejul ăsta. Prea multe manejuri nu pot exista aici, în împrejurimi.

— Da, răspunse el, dar nu știu de nici un manej. Mai demult, dar demult, cînd mergeam încă la școală, a existat pe aici, pe undeva, un manej. Chiar acolo unde am fost, la femeia aceea. Dar nu-mi mai amintesc cînd a lichidat bătrînul Zindel afacerea. Sala de călărie a ars și, după cîte știu, n-a mai reconstruit-o. Fără îndoială, nu renta.

— Duceți-mă, vă rog, la „Milan" și de acolo, înapoi la spital, am spus.

La „Milan" am ținut-o într-una cu ciocolata cu lapte de optzeci de centime, deși vînzătoarea nu-și amintea să fii avut vreodată ciocolată cu lapte de optzeci de centime. Pînă la urmă a venit patronul prăvăliei, care și-a amintit, că în urmă cu un an, sau mai mult, vînduse o dată o cantitate mare de ciocolată cu lapte cam la prețul acesta. Prin urmare am cumpărat o tabletă de ciocolată cu lapte și una amăruie de 1,20 fr. și-am plecat.

În taxi am încercat să scot eticheta cu prețul, dar n-am reușit.

Am hotărît să-i spun bătrînului simplu, că nu mai există ciocolată de optzeci de centime, dar că diferența i-o fac eu cadou.

Cînd am intrat în camera de spital, ceilalți tocmai își luaseră temperatura. I-am spus sorei :

— 36,4, puls 80.

Ea-și nota cifrele într-o agendă ; șeful scosese de mult graficul de temperatură de lîngă paturi. Pentru fiecare pacient se întocmea un dosar. Apoi mi-am dezbrăcat hainele de stradă, mi-am pus pijamaua și deasupra, halatul de frotir. Am luat amîndouă tabletele de ciocolată și m-am dus în salon. Omul din Liechtenstein cu artroză la articulații, era și el acolo. Juca o partidă de cărți cu trei pacienți noi, care fuseseră internați astăzi. Bătrînul era treaz și citea o fasciculă de roman.

— Uite-ți ciocolata, i-am spus, ți-o dăruiesc. Pentru aniversare !

Privi ciocolata.

— N-ai fost la „Milan".

— La „Milan" am fost, bineînțeles.

— Nu-i ciocolata pe care o voiam.

— O tabletă cu lapte și una amăruie.

— Dar nu dintr-aceea pe care o voiam.

— Hai, ia-le și gata!

— Nu-mi place cînd nu se ține cont de dorințele mele.

Tăcui și mă întorsei spre jucători.

— Ăsta numa' gest prietenesc nu se cheamă.

Nu l-am băgat în seamă.

— Asta nu-i amiciție.

— Potolește-te acum! am răspuns.

— Aș fi putut să-ți fiu de două ori tată.

— Mulțumesc.

— Mai ai încă de învățat.

Nu-l mai ascultam.

— Ține-ți fleanca, zise omul din Liechtenstein, altfel te băgăm în baie!

— Frumoasă bandă de căcăcioși, dacă credeți că faceți cu mine ce vreți!

— Să nu mai spui încă o dată bandă de căcăcioși, scandalagiu bătrîn. Altfel chiar te mutăm.

M-am dus la patul bătrînului și i-am spus:

— Zău că am fost la „Milan". Altă ciocolată nu există.

— Cum de ți-a venit să cumperi ciocolată de 1,20?

— Ți-o dăruiesc doar.

— Dacă nu mi-ai fi dăruit-o, ar fi trebuit s-o plătesc.

— Și?

— Nu sînt artilerist să trăiesc pe spezele statului.

— Nu, nu ești artilerist. Dar o duci mult mai bine ca mine. Pe tine te-a călcat un civil. Asigurările astea civile trebuie să fie cu totul altfel.

— Ce asigurare?

— Garanția tipului ăluia.

— Nu plătește nimeni pentru mine, nimeni...

Omul din Liechtenstein întoarse capul:

— Cînd unul beat intră la miezul nopții într-o mașină care merge ca lumea, au dreptul ăia să nu plătească.

— Nu eram beat! Eram treaz ca în fiecare seară. În orice caz, nu mai beat ca în alte seri.

— Erai beat criță.

— Nu-i adevărat!

Bătrînul începu să geamă. Omul din Liechtenstein se ridică și se duse la patul lui.

— Erai criță încă de la prînz. Și pe urmă ai supt mai departe. De la prînz pînă la miezul nopții. O știe tot orașul.

Geamătul bătrînului deveni scîncet și, deodată, dădu un țipăt, dar nu așa ca altădată, și fața i se contractă. Mi-am zis că acum e serios

şi am ieşit din salon şi-am strigat sora, şi sora a dat alarma şi a sosit medicul de gardă.

Stăteam cu omul din Liechtenstein pe coridor şi i-am spus :

— Cred că nu mai scapă noaptea asta.

Omul din Liechtenstein însă a rîs. Şi a avut dreptate. Cînd am părăsit spitalul, bătrînul mai trăia, dar nu mi-am luat rămas bun de la el.

CLIENTUL CASEI

I

La ora cinci după-amiază, Lorenz Plomb îşi părăsi mica lui imprimerie — o încăpere întunecoasă de şase metri pe şase — încuie uşa cu cheia şi prinse în patru pioneze un bilet : „Închis pentru caz de deces".

Trecu pe Predigerstrasse şi ajunse la „Predigerhof", unde se opri o clipă. Ştia că Mertön, care scotea în fiecare an pe piaţă un *Nou curs de iniţiere în limbile străine*, şi Ferenz, un consultant pentru reclame, şedeau la o masă la „Predigerhof" şi jucau cărţi. De cînd Franz era în spital nu mai veneau la Lori, la „Malthäserbräu" de pe Zähringerstrasse. Ăştia doi, în special, nu se mai arătau de loc. Dar şi ceilalţi clienţi ai casei apăreau doar la o bere, spuneau că au mult de lucru şi părăseau localul repede.

— Ce să fie ? se gîndi Lorenz cu glas tare şi porni mai departe. Problema nu e să stau eu cu ei la masă la „Predigerhof", ci să vină la „Malthäserbräu".

Era o zi de sfîrşit de august şi vremea nu aşa cum ar fi trebuit să fie în acest anotimp. Era cald şi apăsător, aerul umed ca la începutul verii, şi peste oraş, chiar deasupra acoperişurilor, plutea un val dens de ceaţă cenuşiu-albăstrie.

La „Malthäserbräu" nu era nimeni. Rosa, chelneriţa, o fată din cartier de numai douăzeci de ani, şedea la o masă şi împletea. În cursul după-amiezii agăţase de tavan cîteva hîrtii de muşte, aşa că acum mai bîzîiau doar două, grase, deasupra tejghelei.

— Tot nu s-a-ntors Lori ?

Lorenz trecu în dosul barului şi-şi turnă bere într-o stacană pe care şi-o adusese cu ani în urmă de la München. Bea bere numai din stacana asta şi nimeni n-avea voie s-o folosească.

— Te pomeneşti că pînă la urmă moare de inimă, spuse Lorenz în timp ce reteza spuma.

— Pe-o vreme ca asta ! Întotdeauna a avut el ceva cu inima. Pe-o vreme ca asta mor mulţi de atac de cord. Mai ales oameni mai vîrstnici. Franz are acum cincizeci şi cinci. Nici nu-i bătrîn, dacă te gîndeşti. Dar narcoza — a stat de două ori cîte patru ore pe masă — o narcoză atît de straşnică este ea însăşi o intervenţie. Nu degeaba se fac narcoze numai în cazuri grave. Nu degeaba există doctori specializaţi în narcoze. Anestezişti, aşa li se spune. Anestezia este o ştiinţă de sine stătătoare...

Rosa tăcea. Faţa ei era de nepătruns. Cu stacana în dreapta, Lorenz ieşi de după tejghea şi se aşeză la o masă în apropierea Rosei.

— După aceea vom zugrăvi din nou tot localul. Trebuie să fie mai luminos. Închipuie-ţi, de douăzeci de ani nu s-a mai făcut nimic aici. De cînd a preluat Lori prăvălia. Franz nu s-a interesat niciodată de asta. Ce creatură, Franz ăsta ! Se-nsoară şi, pur şi simplu, îşi lasă nevasta.

— Ce-nseamnă : „Îşi lasă nevasta ?" N-a locuit oare domnul Franz aici pînă ce a trebuit să se ducă la spital ? N-a locuit aici, n-a trăit, n-a mîncat, n-a dormit aici ?

Lorenz se mută la masa Rosei.

— Ştii unde locuia Franz de douăzeci de ani ?

— Aici, răspunse Rosa iritată.

— Nu, la mansardă. Şi-am să-ţi povestesc ceva. Sînt clientul casei de douăzeci de ani. Aici mănînc, aici trăiesc, aici locuiesc. Acum douăzeci de ani aveam eu camera de la mansardă. Şi într-o zi a venit Franz şi a spus: „Poţi să ai o cameră în locuinţa mea dacă-mi dai mie camera de la mansardă..."

— Asta, spuse Rosa şi puse lucrul de mînă pe masă, asta nu pot s-o cred.

— Dacă mă crezi sau nu — toată lumea ştie. Toată. Numai că nu se vorbeşte despre asta. Dumnezeu să-l ierte...

— De cine vorbiţi acum?

— De Franz — îl iubeam totuşi.

— Dar trăieşte încă.

— E ca şi mort. Am fost la el azi-dimineaţă. „E o minune că a rezistat peste noapte", a spus doctorul.

— Dar mai trăieşte!

— Asta nu contează, răspunse Lorenz.

Rosa se înroşi, se ridică şi fără să scoată un cuvînt trecu în dosul tejghelei, unde clăti încă o dată paharele pe care le clătise înainte.

Lorenz îşi bău stacana, o duse Rosei s-o clătească, apoi îşi făcu de lucru la casă, la maşina de înregistrat.

— Nu s-a vîndut mult. De cînd Franz e la spital nu mai vin nici măcar băutorii de must. Şi nici ţuicarii. Sau îi alungi tu pe oameni?

— Nu mai aveţi răbdare pînă închide domnul Franz ochii pentru totdeauna! Ştiu eu, l-aţi fi otrăvit în tot timpul ăsta dacă aţi fi putut!

— Ţie ţi-a făcut întotdeauna impresie, Franz. Ai?

Rosa tăcu.

— Înţeleg foarte bine că Franz avea succes la femei. Arăta bine, viril. Şi ce meserie nebărbătească avea. Toboşar! Ai fost vreodată la concert, la Tonhalle? Sigur c-ai fost. Şi eu am fost de cîteva ori. „Cum poate să se facă cineva toboşar?" m-am gîndit. Sînt concerte în care toboşarul n-are nimic de făcut.

— Domnul Franz e un muzician adevărat.

— Da, şi pescar. Păstrăvii pe care-i prindea în pîrîul lui de pe Säntis îi dădea întotdeauna lui Mertön şi lui Ferenz, iar ăia se duceau la „Predigerhof" — pricepi, la „Predigerhof" — şi îi frigeau acolo. Acasă n-ar fi adus Franz niciodată vreun păstrăv. Nici nu pricep cum poate un om în toată firea să pescuiască ore întregi, dar ce zic, zile întregi.

— Şi dumneavoastră ce faceţi? Vă învîrtiţi toată ziua pe-aici şi faceţi de parcă prăvălia ar fi a dumneavoastră.

— Nu, prăvălia nu-mi aparţine. Dar trebuie să fie aci un bărbat. Şi pentru că Franz nu s-a interesat niciodată, a trebuit să-i ţin eu locul. Da, într-o oarecare măsură, birtaşul sînt eu. Eu am grijă de pivniţă, eu cumpăr vinul...

— Se vede că nu ştiţi ce se vorbeşte despre dumneavoastră şi doamna Lori cînd plecaţi împreună să cumpăraţi vin.

— Fii atentă ! De aci înainte măsoară-ţi cuvintele !

Lorenz se apropie de tejghea. În privinţa asta era îngrozitor de sensibil. Bineînţeles, Lori însemna pentru el totul, totul pe lume. Şi, desigur, raporturile lui cu Lori erau aproape raporturi de soţ şi soţie. Dar numai aproape. În cei douăzeci de ani care trecuseră, încercase de vreo cinci ori. La ocazii ca ziua de naştere, la Crăciun sau la Anul nou. La ocazii dintr-astea, Franz pleca întotdeauna. Şi Lorenz rămînea singur cu Lori. De cele mai multe ori, după ora de închidere se retrăgeau cu cîţiva clienţi de-ai casei în bucătăria, care se afla în spatele barului, şi petreceau în continuare. Pe cheltuiala lui Lori. Dar odată şi odată plecau şi clienţii casei, iar Lori şi Lorenz se duceau sus. În locuinţă, la etajul patru. Şi-atunci Lori se oprea în uşa dormitorului — patul conjugal se mai afla încă aici — şi Lorenz se gîndea că acum ar trebui să

facă pasul acela. S-o seducă, pur şi simplu. Dar Lori îi lua capul în mîini :

— Franz încă mai este soţul meu. Atîta vreme cît trăieşte...

— Ascultă bine, Rosa, spuse Lorenz, am să-ţi dezvălui un secret, ca să poţi înăbuşi toate aceste zvonuri murdare. O iubesc pe Lori şi fără Lori n-aş putea trăi. Franz a ştiut asta întotdeauna ; dar Lori şi cu mine trăim aici, alături, ca nişte oameni cuviincioşi, respectabili. Poate, poate că odată, noi...

Aceste cuvinte o impresionară totuşi pe Rosa, aşa că răspunse :

— Îmi pare rău de ceea ce am vorbit înainte !

Apoi Lorenz se duse în dosul tejghelei, scoase dintr-un sertar hîrtie şi un creion cu pastă. Se aşeză cu ele la o masă. Scrise :

„Anunţ mortuar.

Celui stăpîn peste viaţă şi moarte i-a plăcut să-l cheme la sine întru viaţă veşnică pe iubitul meu soţ, iubitul nostru unchi şi nepot Franz Schnyder.

El a murit după o grea suferinţă, chiar dacă nu surprinzător, totuşi neaşteptat de brusc..."

Lorenz redactă mai multe texte. Un anunţ de deces îl va semna Lori, pe-al doilea el şi obişnuiţii casei, al treilea orchestra de la Tonhalle. După ce compuse anunţurile de deces, scrise pe loc şi textele de mulţumire...

„...pentru cuvintele pline de alinare ale domnului părinte... precum şi pentru numeroasele coroane şi buchete de flori... ca şi pentru frumosul concert..."

— Rosa !

— Da, domnu Lorenz.

— Crezi că ăştia vor cînta cu toată orchestra la înmormîntare ?

— Cine ?

— Orchestra de la Tonhalle.

Rosa ridică din umeri. Lorenz se duse în dosul tejghelei şi sună secretariatul orchestrei.

— Mort ? Încă nu. Aproape, da, aproape. Sau poate că a şi murit. Vestea poate sosi din clipă în clipă... nu se obişnuieşte ? Nu, numai toboşar... aveţi înlocuitor ? Un cvartet... aşa se obişnuieşte... gratis ? Da, mulţumesc frumos, la revedere...

Şi, pentru că era pus pe telefonat intră în legătură şi cu preotul :

— Nu, încă nu mort, dar aproape, da, aproape, mort cum s-ar zice, ce mai : mort. Fără scăpare ? Asta precis. Cum ? Protestant ? Asta n-aş putea să vă spun precis. Cetăţean al oraşului, da. Credeam că ăştia nu sînt îngropaţi nici după ritul catolic, nici altfel, ci sînt îngropaţi de către oraş. Aşa mi s-a spus. Dricurile astea negre... Mă rog. Desigur, cu plăcere domnule părinte, o lămuresc eu. Deci, viaţa pe scurt... Un moment, trebuie spus tot ?

O descriere a caracterului său ?

Într-un fel l-ai putea numi liniştit, un pierde-vară. Cîştiga totuşi foarte bine, deşi era doar toboşar. Cîştiga ca un funcţionar. Ăştia-s organizaţi, muzicanţii, corporaţie, da, iar nouă, adică soţiei sale, nu ne dădea mai mult de trei sute de franci pe lună. Cheltuia totul pe pescuit, maşină şi aşa... Despărţit de ? Nu, masa nu. Da, patul, patul da. Nu, de căsnicie nici urmă. Da, un om ciudat. Pe morţi să-i vorbeşti doar de bine. Dar încă nu este mort. Prin urmare, asta cu căsnicia o lăsăm la o parte. Da, un om obişnuit. Bine, domnule părinte, rămîne aşa...

Lorenz răsfoi cartea de telefon.

— Ce zici, Rosa, să sun pompele funebre. Poate ăia se bucură dacă sînt informaţi din timp. Să reţină maşina...

— Nu, spuse Rosa, asta nu ajută la nimic, nu-i de nici un folos. Trebuie să se ducă doamna Lori personal cu hîrtiile şi aşa...

— Aha, te pricepi !

— Da, cînd a murit mama acum doi ani...

— Nu erai încă la noi ? Nu, eşti abia de un an aici. Ah, mama ţi-a murit deci, interesant...

La flecărelile lui prosteşti, Rosa scutură doar din cap. Nu se enervă. Dar Lorenz fu întrerupt, pentru că apăru Lori. Lori complet în negru, purtînd pantofi cu tocuri înalte, o pălărie neagră cu borul neobişnuit de mare şi cu fructe negre de sticlă, struguri, mere, pere, pe borul acesta, Lori cu o adevărată ghirlandă de podoabe de argint la încheieturile mîinii, Lori cu *make-up* [1], cu cearcăne negre în jurul ochilor...

Lorenz amuţi. Era o nouă Lori. El o cunoştea doar pe Lori cea destul de şleampătă, vînzînd bere în dosul tejghelei sau studiind împreună cu el, la masa din bucătărie, horoscoape, bînd cîteodată un sfert de Klevner, legîndu-şi un şorţ

[1] Fard (engl.)

alb şi curat cînd afară, în local, lipsea al patrulea jucător şi trebuia să intre ea.

„Stai, numai, se gîndi Lorenz, am să-ţi arăt şi ţie."

Lori abia salută şi se duse imediat în bucătărie.

Lorenz o urmă. Luă cu el tot ce scrisese.

— Ei ? spuse el pe cînd stăteau faţă-n faţă în bucătărie.

— Am fugit. Mă-nţelegi, Lorenz ? Am fugit de el. Cum moare ! Nu, nu e chip să asişti... Zău, statul acolo ar trebui pedepsit... La trei n-am mai putut. Am luat un taxi, m-am dus în oraş, la „Krause Senn", cum îţi plac ? Aşa arătam mai demult. Cînd m-am măritat cu un muzician plin de speranţe. Va compune opere... Premiere. Baluri... Sînt treizeci de ani de-atunci. Lorenz. Treizeci de ani. Am cincizeci !

— Şi arăţi ca de treizeci.

— Nu, mi-am spus, nu merg la înmormîntare ca o şleampătă... Oh, Doamne mai e şi asta. De parcă n-ar fi de-ajuns moartea... mai e şi asta... Şi tu ce-ai făcut, bunule Lorenz ? Dacă nu te-aş avea pe tine... Ai pregătit tot, aşa cum ţi-am spus ?

Tăbliţa : „Închis din cauză de deces", anunţurile mortuare, textele de mulţumiri... aşa cum

ţi-am spus ? Să nu fim zgîrciţi. Să aibă o înmormîntare bogată... De altfel este asigurat...

Lorenz răsfiră hîrtiile pe masa din bucătărie. În timp ce-şi scotea mănuşile şi pălăria aceea mare, Lori aruncă o privire asupra textelor întocmite de Lorenz.

— Ei, cum va fi... catolic sau protestant ? întrebă Lorenz.

— Franz ? E protestant. Numai nunta am făcut-o la catolici.

— Cvartetul e ca şi sigur, spuse apoi Lorenz.

— Anunţurile mortuare sînt în regulă. În ce ziar vrei să le publicăm ? Trebuie să aibă o înmormîntare frumoasă. Nu vrei să te sfătuieşti cu Ferenz ? Şi cu Mertön ? Ţi-ar putea ajuta amîndoi. Ferenz ar putea scrie un necrolog. Mai demult a fost gazetar. Şi cunoaşte toată lumea de la ziare.

— Un necrolog ?

Lorenz făcu o figură de parcă ar fi vrut să arate că de astă dată Lori exagerează.

— Franz a fost totuşi timp de treizeci de ani membru al orchestrei de la Tonhalle. A cîntat sub bagheta tuturor dirijorilor renumiţi.

— Toboşar !

— Nu subaprecia acest instrument. Şi poate, cine ştie, poate vom descoperi în lucrurile lui opera.

— Ce fel de operă ?

— Franz a vrut întotdeauna să scrie o operă. Cînd ne-am căsătorit lucra la ea. Doar numai pentru opera lui am urmat şcoala de restauratori. Ca să avem o bază de existenţă sigură. Eu nu împărtăşesc părerea că artiştii trebuie să moară de foame... Dumnezeule, trebuie să sunăm spitalul...

II

În seara aceea am intrat pe la opt la „Malthäserbräu". Făceam parte de mult dintre obişnuiţii localului. Numai că nu eram jucător. În mod obişnuit stăteam lîngă sau în spatele lui Mertön sau Ferenz şi chibiţam.

În seara aceea nu juca nimeni. Aveam impresia că lumina fusese redusă şi tablourile de pe pereţii de lemn afumaţi, acoperite cu văl negru. Poate că aveam impresia aceasta numai pentru că ştiam precis cum stăteau lucrurile cu Franz.

Dar că cei prezenţi discutau numai în şoaptă nu mai era o iluzie. Şedeau toţi la o masă, Ferenz, Mertön, bătrînul profesor de latină, sculptorul şi pictorul, cu bere în faţă şi rachiu, cu mîinile împreunate. M-am aşezat lîngă ei. Rosa îmi strînse mută mîna, de parcă mi s-ar fi întîmplat o mare nenorocire. Şi cînd avui şi eu o bere şi un rachiu în faţă, apăru Lorenz să mă salute.

— Drăguţ din partea ta că ai venit şi tu în clipa despărţirii, spuse el, făcu din cap o mişcare înspre bucătărie şi continuă : Lori îţi mulţumeşte şi ea. Franz nu mai are dureri. Nu mai suferă. De la şase este în comă. Aşteptăm din moment în moment să ne cheme spitalul.

Eram uimit că Lori se afla aici, în loc să fie la spital.

— Asta nu poţi să i-o pretinzi. N-au avut să-şi spună nimic în viaţă, ce să-şi spună în clipa morţii ?

Nu-l auzisem niciodată pe bătrînul Lorenz vorbind atît de ceremonios. Ceremonioasă îi era şi înfăţişarea : haină neagră, la două rînduri, cămaşă albă, papion negru, mîini albe, şi chiar unghii curate. Lorenz se întoarse din nou la bucătărie.

— Lichtmann ar trebui neapărat să cînte, spuse Ferenz, vă amintiţi de slujba funebră a lui Lily ? Atunci a cîntat bătrînul solist, cum îl cheamă ? Ei, ăla a cîntat un psalm pe cinste, cu acompaniament de orgă. Asta a fost în aprilie trecut. Era frig şi umed. Dimineaţa pe la zece. Ne întîlniserăm la nouă, aici. A venit şi Franz cu noi. Şi cînd şi-a dat drumul cîntăreţul, Dumnezeule, au început toţi să suspine ; cu mîna pe inimă, că mi-a venit şi mie să bocesc...

Lily era una dintre cele mai minunate fete, una... Zău, lăsa să plece clienţii cei mai graşi cînd era cu noi şi ne simţeam bine. Şi plătea rînd după rînd, atîtea rînduri, că de multe ori trebuia s-o roage pe Lori să-i îngăduie un rest de plată pentru mai tîrziu.

Mertön spuse că acceptase să vină cvartetul şi că ar fi exagerat să se mai angajeze un cîntăreţ. Mai important era să fie biserica plină. Slujba urma să aibă loc la Wasserkirche.

— La Wasserkirche ?

Mertön rînji.

— Uite-aşa ! Sau poate că biserica asta e rezervată grangurilor ? Lăsaţi pe mine. Naosul îl

umplu eu. Numai corporaţia, toată orchestra... Dăm anunţuri mortuare mari în ziare, cît mai multe. Unul, de pildă, din partea noastră : Asociaţia artiştilor Aurora. Şi altul : Direcţiunea şi personalul de la „Malthäserbräu"... Rosa ! Spune-i lui Lorenz să vină repede pînă aci...

Lorenz veni şi Mertön îi explică toate planurile sale.

L-am privit cu atenţie pe Lorenz. Nu îndrăznea să contrazică, dar se vedea pe el că nu-i prea convenea.

Ştiam toţi de dragostea lui pentru Lori. Şi că uneori îşi neglijase mica lui imprimerie de pe Predigerstrasse ca să menţină pe linia de plutire birtul lui Lori. Şi ştiam toţi, de asemenea, că de douăzeci sau de douăzeci şi cinci de ani între Lori şi Franz se stricase căruţa. Ştiam despre asta pentru că Lorenz se destăinuia fiecăruia, pe rînd, şi pentru că şi Lori îşi mărturisea din cînd în cînd durerea în faţa noastră. Franz tăcea. Franz era fie la repetiţiile orchestrei, fie la pescuit păstrăvi în Säntis, fie că stătea aici, în local, şi juca o partidă de cărţi cu Ferenz şi cu Mertön. Bea puţin. Multă vreme l-am bănuit că

îşi ţine pe undeva o prietenă. Dar l-au însoţit, pe rînd, Mertön şi Ferenz şi astfel au aflat din gura unui hangiu care-şi avea cîrciuma undeva în apropierea rîului cu păstrăvi, că Franz se oprise adeseori acolo, că mîncase acolo şi la nevoie înnoptase acolo ; singur.

Franz începuse brusc să se simtă rău. Nu fusese niciodată un mîncău, dar într-o zi ne dădurăm seama că nu mai bagă aproape nimic în gură. Toţi încercară să-l convingă să consulte un medic, dar el nu-i ascultă. Deodată se văită de dureri de burtă. „Gastrită", spuseseră Ferenz şi Mertön, dar Franz nu le acordă atenţie. Într-o seară, după concert, fu luat cu salvarea de la Tonhalle. O chemase capelmaistrul după ce Franz pur şi simplu se prăbuşise.

Diagnosticul medicilor sună de la început puţin încurajator. Era vorba de tumoare, cancer şi altele asemănătoare. L-au operat şi l-au cusut din nou fără să se fi îndreptat ceva după asta.

Lorenz nu făcu o taină din faptul că această evoluţie lui îi era de fapt pe plac. Adeseori se

plînsese de Franz care o neglija pe Lori în toate privinţele.

Şi nici în seara aceea Lorenz nu ascunse nerăbdarea cu care aştepta vestea eliberatoare. Se aşeză deodată la masa noastră şi participă la discuţiile despre înmormîntarea ce urma să aibă loc. Aduse ciornele pe care le întocmise pentru anunţurile mortuare. În timp ce noi topeam rînduri, rînduri de bere şi rachiu, planurile înmormîntării luau contururi tot mai precise.

— Mîine dimineaţă, spuse Mertön, aranjez înmormîntarea la Wasserkirche. Iar pentru flori facem acum, pe loc, o chetă. Cui n-are destul mărunţiş la el, îi împrumut eu.

Abia terminase fraza şi scosese pe masă o hîrtie de-o sută cînd sună telefonul. Lorenz se făcu roşu ca focul, se ridică şi se duse în spatele tejghelei. Ascultă tăcut la receptor, dădu şi iar dădu din cap, şi pe urmă agăţă receptorul la loc. Fără să fi spus nici măcar un singur cuvînt. Lîngă el se afla Lori, neagră, de o prestanţă regală.

— Nu mai trăieşte, anunţă ea cu voce limpede, clară.

Ne ridicarăm şi ciocnirăm pentru cel mort. Rosa luă cartonul pregătit dinainte cu „Închis

din cauză de deces", îl prinse de uşa de la intrare, se înapoie, răsuci cheia, se duse în dosul tejghelei, aprinse lumînări şi stinse toate lămpile electrice.

Lorenz o conduse pe Lori sus, în locuinţă. Noi, ceilalţi, băurăm jos, pînă mult după miezul nopţii, pînă cînd Rosa anunţă că localul se închide.

III

Înmormîntarea lui Franz a fost grandioasă. Nu a avut loc la Wasserkirche, ci la Fraumünster, şi n-a cîntat numai un cvartet, ci o formaţie orchestrală mai mică, de şapte viori. Clopotele bisericii bătură, şi naosul şi galeriile se umplură de oameni veniţi să-şi ia rămas bun de la un concetăţean despre a cărui celebritate şi importanţă nu ştiuseră pînă la acea oră nimic. Se ţinură şi discursuri în care era vorba despre o operă. O săptămînă după înmormîntare, „Malthäserbräu" rămase închisă. Dar cînd uşile se deschiseră din nou, şi apărură, în prima seară, vechii clienţi, fu iarăşi ca înainte. În orice caz, Lori rămase în negru şi avea mai puţin timp

pentru vechii ei prieteni, pentru că primea aproape zilnic vizitele familiei.

La vreo patru săptămîni după moartea lui Franz am venit într-o seară, pe la nouă, la „Malthäserbräu". În local se aflau cîţiva clienţi pe care nu-i cunoşteam. Mertön, Ferenz şi toţi ceilalţi apăreau de obicei abia mai tîrziu. M-am aşezat la masa noastră şi Lori veni din bucătărie şi mă salută. Privind-o şi urmărindu-i mişcările mi-am spus : „O prinde bine ca văduvă".

— Cum o mai duci ?

— Nu-ţi poţi închipui cîte-aduce după sine moartea asta. Toate scrisorile la care trebuie să răspunzi ! Agenţii comerciali ai atelierelor de pietre funerare ; şi, imaginează-ţi, Ferenz a avut ideea năstruşnică să cumpere un cavou de familie. O să aranjeze el şi cu Mertön treaba asta pentru mine. Numai Lorenz e împotrivă, şi trebuie doar să ţin seama şi de părerea lui ; el, care mă ajută atît de mult ! De zile întregi n-a mai fost la imprimerie. Pierde şi clienţi din cauza mea.

Ceva mai tîrziu apăru Lorenz. Avea stacana în mînă, o umplu în dosul tejghelei cu bere blondă şi se aşeză apoi lîngă mine. Arăta obosit. Era trist şi avea nevoie de cineva căruia să i se poată destăinui.

— Vorbeşte, i-am spus.

Lorenz îi spuse Rosei să-i aducă un rachiu dublu.

— I-aş otrăvi pe toţi, începu el, prăsila asta blestemată care roieşte în jurul lui Lori ! Ce vor ? De-aici n-au ce lua. Lori şi Franz au trăit în separaţie de bunuri şi ceea ce a rămas după Franz nu acoperă nici măcar pierderile pricinuite de închiderea localului. Lori a tăiat pînă şi salteaua. Dracu ştie de unde i-a mai dat şi asta prin cap... Pe vremuri toată cloaca asta nici nu voia să audă de Lori. Atunci cînd a venit la oraş, ca fiică a unui măcelar, proprietar de cîrciumă la ţară. Atunci, cînd a venit la oraş să înveţe o meserie, cînd l-a cunoscut pe Franz, muzicantul, de dragul căruia a intrat chelneriţă, cînd s-a măritat cu el... Ei, şi taică-său a venit la cîteva săptămîni după nuntă supărat şi cu intenţia să-i tragă o mamă de bătaie ginerelui ; dar şi-a schimbat intenţia cînd a văzut mizeria în care trăia Lori. Fiica măcelarului şi cîrciumarului din regiunea viticolă, chelneriţă într-o bombă mize-

rabilă ! A trimis-o la şcoala de restauratori şi i-a cumpărat apoi „Malthäserbräu". După aceea nici el nu s-a mai arătat. N-a apărut nici la înmormîntare măcar. În schimb toţi ceilalţi...

— Asta trece, Lorenz, curiozitatea asta dispare tot aşa de repede cum a apărut.

Lorenz îşi aşeză mîna pe braţul meu şi atacă o nouă temă.

— Peste o săptămînă se împlineşte sorocul.

— Ce soroc ?

— Peste o săptămînă îi fac propunerea.

— Omule ! spusei, vorbeşte normal. Altfel nu te înţeleg.

— Lori şi cu mine am împărţit bucurie şi necaz timp de o jumătate de viaţă. Mi-am impus să aştept cinci săptămîni. Dar după săptămîna a cincea o rog pe Lori să fie soţia mea... De ce taci ? Sau poate n-am acest drept ? M-am vîrît cumva în sufletul ei ? Ştii cum a început ? Am fost primul client al lui Lori. Cel dintîi care a păşit în acest local, atunci cînd l-a preluat. Din prima zi am mîncat aici. Şi după cîteva săptămîni Lori mi-a spus că s-a eliberat o cameră mare, la mansardă, cu toaletă separată, dacă mă interesează. Şi cum mă interesa ! Tînăr cum eram ! Atunci începusem tocmai cu mica mea

imprimerie. Mergea greu. Poţi să mă crezi. M-am bucurat de camera de la mansardă şi am luat-o imediat.

Deci sus, la mansardă, aveam dormitorul şi aici, jos, sufrageria. Nici lui Lori nu-i era uşor la început. Să nu crezi cumva că Franz a pus şi el vreodată mîna pe ceva. Franz era un artist. Şi înfumurat pe deasupra ! Şi-atunci îi ajutam eu. De pildă, cînd Lori mergea la concert, unde Franz cînta la tobă. El rîdea, de fapt, de treaba asta, spunea că aşa de uşor nu va mai cîştiga niciodată atîţia bani. Nu lua lucrurile în serios. Şi a murit totuşi ca toboşar. Iar eu, eu ajutam. Ajutam pe unde puteam. Curînd m-am trezit deodată la bucătărie şi găteam. La început, numai duminica, apoi în fiecare seară. Mă rog, mie îmi convenea, pentru asta mîncam pe gratis. Dar Franz, şi asta nu i-am iertat-o niciodată, mă dispreţuia. Ba da, ştiu că mă dispreţuia. Şi pînă la un anumit punct îmi era indiferent. Dar cu anii, cînd devenise din ce în ce mai tăcut şi mai tăcut, şi venea seara în bucătărie, şi se aşeza mut, la masă, n-am mai înghiţit tot.

„Dacă nu-ţi convine ceva, poţi să spui. Şi poţi să spui o dată şi că mîncarea ţi-a plăcut. Nu mă mai impresionezi de mult cu aerele tale. Şi nici

pe Lori. Poţi să te şi muţi dacă nu-ţi mai convine la noi." Aşa i-am spus. Şi n-am regretat. El a căscat ochii mari şi a părăsit bucătăria fără să scoată o vorbă. Zece zile nu s-a mai arătat... Da, şi-apoi a venit iar, mai tăcut, mai posac ca niciodată, şi circa trei luni mai tîrziu, m-a luat deoparte şi cu o voce de adolescent m-a rugat să-i cedez lui mansarda. În schimb, eu urma să primesc o cameră în locuinţa lor.

Am şovăit. Poţi să mă crezi. Dar vreau să fiu cinstit şi să-ţi spun : mă îndrăgostisem deodată. Numai gîndul că voi avea curînd o cameră în locuinţa lui Lori mă arunca într-o surescitare dureroasă. Asta era dragoste. Ştiam. Şi-am acceptat. De altfel : asta a fost prima dată cînd l-am văzut pe Franz zîmbind. Nu rîzînd, ci zîmbind, abia de-şi mişcase muşchii feţei...

— Şi Lori ce-a spus ?

— Franz lua rar hotărîri, dar atunci cînd se întîmpla, Lori se supunea fără vorbă. Aşa că a tăcut şi cînd cu mutarea lui din locuinţă...

Lorenz îşi băuse stacana şi se duse în dosul tejghelei să şi-o umple din nou. Apoi se întoarse. Dar nu mai puturăm continua discuţia noastră confidenţială pentru că apărură Ferenz şi Mertön, bătrînul profesor de latină şi pictorul. O începuseră după-amiază tîrziu la „Ultima stea", trecuseră apoi la „Predigerhof" şi acum apăruseră la Lori.

— Lorenz ! strigă Ferenz din uşă, cred că se va aranja cu cavoul familiei.

Lorenz se ridică şi se duse cu stacana în mînă în bucătărie. Ferenz rîse în urma lui.

Miercuri, şase săptămîni după înmormîntarea lui Franz, Lorenz se hotărî să o ceară în căsătorie, serios şi oficial, pe Lori. Se gîndea că s-ar putea logodi chiar în aceeaşi seară, în taină sau în prezenţa clienţilor casei, căsătoria urmînd să o celebreze de Crăciun. Dar tîrziu, după-amiază, apăru o nepoată de-a lui Lori, Susi se numea, şi rămase la cină şi apoi multe alte ore în continuare. Susi era ca Lori, pe vremuri, un copil din regiunea viticolă, venit la oraş să urmeze un curs de gospodărie.

Pentru a crea intenţiei sale o atmosferă favorabilă, Lorenz îşi dădu o deosebită osteneală la gătit. Făcu fileuri à la Wellington, o mîncare de carne costisitoare, dar foarte gustoasă. Mîncară în patru, Rosa, bineînţeles, şi ea, şi băură un Pommard. Acesta însufleţi spiritele, dar le şi

paralizã, aşa că pe la nouă, toţi, în afară de Rosa, care avea de lucru în local, erau cam blegi. Susi nu arăta nici cea mai mică intenţie s-o întindă. „Ei, se gîndi Lorenz, odată şi-odată tot vom merge singuri sus", şi începu să citească ziarul, adică încercă, pentru că ochii îi alunecară goi peste rînduri şi ştiri. O voce lăuntrică repeta fără pauze cuvintele pe care urma să i le spună lui Lori astăzi, înainte sau după miezul nopţii. Convorbirea dintre fetişcana din regiunea viticolă şi Lori o înregistră multă vreme doar ca pe un bîzîit ireal. Dar deodată îşi ciuli urechile. Vocea lui lăuntrică amuţi.

— Ştii, Lori, o auzi el pe Susi vorbind, că toţi oamenii trebuie să moară odată şi-odată, aşa mi se spune la curs, şi că noi trăim într-un anumit fel ca să murim...

(„A fost deci la înmormîntare", se gîndi Lorenz.)

— ...la altceva mă refer, la ceva care, poate, nu e valabil pentru toţi...

— Ce vrei să ştii ?

— Nu trebuie să-mi răspunzi, bineînţeles că nu. Dar nici să te superi pe mine dacă întreb.

— Întreabă, Susi, hai, întreabă, răspunse Lori.

— Vreau să spun, era soţul tău. Treizeci de ani a fost soţul tău.

— Da, sigur, o auzi Lorenz pe Lori.

Se gîndi : „Ce altceva ar fi putut să răspundă ? Unei nepoate ? Unei puştoaice de optsprezece ani sau cam aşa ceva ?"

— Întrebarea mi s-a năzărit, de fapt, azi după-amiază, cînd am fost sus şi-am aruncat o privire în camera voastră. Şi-am văzut patul acela lat, un pat dublu, un pat conjugal... Da, şi vezi ce vreau să te întreb, dar s-o ţii numai pentru tine, am un prieten, nu, nu acasă, aici în oraş, am un prieten, şi sînt sigură că îl iubesc, dar cîteodată mergem să dansăm şi-atunci se produce ceva între noi, mai ales în timpul dansului, se naşte o căldură şi o senzaţie care doare, nu numai aici, în inimă, pretutindeni, în stomac, în cap, chiar şi în mîini, şi bineînţeles că ştiu precis de unde vine : atunci îl îndepărtez de mine şi îl privesc. „Cîndva, mă gîndesc, cîndva va fi bărbatul meu, va sta lîngă mine în pat, nu aşa ca acum, ci gol, şi voi fi şi eu goală, şi îl voi atrage spre mine şi nu-i voi mai da drumul niciodată." Dar iată de ceea ce mi-e teamă : N-o să mă înşel ? Căci o dată goi... N-am să mai pot da înapoi. Şi se va repeta de multe ori. Noaptea,

singuri, între patru pereţi, într-un asemenea pat... Se va repeta. Trebuie să se repete. Presimt asta. Dar dacă va fi o greşeală ? Ce se întîmplă atunci ?

Susi tăcu şi Lorenz văzu ca printr-un văl că faţa lui Lori se îmblînzeşte, devenind tînără, şi că-şi trece mîna peste părul lui Susi :

— N-o să fie o greşeală, copilă, n-o să fie o greşeală, precis.

— La tine, zise fata cu îndoială, la tine n-a fost o eroare. N-ai putea să fii aşa cum eşti dacă ar fi fost o greşeală. Dar cu mine ce se va întîmpla ?

— Nici la tine nu va fi o greşeală. Atît de profund cum simţi şi atît de adevărat ! Pentru că aşa cum ai spus, aşa a fost cu mine şi cu Franz...

Vocea lui Lori se frînse. În timp ce-şi ştergea ochii spuse :

— Şi cîndva, te trezeşti, şi-ţi dai seama ce rece şi îngrozitor s-a făcut în această odaie, şi-ntinzi mîna spre locul unde l-ai simţit mereu, trupul cald, trupul tău fierbinte, al lui, al tău...

Niciodată n-o văzuse Lorenz pe Lori plîngînd. Nici măcar la înmormîntare. Cînd plîngeau atît de mulţi din cauza muzicii.

— Acum e gol şi rece, repetă fata, şi schimbîndu-şi deodată glasul spuse : Nu e mai bine să nu laşi lucrurile să ajungă atît de departe ?

— Nu, răspunse Lori, pentru că el se întoarce înapoi la tine ! Se întoarce într-un fel. Şi rămîne la tine. Închizi ochii şi o dată cu somnul se întoarce şi el, şi rămîne pînă cînd îi deschizi iar.

— Şi-acum vine la tine, din nou, în fiecare noapte ?

Lori mîngîie capul lui Susi şi repetă :

— Moartea nu e înspăimîntătoare...

Lori nu văzu, nu auzi că Lorenz se ridică, părăsind bucătăria şi-apoi casa.

COMPLICELE

N-aş fi aflat nimic despre dedesubturile crimei dacă n-aş fi stat din întîmplare, lăsîndu-mă pradă amintirilor, la „Ultima stea". La aceeaşi masă şedea unul care citea cu atenţie cronica judiciară din *Neue Zürcher Zeitung.*

Omul acesta citea ziarul foarte atent, unele pasaje de două şi de trei ori, poate pentru că propriile-i gînduri îi distrăgeau atenţia de la cele scrise.

Cînd isprăvi lectura, împinse ziarul deoparte, mă observă şi după o clipă mi se adresă :

— Asta cu crima n-o pot crede. Sigur, un tînăr de şaptesprezece ani este capabil de asasinat. Dar în cazul acesta special am motive serioase să mă îndoiesc. În fond, eu am fost unul dintre martorii principali.

N-a fost cîtuşi de puţin nevoie să-l îndemn, căci era cuprins şi aşa de dorinţa de a mărturisi cuiva povestea sa.

— Lucrez de cincisprezece ani la Oficiul şomerilor. Sînt şef de birou. Conduc centrala pentru adrese. Oficiul nostru nu depinde de banii statului. În schimb sîntem sprijiniţi de toate serviciile publice. Serviciul circulaţiei — de exemplu — ne trimite o copie după toate documentele. Ştim fiecare maşină care e pusă sau care iese din circulaţie. Cunoaştem pe fiecare posesor de automobil. Cartoteca noastră pentru maşini — şi asta e doar una dintre cele multe — este un izvor nesecat pentru industrie, pentru agenţiile de publicitate. De exemplu, „General Motors" ne roagă să-i trimitem adresele tuturor persoanelor care posedă maşini de peste doisprezece c. p. Pentru noi, asta e o nimica toată. Avem fişierul respectiv. Sau „Simca" vrea să ştie cîte maşini din clasa un litru sînt în circulaţie. Şi această problemă o putem rezolva. Dar tot atîta material furnizează şi fişierul nostru pentru populaţie. Înregistrăm fiecare sosire şi fiecare plecare, fiecare schimbare de locuinţă, fiecare naştere şi fiecare deces. Şi mai mult chiar. Pe baza rapoartelor de la percepţie putem urmări ascensiunea sau declinul social al unei persoane.

Cîţi oameni am văzut venind şi plecînd în cei cincisprezece ani de cînd sînt aici! Cînd am început să lucrez, veneau într-adevăr numai şomeri. Adeseori oameni cumsecade, de treabă. Timpurile erau grele — de exemplu după război — şi existau mulţi oameni care trebuiau să stea luni de zile fără lucru. De-atunci totul s-a schimbat. Acum ducem chiar şi noi lipsă de personal. Dar ceea ce ne preocupă şi ne îngrijorează din ce în ce mai mult astăzi, este faptul că de ani de zile sîntem reduşi la foşti deţinuţi. Pe de o parte depindem, într-adevăr, de ei, pe de alta trebuie să le dăm de lucru. Administraţia de stat ni-i trimite; simplu. Statul îi tratează ca pe şomeri. E simplu, desigur. Pentru stat, pentru justiţie. Dar ce vreţi?

Ei, pe dumneavoastră asta nici nu vă interesează, de altminteri! Dar imaginaţi-vă ce înseamnă pentru noi să lucrăm cu atîţia foşti deţinuţi. Faptul că sînt trataţi ca şomeri şi nu li se asigură un altfel de cîştig în afară de aşa-numitul minim de existenţă îi înveninează pe mulţi. Dar mai rău decît asta e că la noi se întîlnesc între ei din nou. Unii se cunosc, într-adevăr, poate au fost chiar vecini de celulă, alţii sînt recunoscuţi imediat c-au fost eliberaţi din închisoare. De aceea facem tot posibilul să nu se afle nimic despre trecutul lor. Sîntem avertizaţi de

direcţie să nu ştim nimic, deşi ştim tot. Şi oamenii ştiu asta. Şi apoi mulţi vin şi spun: „Nu trebuie să credeţi tot ce spune justiţia. Ce-nşiră despre mine e minciună sfruntată. O să vă povestesc o dată cum a fost în realitate..."

Da, aşa ne spun mulţi, şi-atunci eu vă întreb, dumneavoastră cum aţi proceda? Să asculţi tăcut un timp, poate, şi-apoi să le faci vînt energic, aspru, sau să le spui pur şi simplu: „Eşti oricum rău lovit..."?

Şi iată că ni l-au trimis şi pe Max, un tînăr de douăzeci de ani. Douăzeci de ani! L-aţi văzut fotografia în ziare? Dumnezeule, nu-l pot uita! E un băieţandru, încă. Un copil! Douăzeci de ani! Într-o zi — sînt aproape trei luni de atunci — a apărut la mine cu obişnuitele hîrtii de angajare în mînă. Eram informat. La şaptesprezece ani, cică l-ar fi sugrumat pe unul. Tribunalul pentru minori i-a găsit circumstanţe atenuante şi a declarat că victima trebuia considerată şi ea pînă la un anumit punct vinovată... Dar n-au avut curajul să-i facă dreptate băiatului. L-au trimis la închisoare pentru trei ani. Acum, că fusese eliberat, la indicaţiile forului tutelar de control urma să lucreze temporar la noi. Temporar! Între timp se căuta o altă soluţie. Între timp, de parcă cei de la justiţie n-ar fi avut

timp trei ani de zile să găsească o soluţie ! Dar să lăsăm asta...

În seara primei zile, băiatul stătea în faţa porţii principale şi cînd am ieşit, mi-a vorbit. Spunea că nu ştie unde ar putea să înnopteze, bani nu avea, iar maică-sa l-ar alunga. Şi astfel l-am invitat la masă şi i-am spus soţiei mele să pregătească camera de oaspeţi.

După-masă ne-am aşezat în camera de toate zilele. Soţia mea s-a scuzat, tocmai spălase şi voia să mai calce.

Max a stat mai tot timpul cu ochii pironiţi la palmele lui. O dată şi le-a adus aproape de ochi, apoi le-a lăsat din nou pe coapse. Şi brusc s-a ridicat şi mi-a întins mîinile în faţă.

„Credeţi, mi-a spus el, că aceste mîini au omorît un om, l-au sugrumat ?"

Gestul şi întrebarea m-au surprins într-atît, încît a trebuit pur şi simplu să rîd.

„Nu, nu arată aşa !" i-am răspuns.

Apoi şi-a vîrît mîinile în buzunare, a rămas nemişcat în faţa mea, cu obrazul împietrit, cenuşiu, şi a început să povestească. Şi a povestit de parcă îşi adresa lui cuvintele şi nu mie.

„În ziua cînd am împlinit şaptesprezece ani am fugit de la şcoala de corecţie. Numai pentru că

nu sosise nici o scrisoare de la mama. O scrisoare pentru ziua mea de naştere. Nici pînă atunci nu venise nimic. Nu venise nici o scrisoare în toate cele opt luni. De cînd mă predase şcolii de corecţie. Doar pentru că, neputînd să mă stăpînesc, ridicasem un scaun şi o ameninţasem. O ameninţasem pentru că-şi făcea de cap cu alţii de cînd tata îşi pierduse viaţa pe şantier.

Am fugit deci. Am mers cu autostopul în oraş. N-am găsit-o pe mama. M-am dus să mă plimb. M-am aşezat pe o bancă. Pe marginea lacului. Şi deodată s-a aşezat şi el alături. Şi a vorbit şi am vorbit şi eu. Am vorbit mult, prea mult. În cele din urmă m-a luat cu el. La masă. După-aceea mi-a spus că pot înnopta acolo. Ştiam ce-nseamnă asta. Dar puţin îmi păsa. L-am răbdat. Îmi dăduse oricum un pat şi îmi promisese ceva bani. Arăta ca şi cînd ai fi putut să te încrezi în el. Am şi făcut-o. În dimineaţa următoare m-a lăsat acasă. Am dormit toată ziua. Seara s-a întors. Şi a vrut imediat. Arăta pe de-a-ntregul schimbat ; dintr-o dată. «Nu face mutre», mi-a spus. «Hai !» «Nu», am răspuns eu. «Nu sînt dintr-ăia. Nu vreau. Ieri a fost altceva.» «Hai, nu mai face mutre !» I-am dat peste mîini. L-am împins. «Nu sînt dintr-ăia. Lasă-mă să plec.» A răsucit cheia. A scos-o din broască. «Hai !» «Nu !» S-a dus la telefon. Am văzut că a format

numărul 17. Poliţia. «Ai să fii luat imediat, dacă nu vrei.» A spus cît se poate de rece cuvintele astea. Începuse să şi vorbească. «La telefon... daţi-mi poliţia judiciară.» Stăteam în spatele lui, l-am strîns de laringe. N-a mai putut să vorbească. A lăsat receptorul să cadă în furcă. L-am sugrumat. L-am sugrumat o oră. Căzuse de mult, mă trăsese şi pe mine... Aşa s-a întîmplat. M-am dus la mama. A doua zi a şi apărut în ziare. Mama mi-a zis : «Tu ai fost ăla ? Tu ai fost !» A spus asta, a telefonat imediat la poliţie şi a spus poliţiei : «E aici, el este». Şi au venit. Şi eu eram acela. Eu eram ucigaşul. Nu-mi mai aminteam de nimic. De absolut nimic. Mi-am amintit doar că la miezul nopţii mă aflam în locuinţa mamei mele, că a doua zi a citit ziarul şi a spus : «Tu ai fost ăla ? Tu ai fost ! Tu ai făcut-o !» Asta e tot... Puteţi să înţelegeţi ? Priviţi mîinile astea ! În faţa instanţei, cînd m-au întrebat : «Tu ai făcut ?» le-am întins mîinile şi le-am spus : „Întrebaţi-mi mîinile». Şi în celulă, în toţi anii aceştia, zi şi noapte, mai ales noaptea, noaptea, noaptea, zidurile cenuşii, murdare, îmi lipeam mîinile de perete şi strigam : «Voi aţi făcut-o sau n-aţi făcut-o voi... ?»

Şi credeţi că o vor repeta ? Vor mai putea ? Mîinile astea ? Vor mai putea ?!"

Îşi încleştase brusc mîinile în jurul gîtului meu. Şi apăsa puternic pe laringe. Am strigat : „Dă drumul !" Dar nu mai era strigăt. Era doar un horcăit şi nici măcar nu-mi era frică, atît de repede se petrecuse totul. El strîngea din ce în ce mai tare şi eu auzeam în urechi sîngele zumzăind, şi cînd puterile începură să mă părăsească din ce în ce mai mult, îşi desfăcu mîinile. Cînd mi-am revenit, soţia mea stătea alături de noi. Palidă la faţă, cred. Şi băiatul tremurînd. Am spus : „Teoria dumitale este valabilă. Într-adevăr, nu doare." Douăzeci de minute mai tîrziu şi-a luat rămas bun. Am încercat să-l reţin, dar soţia mea se afla lîngă mine şi-am văzut că era albă la faţă şi că buzele îi tremurau. Aşa că l-am lăsat să plece. Întîmplarea cu Max am păstrat-o pentru mine. Găseam că aşa era bine. Dar a doua zi, cînd n-a mai apărut la slujbă, l-am chemat totuşi pe şeful poliţiei judiciare. Voiam doar să ştiu ce se întîmplase atunci. Şi-a amintit cazul. „Băiatul ăsta, mi-a spus, n-a scos o vorbă despre felul în care a ajuns la omor." „E imposibil, am răspuns eu, băiatul a fost ieri la mine la masă şi mi-a relatat cazul destul de amănunţit."

I-am povestit tot, dar, fireşte, n-am spus nimic despre faptul că mă apucase cu mîinile de gît. N-aveam intenţia să-i pricinuiesc băiatului greu-

tăţi. „De! Ce v-a povestit băiatul nu e altceva decît versiunea acuzării, ca să zic aşa, reconstituirea, cum a întocmit-o acuzarea pe baza unor indicii destul de sărace. Ştiţi, cazul ăsta a fost tare murdar. Într-un fel, nici nu s-a stabilit cu exactitate dacă mama băiatului n-a avut relaţii cu victima. În orice caz şi-a învinuit foarte tare fiul..."

Am mulţumit pentru lămurire. Şi în ziua aceea, şi în cealaltă, şi în cea care a urmat mă uitam nervos spre uşă ori de cîte ori auzeam pe cineva venind. Speram de fiecare dată că băiatul se va întoarce. Dar nu s-a mai întors la mine. S-a întîmplat ceva îngrozitor. A omorît un om. Din nou cu mîinile... Am fost interogat. Am spus şefului poliţiei judiciare şi mai tîrziu procurorului: „Băiatul nu e în recidivă; acum a omorît prima oară!"

Şi abia acum am povestit totul, ceea ce ştiam, ceea ce s-a întîmplat în locuinţa mea...

Asta a fost o greşeală. Pentru că n-au mai revenit asupra primului caz. Adică au revenit, dar în spiritul acuzării. Apoi, peste cîteva luni, Max a apărut în faţa juraţilor. Apărarea m-a chemat ca martor. Din nou am povestit cu lux de amănunte. După ce am terminat, preşedintele mi s-a adresat. Tare, aşa ca toată lumea din sală să poată pricepe, a spus: „Sînteţi conştient că — de

fapt, nu în spiritul legii — sînteţi complice la această crimă? Dumneavoastră — şi numai dumneavoastră aţi fi putut împiedica această a doua crimă, dacă aţi fi anunţat la timp poliţia. Să-i mulţumiţi lui Dumnezeu că n-aţi fost dumneavoastră victima. Prin venirea soţiei dumneavoastră... Aţi acţionat fără răspundere."

Bărbatul mă privi:

— Eu am acţionat iresponsabil. Eu? Eu! Ei şi-acum, dumneavoastră ce spuneţi. Răspundeţi-mi!

N-am ştiut ce să-i răspund.

— Şi-acum nu mai sînt corespunzător ca şef de birou la Oficiu. Am primit în scris, astă-seară, în cutia de scrisori.

— Şi băiatul, cum s-a comportat?

— Max? Max şi-a privit tot timpul mîinile şi-a zîmbit.

ÎN PERMISIE

Nu ştiam cînd şi unde se urcaseră cei doi. Probabil că aţipiserăm între timp. Pentru că aveam la activ un marş de patru ore, şi asta la cel puţin optsprezece grade sub zero. Poate chiar mai mult. Cînd la Ansbach a intrat, în sfîrşit, un tren, în direcţia Crailsheim-Stuttgart, ne-am urcat şi noi. Numai să plecăm, spuneam. Orice tren merge undeva ! Şi apoi a fost cald ; era extraordinar de bine încălzit vagonul. E posibil deci să fi adormit imediat. Din pricina oboselii sau poate pentru că ne era foame. În orice caz n-o observaserăm nici pe ea, nici pe el ; cel puţin nu conştient. La un moment dat, trenul se opri şi o grămadă de oameni coborîră şi nimeni nu se mai urcă. De fapt nici nu vedeam pe nimeni. Numai umbre. Era război şi totul era camuflat. Duri mă înghionti :

— Trebuie să ieşim. Mi se pare că a strigat cineva să coboare toată lumea.

Asta mi-a spus-o în şoaptă, pentru că se obişnuise cu şoptitul.

Şi deodată auzirăm muzică. Era aproape de tot, venea de la un radio. În vagon mai era cald încă. Mozart sau Haydn. Am rămas, fără să discutăm despre asta.

Am rămas în compartiment poate numai pentru că se cînta Mozart sau Haydn. Dar după cîtva timp simfonia asta — poate era muzică de cameră — se sfîrşi şi părea că tot concertul se terminase. În orice caz nu se auzi nici un crainic. Se făcu pur şi simplu linişte. Auzirăm cum cel de vizavi căuta un alt post. Auzirăm fluierături şi scîrţîieli şi-apoi iar nimic. Apoi găsi întîmplător un post german şi aici cineva vorbea despre escadrilele care veneau şi plecau. Asta păru să nu-l intereseze. Făcu radioul mai încet şi căută mai departe. Abia acum descoperirăm de fapt că vizavi şedeau un el şi o ea. Fiindcă acum începură să vorbească. Cu o voce tînără, deşi răguşită şi cam aspră, ea întrebă :

— De unde ai aparatul ăsta ? Cu ce funcţionează în definitiv ?

— E o noutate. E un receptor cu baterii. Apoi rîse. Şi în afară de asta un fel de supliment pentru Crucea de fier şi pentru Ordinul cărnii congelate.

— Un supliment ?

Cred că acum o îmbrăţişa. Apoi rîse. Rîdea ca unul căruia rîsul i-a trecut de mult, ca unul care ştie că nici rîsul nu schimbă nimic.

— Da, spuse el, cel puţin la noi, aşa este.

— Cum la noi ?

— În compania noastră.

— Au toţi acolo un asemenea radio ?

— Ţi-am spus doar : supliment pentru Crucea de fier.

— Şi pe asta n-o au toţi ?

Se făcu din nou pauză şi, desigur, el o sărută din nou.

— Nu, nu, radioul n-are nimic comun cu Crucea de fier. Cutia o primeşte întotdeauna un veteran.

— Doar n-ei fi tu veteranul ?

— Ba eu sînt. Încă din primăvară.

— Tu, cu cei douăzeci şi patru ai tăi ?

— De fapt sînt invulnerabil. Dacă cineva ştie foarte exact asta, atunci moare în braţele logodnicei sale.

— Nu vorbi aşa, acum eşti lîngă mine.

— Păi la asta mă şi gîndeam : „Ce i se poate întîmpla cuiva din moment ce ştie, că şi dacă..."

— Ei ! spuse ea.

— Zău că aşa-i. Eşti invulnerabil...

În timpul discuţiei, cînd n-o strîngea sau n-o săruta, căuta mereu posturi, şi dintr-o dată se auzi iarăşi Mozart sau Haydn.

Şedeam amîndoi aici şi nu ne puteam hotărî să părăsim compartimentul. Puteam să ne dăm seama de situaţie, din felul cum se desfăşura circulaţia trenurilor. Nu venea nici un tren, şi nici nu pleca vreunul. Şi nici vagoane nu ataşau. Poate că era alarmă. Nu puteam să ştim. Cît stătuserăm aici, nu auziserăm nici o alarmă. Dar poate că sirenele urlaseră înainte de sosirea noastră.

— Ascultă, spuse ea, nu cred că ne-am suit bine. Trebuie să coborîm. Trenul e tras pe o linie secundară. Nu merge mai departe.

— Toate trenurile pleacă odată şi-odată, răspunse el, şi nu sîntem singuri. Mai aşteaptă şi alţii.

În clipa asta Duri mă împunse în coastă şi vru să se scoale. I-am pus mîna pe umăr şi l-am împins la loc. De cînd fugisem, avea o inimă de iepure. Şi doar mai împiedicase o dată fuga. Veneam de la Dresda, fugisem din Dresda pentru că era tîrziu, noiembrie 44, frontul de est era mult prea aproape şi pe deasupra frigul şi aprovizionarea mizerabilă.

„Acum, ziceau, acum nici paşaportul german nu mai e destul de bun."

Aveau dreptate. Nu mai era bun de nimic. Pînă în noiembrie 44 rezistasem. Dar acum voiam să plecăm înapoi în Elveţia, şi ei nu ne lăsau. Spuneau că au nevoie de forţa noastră de muncă. Aşa că am plecat fără învoire. Ştiam ce e de făcut. Foloseam doar trenuri locale, se mişcau greu, dar eram asiguraţi împotriva controalelor. Am ajuns pînă la Ansbach, de unde trenul n-a mai pornit. Eu am vrut să stăm mai departe, aşa cum stam şi acum, dar Duri spusese că ar fi prea periculos ; trenurile oprite se controlau. Am părăsit compartimentul şi am mers la restaurantul gării. Am comandat bere, cartofi, varză acră. Altceva nu se găsea. I-am spus lui Duri că aş vrea să-l întreb pe omul de la paza gării cînd pleacă mai departe un tren. Cu o placă grea, ovală, care-i atîrna de un lanţ peste piept, omul de la paza gării trecea la cîteva minute prin local. Nu, spusese Duri, asta să n-o faci. Aş fi atras fără nici un rost atenţia asupra noastră. Am spus :

„Nu te mai uita aşa la el. E tînăr de tot. Are vreo şaisprezece ani. Îl faci bănuitor dacă te uiţi la el atît de atent şi-mi mai şi şopteşti la ureche."

„Te rog nu-l întreba. Sînt sigur că ne cere permisele şi pe urmă o să stăm la răcoare."

Eram furios. Îl luasem cu mine pe Duri numai pentru că era şi el elveţian. Eram născuţi amîndoi în Elveţia, dar ne dăduseră paşapoarte nemţeşti.

„Îl întreb. Asta nu bate la ochi. Dacă cineva îl întreabă aşa, de-a dreptul..."

Dar tînărul de şaisprezece ani de la paza gării se şi afla în faţa noastră şi ne cerea hîrtiile. Nu aveam învoire să părăsim Dresda, aşa că ne-a luat. Am primit patru săptămîni de închisoare, dar n-a trebuit să ne întoarcem la Dresda. Am fost repartizaţi într-un mic atelier mecanic dintr-un sat, la patru ore de Ansbach. Aci trebuia să reparăm amortizoare de şoc, să le curăţăm şi să le reparăm.

— Vrei să asculţi comunicatul ?

El rîse.

— Nu, mulţumesc.

— De ce nu mi-ai scris niciodată că ai primit Crucea de fier clasa I ?

El nu răspunse.

— Sînt mîndră de tine, spuse ea.

— De ce ?

La asta nu mai răspunse.

Acum ascultau amîndoi muzică. Sau se îmbrăţişau. Păreau foarte timizi. Asta mă mira. Pentru că în vagon era întuneric şi cald şi ni-

meni nu le-ar fi luat-o în nume de rău.

Probabil că ea i-a ieşit o bucată de drum în întîmpinare.

— Şi radioul ăsta, spuse ea, e un dar adevărat ? Poţi să-l păstrezi ?

— Nu ştiu prea bine. Sînt al optzeci şi doilea din compania noastră.

— Cum adică ?

— Cred că o să-l păstrez.

— Nu te-nţeleg.

— Sînt al optzeci şi doilea, cum ţi-am spus, îl am din primăvara trecută. Nimeni nu l-a ţinut atîta. Cei mai mulţi l-au avut timp de cîteva săptămîni. Sau chiar numai cîteva zile. Ulaf l-a avut numai trei ore. Înaintea lui îl avusese Trebijatowski. Pe Trebijatowski l-a surprins pe la ora nouă dimineaţa. L-a surprins greşit. Nici nu era luptă. Şi totuşi a fost nimerit. Probabil trăsese unul de-ai noştri. Nu se ştie niciodată. Şi atunci a primit Ulaf cutia. Sosise cu şase săptămîni înaintea mea pe front. La unsprezece a început. Ca de obicei. La unsprezece şi jumătate Ulaf nu mai era. Şi de atunci am eu cutia. Acum eu sînt cel mai vechi din companie. Nu mai există nici unul care să fi venit înaintea mea sau măcar o dată cu mine. E o senzaţie atît de...

— Ce vrei să spui ?

— Senzaţia că acum, dintr-o dată, nu mai poţi crede în asta.

— În ce ?

— Că eşti invulnerabil. Şi dacă, atunci în braţele... Nu, ştii, m-am gîndit adesea, un om în toată firea n-are voie să fie aşa. Şi pe urmă mereu întrebarea : poate să dureze o asemenea convingere ?

Ea nu răspunse. După o pauză vorbi iarăşi despre radio.

— Şi cine l-a avut primul ?

— Comandantul, răspunse el. Primul comandant l-a adus cu el şi cînd a fost lovit şi a trebuit să plece îndărăt destul de grav rănit, atunci a spus că întotdeauna cel care, cel care va fi mai vechi...

— N-ar fi fost mai bine să nu-l aduci ?

— De ce ?

— Nu ştiu. Cînd mă gîndesc acuma la toţi aceia...

— Ei na ! Nu-ţi place muzica ?

Ea îl făcu să tacă. Apoi spuse :

— Tot mai crezi că trenul ăsta pleacă mai departe ?

— Şi dacă nu ?

— Mi se pare totul ireal.

— E întuneric, asta-i tot. Şi nu ne-am mai văzut de mult...

Dădu mai tare drumul la radio. Muzica era acum atît de puternică încît n-aş fi putut auzi nimic, chiar dacă ei s-ar fi îmbrăţişat mai strîns. Simţeam numai că aşa stau lucrurile şi pur şi simplu nu voiam să fiu în apropiere. Şi mă gîndeam că sînt nevoiţi să vorbească numai pentru că nu erau singuri.

De aceea de astă dată i-am dat eu lui Duri un cot şi am spus tare că mi se pare ceva în neregulă şi să mergem să vedem. Duri a şoptit ceva. N-am înţeles.

— Vorbeşte tare, omule ! am spus.

Cu Duri nu te puteai înţelege. Chiar astăzi, pe drumul dintre Colmbach şi Ansbach nu voise să se ţină de indicaţiile mele. I-am spus să mergem drept şi fără să ne ascundem, la prînz deci, de la Colmbach spre Ansbach, căci aşa dă cel mai puţin de bănuit. M-a urmat codindu-se şi numai pentru că ştia că plec şi fără el. M-am oprit cu toţi oamenii pe care i-am întîlnit, întrebînd tare : „Hail Hitler, nu ştiţi cît e ceasul ?" Şi la ghişeul din gara Ansbach m-am interesat — deşi aci ne prinseseră cu cîteva săptămîni în urmă — care sînt cele mai bune legături ca să ajungem cu trenul la Ulm şi de la Ulm la lacul Constanţa. Funcţionarul mi-a scris toate gările

importante şi orele pe o foaie de hîrtie şi în spatele lui stătea unul de la paza gării, tot unul tînăr, care m-a salutat amabil. Duri se ascunsese după un stîlp. Nu era nimic de făcut. Dacă ar fi fost după el, mai eram încă şi acum în Colmbach. O duseserăm bine, atît cît putea fi de bine în decembrie 44, dar eu îmi pusesem în cap să mă întorc în Elveţia, aşa că le-am spus oamenilor la care locuiam că peste zece zile vom pleca mai departe. Asta i-am spus-o şi patronului în al cărui atelier mecanic lucram şi a fost şi el de părerea că toţi cei care n-au numai paşaport german ar fi bine s-o şteargă. Colmbachul era un sat mititel, cu vreo două sau trei sute de locuitori. La intrare, placa pe care scria că evreii sînt indezirabili, iar în centru, cîrciuma şi măcelăria. Un sat de ţărani. Războiul nu se interesa de el şi am fi dus-o bine dacă am fi vrut. Era pîine destulă şi untură de porc ; şi ţigări...

Am coborît. Gara părea moartă. Doar ici şi colo o lumină albastră. Şi linişte. Şi beznă. Asta nu observasem din vagon. Ne-am împiedicat printre şine, printre macazuri şi traverse. Cînd după minute lungi am ajuns, în sfîrşit, pe peron, s-au auzit, dintr-o dată, paşi grei.

— Stai ! strigă unul, un tînăr, şi se aprinse lumina camuflată a unei lanterne.

— Aici sîntem, am răspuns eu.

Tînărul de la paza gării ne găsi.

— Ei drăcie, ce-nseamnă asta, cum de nu sînteţi în adăpost ?!

Încerca să vorbească pe cît putea de sforăitor. Dar nu-i reuşea. Era prea tînăr.

— Ce adăpost ? am întrebat.

În aceeaşi clipă însă se auzi zgomotul. Îl cunoşteam foarte bine. Se apropia o formaţie mai mică.

Tînărul fugi cu noi către intrarea adăpostului. Nici lui nu-i era prea moale. Sirenele, spuse, fuseseră oprite. Dar prealarma şi alarma fuseseră date printr-un megafon.

Uşa adăpostului se închise tocmai în clipa cînd la o distanţă nu prea mare căzură primele bombe. Tînărul de la paza gării stătea lîngă mine şi i-am povestit unde zăbovisem pînă acum.

— Nu ne-a prevenit nimeni, am spus, şi-au mai rămas acolo cel puţin unul în pemisie şi logodnica lui.

Tînărul ridică din umeri.

— Trenul nici nu mai pleacă. Întrebarea e dacă va mai pleca vreun tren de-aici.

— Mai sînt doi în vagon, am spus. Nici ei n-au auzit nimic.

Tînărul ridică din umeri.

— Prealarma a fost clară. Chiar şi prin difuzor. Mai întîi au vrut să oprească trenul în cîmp. Dar erau aşteptate şi alte trenuri. De asta l-au lăsat să intre şi să coboare oamenii. N-a fost posibilă nici o confuzie. Prealarma şi alarma le facem prin megafoane. Şi cînd a sosit trenul s-a spus clar : toată lumea jos.

Tînărul vorbea şi vorbea şi faţa lui tresărea de cîte ori afară detunau bombele. La un moment dat au căzut mai multe bombe împreună. S-a auzit şi şuieratul.

— Doar la radio se anunţă toate zborurile. Ăia spun mereu încotro se îndreaptă.

— Da, direcţia generală. Dar că vizaseră Crailsheimul n-aveau de unde să ştie, am răspuns.

— Astăzi, spuse acum unul de la calea ferată, astăzi a fost o excepţie. Azi ştiau mai mult decît direcţia generală. Au anunţat clar că astăzi ne vine şi nouă rîndul.

— Ce caraghios, am răspuns eu, ăla avea radioul la el, dar despre asta n-a fost vorba !

— La ce vă referiţi ?

Vocea aparţinea unui domn în uniformă neagră. I-am explicat că prealarma nu fusese satisfăcătoare.

— Ia ascultă, se răsti el la mine, niciodată nu s-a dat aici prealarma atît de clar ca astăzi. Astăzi am ştiut precis. În toată aria gării nu mai există un om.

— Cică ar mai fi într-un vagon, unul în permisie şi logodnica lui, explică tînărul de la paza gării.

— Unde ?

Tînărul arătă înspre mine. I-am povestit domnului în uniformă neagră despre soldatul în permisie şi despre radioul lui. Duri, după cum tocmai observasem, se îndepărtase tot mai mult de mine. Încerca să se ascundă printre ceilalţi, fără să bată la ochi.

— Un moment, replică domnul în uniformă, Mozart ?

— Putea să fie şi Haydn sau Schubert...

Domnul în uniformă ridică acum vocea şi-i întrebă pe ceilalţi dacă ascultaseră în seara aceea, înainte de alarmă, radioul. Nici unul nu auzise Mozart. Nici Schubert. Se dăduseră comunicatele de pe front. Se intercalaseră anunţuri despre zborurile avioanelor duşmane. Iar pentru ascultătorii din Crailsheim se anunţase defectarea sirenelor. În rest, şlagăre şi marşuri.

— Era unul în permisie ? mă întrebă domnul în uniformă.

Am dat din cap.

— Avea aparatul la el. Îl adusese de pe front. Cel mai vechi din companie primea întotdeauna cutia... Aşa ordonase comandantul companiei.

N-am putut să vorbesc mai departe. Bombele cădeau foarte aproape. Toţi priveau spre planşeu. Mulţi îşi ţineau ca pentru apărare mîinile deasupra capului. Nu striga nimeni. Nu plîngea nimeni. Nu se ruga nimeni. Mă aflasem de multe ori în adăposturi. Am văzut oameni rugîndu-se numai în timp ce aşteptau atacul. Dar niciodată în timpul atacului. În timpul atacului te gîndeşti la lucruri concrete. De exemplu, la posibilităţi de evadare. Sau la trăinicia planşeului şi a suporţilor. Îţi faci reproşuri că n-ai fost niciodată la administraţia oraşului să examinezi planurile de canalizare şi ale conductelor de apă. Ai fi mult mai liniştit ştiind că în apropierea pivniţei nu se află conductele de apă, gaz şi celelalte.

Domnul în uniformă mă privi tot timpul. Şi eu pe el. Şi în mod excepţional nu mă gîndeam la trăinicia planşeului, ci mă întrebam ce-l preocupă.

Atacul trecu şi se lăsă un fel de linişte. Apoi unul deschise uşa şi în momentul următor aburi de sulf şi fosfor ne izbiră în faţă, şi valuri, efluvii de fierbinţeală se abătură asupra noastră. Domnul în uniformă şi eu stăteam afară. O încercare de evadare ar fi dus la împuşcături inutile. Şi, de fapt, încotro să fugi ? Stăteam alături. În faţa noastră gara. Totul ardea. Şinele, traversele, acele, magaziile, blocurile de comandă, locomotivele, tenderele, vagoanele de marfă...

— Poate că cei doi au reuşit totuşi să se adăpostească, am spus eu.

— De cine vorbiţi ?

— De tînărul în permisie...

Mă privi, scutură capul.

— Vă referiţi la cel cu Mozart ?

Domnul mă privi cu arşiţa în obraz.

— Şi la urma urmei ce vă interesează ? Cine sînteţi, de fapt ? Cum vă permiteţi să bănuiţi pe unul în permisie că ar... Deodată domnul tăcu, privi în altă parte şi spuse mai degrabă amabil : Numai pentru că aţi ascultat Mozart !

Era atît de prietenos că m-am hotărît să-i istorisesc pe-ndelete toată povestea, dar el mă părăsi şi spuse noapte bună. Era ca şi cînd războiul tocmai s-ar fi sfîrşit...

DIN ÎNCEPUTURILE UNUI SCRIITOR

— Unde-i el ?

Familia se afla la micul dejun.

— Vine imediat, răspunse mama şi-i turnă soţului ceai.

Elvira, fiica, de optsprezece ani, ciocăni cu linguriţa de cafea în oul moale şi zise :

— Doarme.

— De ce doarme ? E ora nouă. La nouă nu se doarme.

— Nu te enerva, Fokke, te rog, spuse mama.

Îi spunea pe numele de familie. De ani de zile. De cînd crescuseră copiii nu-i mai spuneau nici tată, ci Fokke. Fiica spunea uneori Fokkelein, băiatul, din cînd în cînd, bătrînul.

— Ba mă enervez, replică Fokke, e vorba de fiul meu şi nu permit ca fiul meu să se poarte astfel.

Mama strigă fata din casă şi spuse :
— Erna, du-te şi vezi ce-i cu Edvard.
— Să-l scol pe domnişoru ?
— Ăsta nu-i domnişor, spuse Fokke, ăsta-i golan.
— Da, domnule ministru, aprobă Erna.
— Te rog, spuse mama, Edvard e doar fiul tău. Poate că a lucrat pînă noaptea tîrziu.
— Aşa ? Şi la ce anume ?
— La ceva. De unde să ştiu eu ?
— De unde să ştii ? Adevărat. Nimeni nu ştie ce face.
— Studiază. Atîta ştim, îl calmă mama.
— Ce studiază ?
— Filozofia.
— Aşa ! Filozofia ! Pînă azi am tot crezut că studiază economia sau aşa ceva.
— Trebuie să studieze ceea ce îl atrage.
— Nu. Trebuie să studieze ceea ce îi va folosi mai tîrziu. Filozofia n-o să-i folosească. Dreptul, publicistica, da, dar nu filozofia.
Erna se întoarse spunînd că domnişorul tocmai s-a sculat.
— Te rog mai pune o dată apă de ceai, zise mama.
Erna dădu din cap şi se duse la bucătărie.
— Cu filozofia nu poate întreprinde nimic în politică, începu Fokke iar.

— Cine spune că Edvard vrea să facă politică ?
Fokke lăsă ceaşca pe care tocmai voise s-o ducă la gură.
— Ce vrei să afirmi cu asta ?
— Nimic, nimic de fapt.
— Va să zică Edvard nu vrea să intre în politică ?
— N-am spus asta. Am spus doar că nu e stabilit ca el să, să...
— Te rog, spuse Fokke, n-am surzit încă. Mă întreb la urma urmei de ce mai studiază, de fapt ?
— Fokke ! Cum vorbeşti aşa ?
— Dacă politica nu-i...
— Dar n-are nici o legătură. Tu ai intrat în politică şi n-ai studiat nimic. Şi totuşi ai devenit ministru.
— Chiar că n-are nici o legătură, răspunse Fokke, eu n-am studiat pentru că n-am putut, pentru că acasă am fost săraci, ştii doar, dar cu Edvard stau altfel lucrurile. Bineînţeles, sînt de fapt banii tăi, doar banii tăi...
— Fokke ! strigă mama şi soţul amuţi.

Apăru Edvard.
— 'nă ziua, spuse el cu voce abia şoptită.

— Baia e făcută şi pentru tine, răspunse Fokke, dar Edvard nu-l băgă în seamă pe tatăl său.

Se aşeză la masă.

— Eşti dator şi faţă de aproapele tău. Prospeţime, respectarea programului.

— Da, tată, răspunse Edvard.

— De ce spui tată ?

— Pentru că eşti tatăl meu.

— Da ? Mă cam îndoiesc cîteodată.

— Fokke ! exclamă tare mama.

— Vorbesc serios. Cînd mă uit la el... Nici măcar ca fizic nu-mi seamănă. Iar în rest... Cînd eram de vîrsta ta, aveam ceva în urmă.

— Ce, de exemplu ? întrebă Edvard.

— În orice caz mai mult decît tine.

— Ăsta-i nu-i un răspuns, Fokke, spuse mama, povesteşte-i calm lui Edvard despre viaţa ta. Nu ştie absolut nimic despre tine. Nu-ţi găseşti niciodată timp...

— Nu-mi găsesc timp ! N-am timp ! Şi trecutul nu mă interesează, numai prezentul.

— Aha ! făcu Edvard.

— Ce vrei cu „aha !"-ul ăsta ?

— Nimic.

— Bine, dacă nu vrei să spui nimic, lasă-te deasemenea observaţii. Raportează-mi mai bine ce te preocupă în prezent.

Edvard se uită în ochii tatălui său şi răspunse :

— Scriu.

— Ah, da, zise mama, cîteodată mai şi scrie. Am uitat să-ţi spun.

— Ce scrii ? întrebă Fokke.

— Este foarte talentat, explică mama.

— Ce scrii ? întrebă Fokke.

— Scriu o piesă.

— O piesă ! Credeam că scrii pentru vreun ziar dintr-astea !

— Edvard nu-i jurnalist.

— E dramaturg, va să zică.

— Vrea să devină.

— Şi ce fel de piesă scrii, mă rog ?

Ministrul se lăsă pe spate în scaun. Era un bărbat mai degrabă mic, destul de gras, şi fumător de trabucuri. Vorbea rar despre trecutul său. Se ştia doar că provine dintr-o familie săracă, de ţărani.

Îşi privi fiul şi clătină din cap.

Edvard era un băiat înalt, slăbuţ.

— Sînt nerăbdător, spuse Fokke, astăzi voi fi un ascultător bun. Dă-i drumu' !

— O să fie o comedie ? întrebă mama.

— O dramă. O dramă de familie, răspunse Edvard, tratez un gen de conflict tată-fiu. Îmi

imaginez aşa : actul întîi, scena unu : o familie la micul dejun. Tată un... general... mama, o mamă, fiul...

— Cum adică tatăl un general ?

— Situaţia e foarte clară aşa. Oamenii ştiu ce e un general.

— Care oameni ?

— Spectatorii.

— Aşa crezi tu. Un general e întotdeauna altceva, răspunse Fokke, generalul este uneori erou, alteori, criminal de război, şi alteori, paiaţă. Vezi dar, situaţia nu e clară.

— Generalul meu este un...

— Ei ? Ce este ?

— De el depind multe.

— Asta nu-i un răspuns.

— Nu sîntem în război, dar ne înarmăm, ne pregătim o armată, aşa că depind multe de un general.

— Bine, chestia asta o aprob. Mai departe !

— Îl întrerupi tot timpul, spuse mama.

— Vreau să văd dacă băiatul meu poate gîndi logic. Mai departe !

— Generalul meu are un trecut, prieteni şi foarte mulţi duşmani. În afară de asta, generalul meu e foarte autoritar. Nu ia multe lucruri în consideraţie, se comportă adesea ca un dictator...

— Scrii deci o piesă antimilitaristă. Bună treabă pentru fiul ministrului. Mai departe !

— Edvard a spus doar că e vorba de o dramă de familie.

— Generalii nu trebuie amestecaţi în dramele de familie. Dar mai departe !

— Prima scenă : la micul dejun. Fiul, student la filozofie, apare ceva mai tîrziu, şi pe deasupra şi nespălat, pentru că a stat treaz pînă la cinci...

— Ţi-am spus doar să iei somnifere, spuse mama.

— Mai departe !

— Deci fiul a stat treaz pînă la cinci dimineaţa şi s-a gîndit la tatăl său. Fiul provine, de fapt, din cu totul alte condiţii decît tatăl său. Generalul, după cum se vorbeşte, e de condiţie modestă, ţărănească şi s-ar fi ridicat prin propriile-i puteri...

— S-a ridicat sau nu ?

— Tocmai asta nu ştie nimeni precis. Unii susţin că treburile n-ar fi fost chiar curate, se şopteşte că...

— Ce se şopteşte şi cine ?

— Fiecare poate să şoptească ce vrea din moment ce nu ştie nimic.

— Cine să ştie ?
— Oamenii.
— Mai departe !
— S-a căsătorit cu o femeie bogată. Fiica unui industriaş. Se spune că fiica s-ar fi împotrivit din răsputeri. Dar industriaşul observase la iuţeală că bărbatul era ambiţios şi setos de viaţă, ba chiar lipsit de scrupule, şi şi-a zis că ăsta-i omul potrivit. Piesa se petrece într-o ţară ca Germania, care a pierdut un război mondial şi unde nimeni nu mai vrea o armată. Numai marea industrie...
— Prezinţi problema al naibii de simplu.
— Şi deci industriaşul şi-a zis : „Ăsta-i omul meu", şi l-a făcut ginere, l-a vîrît în politică şi...
— Ei ? Şi ?
— După cum am mai spus, nu se ştie nimic precis. Se şopteşte doar.
— Oamenii şoptesc întotdeauna. Toţi oamenii care au dobîndit succese sînt calomniaţi.
— Generalul meu nu e calomniat pur şi simplu. Asta nu se poate susţine. Mai mult chiar : se presupune.
— Aha, asta numeşti tu presupunere ! Păi dacă adversarii mei susţin, de exemplu, că aş oferi mandate prietenilor politici acestea nu sînt presupuneri ci calomnii !

— De ce sînt calomnii ?
— Sînt calomnii pentru că eu dau anumite mandate prietenilor ştiind că numai ei pot să le ducă cu bine la capăt şi nu pentru că îmi sînt prieteni. E o deosebire. Deci mai departe !
— Generalul meu are duşmani puternici şi aceşti duşmani au intenţia să-l dărîme.
— Asta mai merge.
— Şi strîng, prin urmare, material împotriva lui.
— Bine !
— Sînt foarte rafinaţi. Îşi spun : „Trebuie să ajungem la rădăcini". Adică îi scormonesc trecutul.
— Asta-i o prostie !
— Să presupunem că acţiunea se petrece în Germania. Să presupunem că generalul meu a fost naţional-socialist în 1930, comunist în 1945, catolic în 1948... să presupunem, duşmanii l-ar putea...
— E fals. Întrebarea care se pune e dacă astăzi se dovedeşte un bun general, dacă-şi cunoaşte meseria, dacă face o politică justă...
— Nu ştiu !
— Dar ştiu eu. Mai departe !
— Generalul meu are un fiu.
— Asta ai mai spus-o.

— Acest băiat are şaptesprezece ani şi îşi admiră tatăl. De fapt îl iubeşte şi îl urăşte.

— Asta e neclar. Îşi iubeşte tatăl sau îl urăşte?

— Îl iubeşte pentru că este tatăl lui şi-l urăşte pentru că nu-i împărtăşeşte convingerile.

— Asta nu-i un motiv de ură.

— Şi totuşi îl urăşte.

— Bine, atunci îl urăşte.

— Îl urăşte, poate, pentru că se simte neglijat, pentru că simte că tatăl lui nu-l suferă, pentru că nu are tăria tatălui său, pentru că nu crede, aşa cum crede tatăl său, că un război poate schimba ceva...

— Asta n-o poţi judeca tu.

— Ar trebui să-ţi faci mai mult timp, spuse mama, şi să discuţi serios cu fiul tău despre asemenea probleme.

— Nici nu mă gîndesc!

Edvard sări în sus, dar se aşeză la loc imediat.

Fokke era uimit.

— Ce-nseamnă asta?

— Exact astea sînt cuvintele pe care i le spune generalul meu fiului său.

— Ei şi? E un tip simpatic.

— Un om violent, intolerant, replică Edvard.

— De ce violent?

— Un exemplu: într-o zi generalul pleacă de la vila sa la cazarmă, trece pe roşu cu maşina la o întretăiere şi cînd poliţistul îl opreşte...

— Vechea poveste, îl întrerupe Fokke pe fiul său, dar măcar relateaz-o exact. În primul rînd conducea şoferul şi nu eu, în al doilea rînd a trecut pe galben la intersecţie, în al treilea rînd poliţistul nu s-a comportat cum trebuie.

— I-a trîntit generalului meu o amendă, pe drept, şi generalul meu a încercat la poliţie...

— Ah, povestea asta nu-i de loc interesantă, spuse Fokke şi vru să se ridice.

— Nu, răspunse Edvard, asta nici nu ţine direct de piesă, ţine de caracterizare.

Fokke rămase pe loc.

— Ce dracu ţine-atunci de piesa ta?

— Piesa începe aşa: familia generalului la micul dejun. Fiul declară că are de gînd să scrie o carte despre tatăl său; o biografie. Îşi roagă tatăl să-i dea informaţii...

— Tatăl fiului?

— Da.

— Nu e rău: informaţii. Fiul e la un ziar?

— Nu, spuse mama. Fiul e scriitor şi vrea să scrie o carte despre tatăl său.

— Fiul a crezut că poate să iasă o poveste bună. Dar n-a putut să iasă.

— De ce ?

— Pentru că tatăl nu i-a dat fiului informațiile.

— Şi cu asta piesa e gata ?

— Nu. Începe drama.

— Cum adică ? Dacă tatăl nu participă...

— Fiul generalului meu se duce şi sparge casete şi sertare în cabinetul de lucru al tatălui său, caută scrisori, documente, însemnări zilnice şi aşa mai departe...

— Ce exemplar model de fiu !

— Fiul găseşte adevărul.

— Ce înțelegi prin adevăr ?

— Fiul află din anumite documente că tatăl său s-a folosit de toate mijloacele pentru a-şi atinge scopul.

— Ce mijloace, de exemplu ?

— Corupere, calomnie şi altele.

— Şi altele ! Şi mai departe ?

— Fiul ştie că tatăl său va trebui să plătească pentru astea într-o zi.

— Pentru ce ?

— Pentru ceea ce a obținut.

— Şi cum arată un asemenea preț ?

— Generalul va fi răsturnat.

— Vrei să spui, va fi scos din luptă ?

— Nu, răsturnat, de-a dreptul.

— Aşa ceva nu e cu putință.

— Ba este, în drama mea.

— Bine, să fie, povesteşte mai departe.

— Exact în timpul cînd fiul face aceste descoperiri, încep să se agite duşmanii generalului. Fiul ştie că adversarii au, într-adevăr, şanse să-l lichideze pe tatăl său. Prin urmare fiul încearcă să vorbească cu tatăl său.

— Bine, dar îşi urăşte tatăl.

— Nu, îl admiră. Dar îl urăşte în acelaşi timp pentru că tatăl îl respinge mereu.

— Bine, şi ce face fiul acesta ?

— Îşi aminteşte că tatăl său are un prieten. Se duce la acest prieten. Îi povesteşte tot. I se destăinuie, povesteşte şi povesteşte, tot ce ştie. Prietenul îl lasă să vorbească şi-i povesteşte fiului cum s-a ridicat acest tată.

— Aha, îşi întrerupse Fokke fiul, cineva ştie totuşi istoria adevărată a generalului ?

— Nu, ba chiar dimpotrivă, dar vrea să-i dea fiului impresia că ştie fiecare amănunt, şi fiul se lasă înşelat.

— Nu e vorba deci despre un prieten ?

— Generalul şi omul acesta au fost cîndva prieteni. Dar generalul şi-a trădat prietenul. De-aceea nu mai sînt prieteni.

— Cam neclar. Dar cum se termină ?

— Nu trebuie să uiți că fiul a încercat tot timpul să ajungă la o înțelegere cu tatăl său.

Voia să audă chiar de la el că nu e atît de puternic, ci că se dă drept puternic şi că se menţine numai datorită unui fel de constrîngere pe care o exercită asupra subalternilor săi.

— Asta-i o nouă latură, stabili Fokke.

— Nu-i o latură nouă. Acesta-i adevăratul conflict. Fiul, care cere de la tatăl său nici mai mult nici mai puţin decît să spună adevărul...

— Şi tu porneşti deci de la premiza că tatăl cunoaşte adevărul ?

— Bineînţeles că tatăl îşi cunoaşte propriul adevăr.

— Aşa nu înţeleg la ce te referi. Poate că o să înţeleg mai bine dacă îmi povesteşti cum continuă piesa.

— Deci, la micul dejun, fiul sare brusc în picioare şi îşi rosteşte discursul incendiar. „Tată, spune el tare şi răspicat, tată, recunoaşteţi că..."

— De ce îi spune dumneavoastră tatălui său ?

— Cu asta creează distanţa necesară.

— Aha !

— „Tată ! spune deci fiul, recunoaşteţi, tată, că nu sînteţi acela drept care vă daţi. Recunoaşteţi că nu v-aţi făcut general de dragul patriei, ci ca să vă potoliţi setea de putere. Recunoaşteţi că veţi livra război fiecăruia care vă va comanda război. Un război bun, modern, eficace. Cîţi morţi ? În soldaţi ? În copii şi bătrîni ? Recunoaşteţi, tată, că în realitate urîţi pacea pentru că ea ar face existenţa dumneavoastră inutilă. Zădărniciţi pacea pentru că vă interesează doar existenţa dumneavoastră şi nu viaţa poporului căruia susţineţi că-i aparţineţi. Recunoaşteţi, că v-aţi ales cariera militară, ştiind că în orice altă meserie aţi fi eşuat, că puteaţi ajunge la putere şi prestigiu numai făcînd cîrdăşie cu moartea..."

Edvard amuţi. Nimeni nu ridică vreo obiecţie. Ba, dimpotrivă, Fokke ascultase foarte încordat. Şi cînd Edvard păru că nu mai vrea să continue, întrebă :

— Şi-apoi ?

— Apoi ?

— Piesa nu e doar terminată, fiul nu se poate opri la jumătatea discursului. Cum îţi închipui aşa ceva ?

— Păi...

— De data asta te-am pus în încurcătură, ai ?

— Păi, în piesă generalul se ridică, îi scuipă fiului la picioare şi părăseşte casa.

— În piesă ?

— Da.

— Şi atunci fiul furnizează documente fostului prieten al generalului şi generalul va fi răsturnat ?

— Da.

— Şi succesorul generalului va fi acela, acela care l-a făcut pe fiu să...?
— Da.
— Şi cum se sfîrşeşte piesa ?
— Sfîrşitul ? Îl las deschis.
— Şi cum se cheamă piesa asta ?
— *Fiecare îşi găseşte propriul Brutus.*

Fokke aruncă o privire spre ceasul de mînă, se ridică şi cînd fu în picioare, spuse :
— Titlul e admirabil, fiul meu, îmi pare bine că am aflat şi eu, o dată, ceva din lumea ta...
Fokke trebuia să ajungă urgent la minister.

SĂ LI SE PUNĂ BEŢE-N ROATE

Avusesem ghinion. Fusesem grav rănit la mîna stîngă. Doctorii număraseră treisprezece fracturi. Cînd, după zece săptămîni de spital, mă întorsesem acasă, într-o după-amiază, mergînd la plimbare cu familia mea, cu braţul atîrnat în eşarfă, a venit spre mine o femeie. Nu mă cunoştea şi a spus :
— Dumnezeu v-a ales pe dumneavoastră !
Mi-a întins o broşură prost tipărită şi-a plecat.
Le-am spus tuturor celor care voiau să asculte :
— Blestemată întîmplare !

S-a petrecut în timpul serviciului militar. După ce fusesem transportat de pe şosea la spital, m-au vizitat ofiţeri sanitari. Cel mai înalt grad

dintre ei era un maior. Voiau să ştie cum îmi cîrpise chirurgul-şef mîna zdrobită.

După ofiţerii sanitari au venit oameni de la poliţia militară şi de la tribunalul militar. Trebuia să povestesc cum s-a petrecut accidentul. N-au observat că eram încă zăpăcit de acţiunea narcoticelor şi a tuturor medicamentelor care-mi fuseseră administrate contra tetanosului şi a durerilor. Voiau să afle amănunte şi m-au părăsit morocănoşi pentru că nu avusesem nimic de spus.

Mai tîrziu, a apărut lîngă pat preotul companiei mele. Lui i-am spus :

— Întîmplarea, şi am ridicat din umeri.

— Vă mulţumiţi cu puţin.

— Şi asta-i cam în grabă spus. Ce se ascunde de fapt dedesubt ?

Acum ridică el din umeri.

După o pauză mai lungă continuă :

— E necesar să găsim pentru tot ceea ce ni se întîmplă o explicaţie ?

Nu, i-am spus, nu e necesar.

Preotul era un om amabil. Îmi adusese o sticlă de vin „Churer Schiller" din pivniţele episcopiei. (Era protestant.)

Doctorul fu de acord să destupăm sticla şi astfel preotul se aşeză la patul meu şi băurăm vin.

— Ei, spuse el, cum s-a întîmplat ?

— Am plecat la două după-amiaza de la locul de mobilizare...

— Scuză-mă, dar aş vrea să ştiu ce a fost înainte.

— Eram foarte bine dispus.

— Nu eşti cunoscut ca soldat entuziast.

— Nu prea-mi pasă de asta. Ba nu-mi pasă chiar de loc. Mă scot din sărite oamenii care susţin că lumea se poate schimba cu ajutorul soldaţilor. Cu soldaţi se poate distruge o lume.

— Sînteţi adversarul oricărui fel de armată ?

— Sînt împotriva oricărei constrîngeri, dar bineînţeles că ştiu : astea-s probleme delicate. Vreau doar să spun că toţi, de la generali şi pînă la soldaţi, ar trebui să ştie că fiecare război înseamnă nu o soluţie ci o amînare îndoielnică.

Îşi luă paharul, bău o înghiţitură şi spuse apoi :

— Te-ai înrolat deci cu presupuneri puţin favorabile şi cam în silă.

— Nu.

— Nu-nţeleg.

— Nu pretind prea mult de la mine. Desigur, aş fi putut să-mi închipui că o armată este pur şi simplu trimisă acasă, că se bazează pe spirit, pe ideea de libertate. Asta ar putea face şcoală. Ar schimba lumea dintr-o lovitură. În fond şi

Isus a renunţat la violenţă. Şi cu asta a făcut şcoală. Cel puţin un timp.

— Nu cumva eşti între cei care refuză înrolarea !

— La noi nu rentează şi nici n-ar constitui o rezolvare. Ar fi acelaşi lucru cu violenţa.

— Discuţia noastră nu te oboseşte prea tare ? Spuse asta pentru că intrase sora să mă vadă.

— Aveţi voie doar să vă umeziţi buzele, zise ea.

Nu simţeam nevoia de vin. Nu simţeam în general nevoia să beau. Asta era urmarea perfuziilor. Îmi picuraseră în vine mii de unităţi de cine ştie ce antibiotice.

— Nu, am spus, o asemenea discuţie nu mă oboseşte de loc. Mă întreb însă ce doriţi.

— M-am interesat de calificarea dumitale militară.

— V-am mai spus că reputaţia mea ca soldat este îndoielnică.

— Treci drept un fel de rebel.

— Sînt împotriva unei supuneri oarbe. Asta-i tot. Nu trebuie să susţin militarizarea totală numai pentru că americanii şi alţii au reintrodus-o. Nemţii sînt închişi ani de zile în puşcării pentru că au fost soldaţi totali şi între timp americanii

sau alţii se întorc din nou la asta. Şi nemţii. De altfel, eu am îndeplinit toate ordinele. Dar ştiam că o fac în aşa fel încît superiorii mei să-şi dea seama de absurditatea comportării lor.

— Recunoşti, deci, că ai intrat în armată cu prezumţii nefavorabile ?

— Am avut rezerve doar într-o privinţă : le-am spus prietenilor mei că singura problemă care-mi dă de lucru este faptul că n-am putut alege eu şoferul, că nu sînt lămurit în privinţa stării vehiculelor, şi că ştiu cît de multe accidente de circulaţie se întîmplă în cadrul armatei.

— Îţi era frică ?

— Aveam îndoieli. Cînd puţin după zece am apărut la locul de mobilizare — cu o mică întîrziere, pentru că şi trenul întîrziase — l-am căutat în primul rînd pe şoferul camionului nostru. Am stat cea mai mare parte din timp în apropierea lui, am vorbit cu el, am aflat că în civile fusese şofer de profesie.

— Ţi-a cîştigat încrederea ?

— Da, făcea impresia unui om echilibrat şi liniştit.

— Cum ţi-ai dat seama ?

— Nu înjura. Vă amintiţi, acum trei zile vremea a fost ca astăzi, fierbinte, deşi aici, în munţi, adie tot timpul un vînt rece. Detaşamentele de montare rulau tun după tun încoace. Aduceau

unelte pentru săpat, măşti de gaze, costume de camuflaj, arme automate, o grămadă de lucruri pe care nu le luasem niciodată în desfăşurările anterioare.

— Ştiai că se făceau manevre mari ?

— Da. Şoferul nostru n-a înjurat nici măcar o dată. Spunea că trebuie să încărcăm cu mare grijă, pentru că altfel nici nu va încăpea atîta material pe platformă.

— Care era dispoziţia dumitale după ce l-ai cunoscut pe şofer ?

— Nici n-am apucat să mă ocup de mine. Abia apărusem la locul de mobilizare cînd a venit un locotenent-major, ne-a strigat şi ne-a comunicat că eu voi conduce grupa.

— Dumneata ?

— Locotenentul-major era nou în detaşamentul nostru, unul împrumutat. Am ieşit în faţă şi i-am comunicat faptul că pregătirea mea militară nu corespunde acestei misiuni. M-a privit, s-a gîndit o clipă şi a întrebat dacă pot garanta că grupa noastră va încărca pînă la ora unu tot materialul şi va ataşa cele două tunuri. I-am spus : „E o glumă, uitaţi-vă la noi !" „Şi fumatul interzis", a spus el şi eu am răspuns : „Înţeles, să trăiţi domnule locotenent-major". Şi el a plecat iar noi am rămas singuri.

— Camarazii dumitale te cunoşteau ?

— Sigur ; dar aveam unul tînăr, acum îşi face primul stagiu după instrucţia de recruţi. Abia plecase locotenentul şi ăsta şi-a şi aprins o ţigară. M-am dus la el, i-am luat ţigara din gură şi i-am aruncat-o.

— Şi el ?

— În clipa aceea nici n-a ştiut ce i s-a întîmplat. Ceilalţi, în special Elmer, numai cu un an mai mic decît mine, au făcut : „Ptiu !" Am spus : „Vă rog, este cu desăvîrşire interzis şi respectăm asta. Interzicerea fumatului este raţională." Apoi am comandat jos casca. Camarazii mei au tăcut. Apoi a apărut locotenentul şi m-a întrebat cum de ne-a venit să ne scoatem căştile. I-am spus că ne împiedică la muncă şi în afară de asta acum e şi prea cald. El ne-a comunicat că manevrele începuseră şi că noi lucram în condiţii de război. Am rîs şi-am spus : în asemnea condiţii îşi închipuie o situaţie de război, prin mobilizarea a două detaşamente de artilerie în cîmp deschis ? Mi-a replicat că trebuie să ne ţinem pe lîngă pajiştile cosite şi eu i-am răspuns că asta e logic şi că la fel de logic e să lucrăm fără cască.

— Locotenentul ţi-a dat cîştig de cauză ?

— Era un om cuminte. Le-am spus camarazilor mei că dacă ne punem serios pe treabă, cu douăzeci de minute înainte de plecare vom putea să ne întindem la umbră. Şi ei au căzut de acord şi

ne-am pus serios pe treabă, şi exact la unu fără douăzeci am terminat. Şi pe urmă, în timp ce stăteam întinşi în umbra camionului, am spus că s-ar putea să vină un timp foarte frumos pentru noi. Trebuia doar să avem grijă să nu ni se tulbure liniştea. Vremea rămîne bună.

Elmer vru să ştie de ce vorbesc astfel. Vrei să ajungi probabil caporal, mi-a spus, şi eu am răspuns că vreau să am linişte. Asta e ultima mea concentrare. Vreau să mă odihnesc. Zău, poate să fie foarte bine. După cîte ştiu, spaţiul de manevre se întinde din nord-estul Elveţiei pînă la lacul Geneva. Vom trece prin Alpii superiori, peste Gotthard, Susten... acuma, în august, în regiunea muntoasă a Bernei !

În afară de cel tînăr, toţi erau de acord. Puştiul însă o mormăit. „Cu slănină prinzi şoareci, a spus el. Eu îmi pierd trei săptămîni din viaţă. Ce vi se pare vouă frumos, capete bătrîne de militari, mie mi se pare un rahat."

Am răspuns că printre noi nu există nici un cap de militar. Noi facem un exerciţiu nevinovat, nu împuşcăm oameni... „Sîntem instruiţi pentru asta, strigă el, şi pe urmă, în felul ăsta, se aruncă o grămadă de bani."

Mi-am auzit propriile cuvinte, domnule căpitan. Şi întîi a trebuit să zîmbesc, şi apoi am ştiut că mă resemnasem.

— Vrei să spui că puştiul avea dreptate ?

— Bineînţeles ! Nu ştiu însă dacă vorbise aşa dintr-o comoditate personală sau din convingeri principiale. Dar motivele lui nu puteau fi trecute cu vederea. Eram pregătiţi pentru un război. De asta trebuia să fii întotdeauna conştient. Şi miliardele pe care le cheltuim le-am putea folosi în scopuri mai bune. Zău, domnule căpitan — şi aş mai vrea să spun că un preot în uniformă militară este pe cale să ducă creştinismul *ad absurdum*...

El umplu din nou paharele şi spuse că armata are grijă ca preoţii să vină cel mult duminică dimineaţa la trupă. Mai mult nu spuse.

— Nu vorbea numai prostii, puştiul. „Cei care cred în violenţă reprezintă majoritatea. Iar cei puţini, cei care nu cred în violenţă, trebuie să le pună beţe-n roate celor violenţi. Cît mai mult cu putinţă şi cu fiecare prilej."

Aşa a vorbit în continuare puştiul. L-am ascultat şi ştiam că nu eram pregătit să le pun altora beţe-n roate. Îmi doream doar liniştea mea.

— Îţi doreai să ai linişte. Aşa stînd lucrurile trebuie să recunosc că ai pornit în condiţii foarte prielnice.

— Da, la două fără douăzeci, după ce trupa fusese hrănită, ne-am urcat în camion. Ca şef de grupă — chiar fără grad de subofiţer — îmi

aveam locul în cabina şoferului. Dar deşi toţi începusem să ne urcăm, puştiul rămăsese deoparte. „Ce-i cu tine ?" l-am întrebat. N-a răspuns. M-am dus spre el. „Ce s-a întîmplat ? Urcă", am spus. M-a privit, apoi a făcut o mişcare circulară cu mîna de jur împrejurul terenului de mobilizare : arăta într-adevăr a război. Camioanele încărcate cu echipament de război, ofiţerii şi soldaţii purtau jambiere de piele şi căşti, măşti de gaze... „Haide, haide, i-am spus puştiului, sus, plecăm !" Ceilalţi se şi urcaseră în camion. Era înghesuială pentru că luam cu noi tot echipamentul de luptă care ne fusese repartizat.

Puştiul mai şovăia încă. L-am privit în faţă. „Ţi-e frică ? De ce ţi-e frică ?" „Nu arată prea confortabil, mi-a răspuns el, în sfîrşit. Camionul e supraîncărcat. Şi pe deasupra cele două tunuri. Cred că şoferul e un şofer de duminică, n-a stat niciodată la volanul unui camion de mare tonaj. Asta-i o faptă criminală. Toată banda e criminală. Lasă să se declanşeze totul fără să clipească. Pentru ei e totuna, riscul că unii din noi crapă sau nu..." Primele camioane ale detaşamentului nostru porniseră. L-am apucat pe puşti de mînă şi l-am tras în faţă, în cabina şoferului. „Poţi să stai aici. Ţi se poate întîmpla cel mai puţin ceva."

L-am luat în serios, domnule căpitan, frica lui era adevărată, îndreptăţită.

Preotul militar mă ascultase tăcut.

— Te vedeai pe dumneata însuţi în acest tînăr ? Îţi reascultai propriile dumitale cuvinte ? Îţi semăna şi ca fizic ?

— Nu. Absolut de loc. Semăna cu Tom.

— Tom ?

— Acum o lună am fost cu soţia mea în Italia, pe coastă, la Adriatica, la Gabicce Monte, şi adeseori după-amiaza mergeam mai departe, către interior. Şi o dată am trecut pe lîngă un cimitir al soldaţilor americani. Aşezat la poalele unui deal lin, departe de orice gospodărie omenească, îngrijit ca un parc din Zürich. Aşa ni s-a părut. Mormintele a două regimente, căzute în 1943/1944 pe coasta mării. Deasupra mormintelor soarele intens, cerul de azur, în văzduh un zumzăit ca de albine, cîmpiile, pajiştile dimprejur de un verde intens. Totul pleznea de viaţă. În mijlocul cimitirului era o piatră comemorativă ; în ea era săpată o nişă, şi în nişa aceasta o carte. O carte cu toate numele celor îngropaţi acolo. Nume şi vîrstă. De aici reieşea că toţi avuseseră aproape numai nouăsprezece, douăzeci, douăzeci şi unu de ani...

Cartea avea cîteva pagini goale. Vizitatorii erau rugaţi să-şi noteze acolo impresiile. „Cine i-a lăsat să moară într-o ţară unde moartea n-are ce căuta ?" am scris în această carte. Desigur, se

pot găsi cuvinte mai inteligente — dacă îţi faci timp pentru asta. Dar eu n-aveam.

După ce-am aşezat cartea înapoi, în nişă, şi m-am întors — soţia mea se aşezase pe un zid mic, sub un copac — tînărul se afla în spatele meu. Tom. Un american. De optsprezece ani. Venise în Europa, în Italia, ca să caute mormîntul fratelui său şi ţara care se spunea că fusese un cîmp de bătălie. Am călătorit apoi împreună prin această ţară şi ne-a fost imposibil să ne-o imaginăm ca pe un cîmp de bătălie...

Ce voiam să spun : Puştiul seamănă foarte mult cu acest Tom. Cînd ne-am luat rămas bun de la cimitirul militar, Tom privise cu aceeaşi figură plină de teamă către acel parc cu morţi. L-am apucat de braţ şi l-am tras spre maşina noastră (venise de la Pesaro cu un taxi). Asta-i tot...

Sora apăru din nou. Veni la patul meu şi controlă tubul de perfuzie şi spuse :

— V-au trecut durerile dintr-o dată ?

Şi abia atunci mi-am amintit că avusesem dureri. În timp ce sora pleca pentru a pregăti injecţiile, i-am spus preotului militar, deoarece abia acum îmi reamintisem ;

— Tom spunea că fratelui său căzut îi fusese întotdeauna frică. Totuşi fusese decorat cu cele mai înalte ordine de vitejie.

— Şi dumitale ? Şi dumitale ţi-a fost frică atunci cînd a trebuit să te urci în spate ?

— Frică ? Nu ! Nu atît de tare încît să-mi pot aminti. Ba, dimpotrivă. Am să vă fac o mărturisire : eram îndrăgostit de această viaţă, de această lume. Această dragoste era aşa de puternică că mi-au dat aproape lacrimile... Vă miră ?

Preotul militar umplu pentru ultima oară paharele. Vinul limpede scînteie în soarele de ora patru. Şi cînd băui o înghiţitură şi privii pe lîngă căpitan, pe fereastră, cîmpia Rinului în august, verdele aprins pleznind de viaţă dedesubtul meu, a trebuit să lupt din toate puterile să nu plîng.

— Numai să nu i se întîmple nimic puştiului, spusei.

— M-am informat la doctori şi printre surori despre comportamentul dumitale după internare. Se pare că ai spus : „Eu mi-am făcut datoria, faceţi-v-o şi voi pe-a voastră". Îţi mai aminteşti ? Ce voiai să spui cu asta ?

— Am făcut ceea ce se cerea de la mine.

— Şi povestea cu puştiul ? Cum îl cheamă de fapt ?

— Nu ştiu. V-am spus doar că trenul sosise cu întîrziere. Cînd am ajuns, raportul se terminase. Aşa, pentru mine, îl numeam Tom.

— Curios că ți s-a întîmplat doar dumitale. Asta-i totuşi curios!

— Cum aşa? Eu şedeam chiar în spate, spre şosea. Camionul care venea din partea opusă ne-a văzut, a încercat să ne evite, a derapat uşor şi partea din spate a platformei lui s-a lovit de partea din spate a platformei noastre. Şi aici mă aflam eu.

— Îți mai aminteşti cum s-au petrecut lucrurile?

— Camionul a frînat brusc, ca şi cînd s-ar fi lovit de-un perete, a pîrîit, şi eu am văzut un monstru țîşnind exact din spatele meu şi era de parcă monstrul ăsta se aşezase în fața soarelui şi eu — nu ştiam încă de ce — am zburat în sus şi-am căzut imediat, mi-am dat bine seama de asta, în brațele camarazilor mei; stăteau acolo ca şi cum s-ar fi exersat anume să mă prindă. Abia atunci mi-am văzut brațul şi mîna, sfîrtecate şi parcă înmuiate în sînge. Şi-au şi-nceput pe loc durerile. Elmer a strigat: „Un doctor! Un doctor!" Şi puştiul a strigat: „Aveți grijă, baioneta e strîns legată!"

Mi-am încordat atenția. „Cum de a şi apărut puştiul în preajma mea?" Am încercat să mă ajut singur, să mă văd, cel puțin, să mă recunosc. Timp de o clipă am mai ştiut că îmi fusese prins brațul stîng, mîna stîngă, am mai văzut

cum fiecare deget stătea în altă direcție, dar apoi a fost ca şi cînd aş fi ieşit afară din mine şi observam cum ei coborau cu grijă un corp lung din camion — cînd desprinseseră tunurile? şi am văzut că rănitul scîncea, scîncea numai, şi că din bărbat se făcuse foarte repede un copil, neajutorat şi nepriceput, culcat apoi pe pămînt, în marginea şoselei, şi cînd i-au umezit buzele cu ceai, a gîlgîit ceaiul ca un prunc care nu învățase încă să bea.

Şi am auzit cum doctorul — cînd sosise oare? — întreba unde simt durerea cea mai puternică, şi cum n-am răspuns, ci am scîncit numai. Şi m-am întors dezgustat de mine însumi, cu pieptul plin de durere şi scîrbă.

Zăceam culcat şi priveam cerul. Cînd îmi coboram ochii, vedeam un cerc des de oameni stînd în jurul meu, doctorul îngenunchind lîngă mine, şi l-am auzit spunînd:

„Durerile vor trece imediat, injecția îşi va face imediat efectul".

Tăceam şi mă gîndeam:

„Ca şi cum de durere ar fi vorba".

Apoi m-au ridicat cu băgare de seamă — de unde ştiau deodată să umble cu atîta grijă cu un

om ? — m-au întins pe o targă, şi targa au împins-o cu grijă în interiorul unei ambulanţe.

Drumul pînă la spital a durat doar zece minute. Injecţia n-avusese nici un efect, dar atunci cînd puştiul, care mergea şi el cu mine, îmi ţinea mîna dreaptă, durerile treceau.

La spital m-au dus într-o cameră de pregătire. Medicul, un căpitan, stătea lîngă mine şi completa un formular pe care mi l-a aşezat apoi pe piept. Unde era acum puştiul ? Şi doctorul a dispărut dintr-o dată. Cu mîna dreaptă, am luat de pe piept formularul şi l-am citit. Undeva scria : „Urgenţă de gradul doi".

A durat mult pînă au apărut surorile şi apoi bărbaţi în halate albe. Bărbaţii n-au vorbit cu mine nici un cuvînt. Au împins un aparat în apropierea mea. Şi cînd, pentru că îmi atinseseră mîna stîngă am strigat, m-au lăsat iar. Unul a spus : „O sută".

Mi s-a făcut o nouă injecţie. Abia atunci au putut, în sfîrşit, să-mi radiografieze mîna stîngă. Surorile au început să mă dezbrace ; jambierele, bocancii grei, au tăiat centura, la fel vestonul uniformei. Altă soră apăru şi vru să ştie ce şi cînd mîncasem.

Îmi aminteam exact. Îmi revenisem şi-mi aminteam totul, şi nu mi-am putut împiedica ochii să lăcrimeze şi una dintre surori, care observase, m-a privit foarte de aproape şi mi-a spus : „O să treacă repede".

A trebuit să zîmbesc şi nu mi-aş fi destăinuit propriile-mi gînduri pentru nimic în lume. I-am spus sorei, care mi-a tălmăcit zîmbetul în felul ei :

„Eu mi-am făcut datoria. Ce faceţi voi acuma nu mă priveşte."

Atunci a apărut doctorul şi a spus :
„Haideţi, haideţi, dacă vrem să salvăm mîna ! Afară cu el."

„Imediat", a răspuns sora, şi cînd am întors capul spre dreapta, am văzut cum îmi introducea un ac în venă şi am vrut să întreb ce voiau să însemne cuvintele doctorului, dar începuse să mi se urce repede dinspre mînă spre cap şi ultimul meu gînd a fost că puştiul are dreptate, că trebuie să li se pună beţe-n roate, să li se pună serios beţe-n roate...

PREGĂTIRI DE NUNTĂ

— Asta o să-l supere groaznic pe bătrînu' Şi ca să se supere din plin, am să-i scriu. Şi ştii cum ? Foarte laconic : „Manfred tocmai a fost ales profesor de specialitate la Şcoala municipală de meserii... nu, numit, aşa am să scriu. Numit... şi salariu... stai puţin, un salariu de 27.000 pe an. Va citi şi va răsciti rîndurile astea şi o să se enerveze. El, care spunea întotdeauna că un bărbat care nu reuşeşte s-ajungă în douăsprezece semestre doctor în drept nu e bărbat, el, care spunea de fiecare dată că nu eşti cumsecade, că n-ai adevărată conştiinţă cetăţenească, că eşti un boem incorigibil... „Vei fi nefericită cu el", mi-a spus pe scurt. Dumnezeule, eu şi nefericită cu un bărbat atît de sălbatic şi-atît de viguros ! Ba, dimpotrivă, am să înnebunesc de

atîta fericire... Ascultă, dar ce-nseamnă exact, profesor de specialitate ?

El pocnea nerăbdător din degete şi striga de multă vreme după chelnerul care părea că nu-l bagă în seamă.

— *Garçon*, strigă tare acum *garçon*, pot plăti o dată sau vă trag chiulul şi plec ? Lui Lotte îi spuse : Nu-mi întinde, te rog, portmoneul atît de vizibil peste masă. Ar putea să vadă toţi. Chiar şi idiotul ăsta de chelner.

— Doamne, spuse Lotte rîzînd, dar n-au decît să vadă !

— Nu-mi place să spună lumea că mă las întreţinut de o prietenă.

— De o prietenă ! Ne căsătorim sau nu ne căsătorim peste trei luni ?

— Nu se poate nici chiar aşa. *Garçon* — da, te rog, tot la un loc...

Chelnerul scrise fără grabă nota de plată şi adună cifrele cu glas tare.

— Poftiţi, spuse el şi-i întinse lui Manfred nota.

Acesta plăti. Chelnerul numără banii, dar nu-i băgă în buzunar, ci privi spre client.

— Ceva nu-i în regulă ?

— Doisprezece la sută, spuse chelnerul în şoaptă, la noi sînt fixaţi doisprezece la sută.

— Aşa ? Doisprezece la sută ? Pentru serviciul ăsta mizerabil ! A trebuit să strig de cinci ori pînă cînd te-ai deranjat să vii să faci nota.

— Păi vedeţi doar... e ora şapte... asta e ora de vîrf... toate mesele sînt ocupate.

— Dacă nu eşti mulţumit cu zece la sută, cheamă-l pe patron aici.

— Mi-aţi dat şapte la sută. Vă rog să mă scuzaţi, doamnă...

Chelnerul îl lăsă pe Manfred şi trecu de cealaltă parte a mesei ca să-i ţină lui Lotte paltonul. Apoi nu mai reveni asupra problemei bacşişului. Manfred se ridică, îşi luă paltonul din cuier, dar şi-l puse doar pe braţul stîng. Chelnerul porni înaintea lor spre uşă şi o deschise. Atunci Manfred văzu că Lotte îi vîrîse chelnerului ceva în mînă.

Afară, în stradă, nu li se-ntîlniră privirile.

— Scuză-mă, spuse Manfred după o clipă, tipul ăsta m-a călcat de-a dreptul pe nervi.

— Nu trebuie să-ţi ceri scuze. Orice om are dreptul din cînd în cînd să fie prost dispus.

— Dar nu sînt de loc.

— Nici n-ai avea motiv.

— Eşti chiar aşa de sigură ?

— Tocmai astăzi cînd ai primit postul ?

— Profesor de specialitate !

— Chiar, ce-nseamnă asta de fapt ? Hai, să nu stăm pe loc.

Lotte îşi vîrî mîna stîngă pe sub dreapta lui Manfred şi-l trase după ea.

— Ţi-am mai explicat o dată. Predau constituţia şi geografia economică la Şcoala municipală de meserii.

— Tocmai tu ?

— Cum adică ? Dar unde mergem de fapt ?

— Ce distrat eşti. Ţi-am spus doar că astăzi ne-au adus mobila....

— Şi noi ne căsătorim abia peste trei luni.

— Despre tine, după căsătorie ar urma să stăm în stradă.

— Un apartament de patru camere ! Care stă gol trei luni.

— Ţi-am propus doar, tu sau eu putem locui acolo. Sau chiar amîndoi.

— Ai concepţii cam curioase.

— Ce-i aşa de grozav ? Nu mi-am petrecut la tine cele mai multe nopţi ?

— Asta-i altceva.

— Doar tu ai insistat să vin aici, încă de-acum şase luni.

— Am insistat ?

— Spuneai că ar fi foarte bine să locuim amîndoi în acelaşi oraş.

— Am spus că ar fi mai ieftin pentru tine decît să vii și să pleci cu trenul la fiecare sfîrșit de săptămînă, și să dormi la hotel...

Lotte rîse.

— Am dormit măcar o singură dată la hotel ?

— Cel puțin te-ai anunțat la hotel și ai plătit nota.

— De plătit, a plătit-o tata.

— Tatăl tău plătește !

— Și ? Are bani. Sînt singura lui fiică. Fără el n-am fi primit locuința asta... Dar nu mai face atîtea mutre. În definitiv și ție ți-a plătit bătrînu' studiile.

— Ca s-o sfîrșesc după douăsprezece semestre ca profesor de specialitate !

— El n-are nici o vină.

— Bineînțeles că n-are.

— Ție ți-a fost bine, nouă ne-a fost bine și-o să ne fie încă mult mai bine.

La asta Manfred nu răspunse ; tăcu și Lotte pînă cînd ajunseră la locuință.

În după-amiaza aceea aduseseră mobila și-o așezaseră după un plan întocmit de Lotte. Perdelele și covoarele le comandase tot ea, cu cîteva săptămîni în urmă.

— Mai lipsesc numai tablourile de pe pereți, spuse Lotte după ce închise ușa locuinței. Se

duse în sufragerie și trase perdelele. Și cărțile tale, bineînțeles. În schimb am umplut barul. Și putem sta și la televizor. Taxele sînt plătite.

Lotte aduse pahare și o sticlă de gin din barul montat în bibliotecă. Apoi se așeză. Manfred se învîrti de cîteva ori și spuse în cele din urmă :

— Foarte confortabil. Foarte bogat, totul. Foarte frumos !

— Și acum hai și sărută-mă odată. Astăzi nu m-ai...

Manfred se și apropiase de ea și o sărută.

— Dar știi, zise Lotte mai tîrziu, mansarda ta îmi place, de fapt, mai mult.

Manfred bău gin.

— Și viața noastră se va schimba într-un fel.

— Trebuie să se schimbe, spuse el.

— Trebuie ?

— Sigur.

— Dar știi că m-am îndrăgostit de tine tocmai pentru că...

— Pentru ce ?

— Pentru că erai atît de sălbatic.

— Eu sălbatic ?

— Așa de leneș ! Cred că atunci m-am îndrăgostit... ne cunoaștem doar de ani...

— Mare scofală, cînd ești de aceeași vîrstă și crești într-un oraș nenorocit de provincie și

mergi la şcoală... şi mai ales acolo unde nu există decît o singură şcoală.

— De Crăciun vom fi căsătoriţi. De Anul nou dăm o petrecere grozavă.

— Da ?

— Invităm pe toţi colegii tăi de facultate. Şi poate s-or găsi şi de astă dată doi care să se cunoască de ani de zile. Doamne, mai am şi-acum palpitaţii cînd mă gîndesc la...

— La ce ?

— Cînd te-am reîntîlnit anul trecut de revelion la Rhineri.

— Reîntîlnit, e bine spus.

— Vreau să spun că te-am văzut din nou după ani. Ai plecat de şase ani de-acasă. Şi-n toată vremea asta nu te-am văzut. Nici nu ştiam dacă mai exişti.

— Şi ? Ce-i cu asta ? Nici eu nu ştiam că mai exişti.

— Acum minţi !

— Cum adică ?

— Ce mi-ai spus cînd ne-am reîntîlnit la Rhineri ?

— Îmi ceri prea mult.

— Mi-ai spus... trecuse exact o oră după miezul nopţii...

— La unu deci...

— Mi-ai spus că tu, că tu erai nebun după mine încă de la şaptesprezece ani şi în tot timpul care s-a scurs m-ai visat lîngă tine, lîngă tine în pat, asta mi-ai spus şi eu am crezut, mi se oprise inima, pentru că niciodată nu-mi vorbise un bărbat atît de sălbatic şi atît de direct.

— Aşa ? Probabil că eram beat.

— Bineînţeles că băuseşi.

— Vezi ! Şi după aceea bărbaţii spun asemenea prostii. Nu trebuie să le iei în serios.

— Să nu le iau în serios ? Nu, sigur că nu, nici n-o iau în serios. Dar atunci şi mai tîrziu mi-ai spus multe alte lucruri.

— Nu vrei să dai drumul la televizor ?

— Dacă ai chef...

Se ridică şi se duse la televizor.

— Cred că e un lucru cam complicat.

— Cît a costat ?

— Nu ştiu exact.

— Cred că la toate ai spus : „Numai lucrurile foarte scumpe sînt pentru noi".

— Şi de ce nu ? E o plăcere. Te rog să mă crezi.

— Da ?

— Şi mai vreau să-l conving pe bătrîn să ne cumpere şi o maşină.

— De ce o maşină ? Eu nu conduc.

— Ca să-l enervez.

— Ca să-l enervezi ?
— Ca să-l pedepsesc !
— Nu-nţeleg. Tatăl tău s-a purtat bine cu tine. Şi maică-ta !
— Ah, habar n-ai !
— Din cîte o cunosc...
— Da, da, din cîte o cunoşti. Faţă de tine nu îndrăznesc să deschidă gura.
— Ce vrei să spui cu asta ?
— Tata e grozav de supărat că unica lui fiică nu se mărită cu un doctor, cel puţin. Avere, asta ar fi secundar. Dar un grad academic, sau aşa... un post de director, sau chiar un ofiţer...
— Nu ştiam asta.
— Nu trebuie să-ţi pese de loc.
— Sînt deci împotriva căsătoriei noastre ?
— Ei şi ? Ce ne doare pe noi ?
— Şi totuşi, într-o anumită privinţă....
— Găseşti ? Eu cred că au meritat-o.
— Au meritat-o ?
— Pînă la revelionul de anul trecut aproape nu ştiam prin ce se deosebeşte bărbatul de femeie.
— N-aş prea spune !
— Serios, Manfred, tu eşti primul bărbat. Înainte de tine n-am sărutat nici unul. Dar ce zic, nici măcar nu m-am uitat la vreun bărbat. Abia cînd te-am întîlnit pe tine.... Şi dimineaţa, cînd m-ai condus acasă şi mi-ai spus...

— Ce-oi mai fi spus iarăşi ?
— Zău, mi s-a oprit inima în loc.
— Prostii !
— Mi-ai spus : „Mi-e foame de tine". Întîi, nici n-am ştiut exact ce-ai vrut să înţelegi prin asta. Apoi am înţeles dintr-o dată. Şi inima mi s-a oprit în loc. Ochii tăi, buzele tale şi felul în care m-ai atras brusc spre tine şi tot ce-ai spus în dimineaţa aceea şi mai tîrziu... Nu ştiu, vorbeşti ca un...
— Ce amintiri ai !
— Tu, tu nu-ţi mai aminteşti ? Mi-ai dat adresa ta şi mi-ai spus să-ţi fac o vizită la sfîrşitul săptămînii următoare.
— Şi ? Ai venit, în orice caz.
— Ne-am dus să mîncăm şi după aceea, să dansăm. Şi dintr-o dată mi-ai spus : „Vino, trebuie să te am !" Şi-am mers cu tine în camera ta.
— Şi cînd te gîndeşti că pe vremea aceea aveam o prietenă.
— I te-am luat.
— A fost uşor. Erai mai bine, şi ştiai mai multe, de la început...
— Da ?
— Ce ?

— Vorbeşte mai departe!
— De ce?
— Acum eşti din nou ca...
— Ca?
— Aşa mi-ai vorbit întotdeauna.
— Oh, Dumnezeule, asta se deprinde.
— Ce se deprinde?
— Modul acesta de-a vorbi cu femeile. Cu anumite femei.
— Cum, anumite femei?
— Vreau să spun, femei care cunosc de aproape viaţa.
— Eu am cunoscut viaţa abia prin tine, Manfred... De ce rîzi?
— Asta nu cred. N-am fost primul tău bărbat.
— Prin „anumite femei" nu înţelegi femei ca mine?
— Bineînţeles că nu eşti „o anumită femeie". Iartă-mă. Spuneam doar că te obişnuieşti cu un fel de-a vorbi.
— La tine nu-i numai un fel de-a vorbi.
— Dar ce anume?
— Vreau să spun că între ceea ce vorbeşti şi ceea ce faci există o concordanţă.
— Caută mai bine un post la televizor.
— Te plictisesc?
— Vorbeşti mult. Sub aspectul ăsta nu te cunoşteam.

— Da, e-adevărat, Manfred, dar pentru că ne căsătorim...
— Şi?
— Din primul ceas pur şi simplu m-am dăruit ţie, fără să întreb, m-am aruncat în braţele tale. Vreau să spun, nici tu n-ai întrebat niciodată nimic.
— Ce trebuia să întreb?
— De unde vin. Unde vreau să ajung.
— M-aş fi căsătorit cu tine.
— De ce te căsătoreşti cu mine?
Manfred înălţă din umeri şi se ridică. Se duse la una dintre ferestre, trase perdelele şi se uită pe stradă. Lotte închise televizorul înainte de a fi prins o emisiune. Se îndreptă spre Manfred şi se lipi de el.
— Manfred, spuse, cred că am să înnebunesc. Atît de mult te iubesc. Tu m-ai schimbat. Tu m-ai trezit. Ai făcut din mine o femeie. Şi eu, eu m-am dat ţie...
— Frumos, spuse el şi trase iar perdeaua, hai şi aşază-te din nou.
— Vreau să aud doar o dată de la tine de ce te însori cu mine.
— De unde să ştiu! Pentru că te măriţi tu cu mine! Nu cred că singur mi-ar fi trecut vreodată prin cap să mă căsătoresc.

— Sînt prima femeie din viaţa ta cu care vrei să te căsătoreşti ?

— Cred că da.

— Şi prima care vrea să se mărite cu tine ?

— De ce ai închis televizorul ?

— Îmi place mai mult să te ascult pe tine vorbind.

— Dar vorbeşti tu, tot timpul.

— Te enervez ?

— Iartă-mă, dar sînt puţin iritat.

— N-ai nici un motiv.

— Pînă trece toată povestea. Stiu, nu e o problemă, şi totuşi. M-am bazat pe tine. Şi sînt puţin enervat. Pentru că nu mi-ai spus nimic.

— Ba ţi-am spus. De unde ai fi ştiut altfel ?

— Dacă mi-ai fi spus că nu eşti sigură... doar nu eşti o fată fără experienţă... Am fi putut să evităm totul. Aş vrea doar să ştiu la ce te-ai gîndit atunci.

— Vorbeşti de parc-ar fi vorba despre-o nenorocire.

— Într-o anumită privinţă e o nenorocire. Şi în orice caz avem încurcături acum.

— Vrei să ne căsătorim imediat ?

— Ca să bată şi mai tare la ochi ?

— Şi dacă ne căsătorim peste trei luni tot o să-şi dea lumea seama.

— Am vorbit cu doctorul Moos.

— De ce ?

— N-o să fie greutăţi, dacă spunem că de cîteva luni îţi faci un examen. Asta e un motiv valabil. Ştii cum sînt ăia.

— Ce examen ?

— Ştii doar ce-i aia un examen ?! La psihiatru...

— Fac un... la psihiatru ?

— Nici nu e aşa de absurd. Ba e chiar plauzibil.

— Nu înţeleg nimic !

— Gîndeşte-te puţin cum te-ai... vreau să spun, vorbesc cu tine de parcă aş vorbi cu o... adică, îţi spun vreau să te am şi...

— Şi mă ai.

— Vreau doar să spun că ăsta nu e un lucru chiar atît de normal.

— Tu ai fost primul care mi-a declarat-o cinstit. Ai spus adevărul.

— Iar tu ai făcut-o din pur protest împotriva părinţilor tăi, în special împotriva tatălui tău.

— Nu trebuie s-o iei chiar atît de în serios.

— Noi înşine trebuie să fim convinşi de asta. Pînă la urmă trebuie să ne creadă...

— Dar eu nu vreau.

— Iar începi ! Credeam că săptămîna trecută cînd am vorbit despre asta... Tu singură ai ajuns la concluzia că ar fi mai bine pentru

tine şi pentru mine. Asta e pur şi simplu o povară.

— Pentru tine ? Nu ţi-a păsat niciodată de lume, de ce vorbesc oamenii. La cele o sută cincizeci de femei pe care le-ai avut...

— Asta-i o prostie. N-am avut nici o femeie... înaintea ta.

— Doar tu cu gura ta ai...

— Ţi-am mai spus o dată astăzi, felul ăsta de a vorbi se deprinde, pur şi simplu. Unor femei le place. Le fascinează dacă un bărbat vorbeşte cu ele aşa. Dar n-are nici o importanţă acum. Important este doar să scăpăm de povestea asta. Şi am pus toate mecanismele în mişcare. O să meargă pînă la urmă. Mîine la zece te duci la doctorul Steyr şi începi examenul. Am aranjat cu el. Fă-l să creadă că totul e serios. Poate că şi e serios. Rău n-o să-ţi facă, în orice caz. Şi după zece zile îi spui că s-a-ntîmplat ceva îngrozitor. Că o să te sinucizi — cînd aud de asta se prind — şi el o să te ajute imediat. Apoi te duci la doctorul Moos şi el o să aranjeze. Ştie despre ce e vorba.

Lotte nu mai scoase nici un cuvînt. Îşi turnă gin şi dintr-o înghiţitură bău paharul plin.

— Aşa-mi placi, spuse Manfred şi bău şi el un pahar.

Apoi umplu amîndouă paharele încă o dată şi Lotte şi-l goli iar pe-al ei dintr-un foc. După ce bău o singură înghiţitură, el îşi aşeză paharul înapoi pe masă. Apoi se ridică şi se apropie de Lotte. Îi întinse amîndouă mîinile şi ea i le luă şi se lăsă ridicată. Nici măcar nu i se umeziseră ochii. Şi totuşi, el spuse :

— E numai pe jumătate atît de rău cît îţi închipui. Nu doare absolut de loc. Te duci la clinică dimineaţa, iar seara vin să te iau.

— Dacă tu crezi că aşa e bine...

— Sigur, Lotte. Altfel nu mi-aş rupe picioarele pentru asta. Nu putem să-i facem o chestie ca asta tatălui tău.

O îmbrăţişă şi o sărută.

— O, exclamă Lotte, sînt nebună, nu cred c-aş mai putea trăi fără tine ! Te rog mai spune-mi o dată.

— Ce ?

— Spune : vreau să te am, acum şi aici. Imediat. Spune, mi-e foame de...

— Dar trebuie să-mi promiţi ceva.

— Da.

— Că nu mă mai păcăleşti. Nu eşti o copilă fără experienţă...

La asta, Lotte nu răspunse.

ÎN 24, NINGEA ÎNTOTDEAUNA

După masa de prînz, Nino ne-aduse cîte un lichior de cafea.

— De la mine, pentru că e Crăciun, spuse el, după care trecu iar în dosul tejghelei și veni înapoi cu un carton cenușiu.

— Merge așa ? mă întrebă.

— Deschis în seara sfîntă... Aș scrie seara sfîntă cu literă mare.

Bătrînul nu vorbise astăzi prea mult.

— Ar trebui să închizi prăvălia. Într-o seară ca asta, nu se stă la cîrciumă !

Nino dădu din umeri, luă cartonul și scrise cu un cărbune gros cîte un S mare peste cel mic. Apoi se duse și lipi cartonul pe partea dinafară a ușii. Bătrînul și cu mine eram astăzi singurii clienți ai lui Nino. Și n-am fi fost pro-

babil aici, dacă n-am fi avut camerele la mansarda acestei case. După ce preluase spelunca asta mică, Nino trebuise să închirieze întreaga casă. Acum era cîrciumar, administrator, portar, trebuia să aplaneze certurile dintre chiriași, să curețe scara, să distreze clienții. Bătrînul spunea mereu : „Se descurcă bine. Nu-i dintre italienii ăștia noi. Ăsta e unul pur sînge. O excepție. Se vede pe el. Nici măcar nu știe italienește. Dar să prepare *«lasagne verdi»* [1] și *«ossobuco»* [2], și să facă salată, știe..."

Nino lipi cartonul pe ușă și se întoarse înapoi.

— Trebuie să mă duc la bucătărie. Dacă vine cineva strigați. Lelia e sus.

— Cînd țineți voi Crăciunul ? întrebă bătrînul. Ia jos cartonul ăla și sărbătoriți Crăciunul azi. Ai un copil, Nino. Și astăzi e seara în care s-a născut Mîntuitorul...

Nino era de mult în bucătărie. I-am spus bătrînului să nu-l mai piseze.

Cîrciuma asta a fost întotdeauna deschisă în 24. Oamenii știu. Știu unde să meargă.

[1] Tăiței cu verdeață (it.).
[2] Tocană de vițel (it.).

— Un rahat ştiu oamenii, nu unde să meargă în seara sfîntă ! Altfel n-ar veni încoace...

— Şi tu unde te duci, de fapt ? l-am întrebat.

Ştiam că în preajma tuturor sărbătorilor era insuportabil şi nu-l luam în serios.

— Unde mă duc eu ? Ce întrebare ? Mă duc acolo unde mi-e locul.

— Te-a invitat ?

Bătrînul mă aţinti cu privirea.

— Să mă invite ? Să mă invite fiul meu ! Nu trebuie să mă invite. Ştie doar că familia trebuie să fie împreună în această zi. Ăla nu-i ca tine !

Se ridică şi spuse că se duce sus, în camera lui, şi că se întoarce imediat.

— Mai ia un lichior de cafea în contul meu. Pentru că e Crăciun.

— Şi dacă începe să ningă ? Tot te mai duci ?

Privi pe fereastră, dădu din cap.

— N-o să ningă. Poţi să fii sigur. Pe frigul ăsta !

Părăsi localul pe uşa din dos.

Bătrînul lucra la calea ferată. Făcea serviciu pe linie. Era un fel de şef de echipă. De cînd trecuse de şaizeci de ani nu mai fusese folosit propriu-zis pe linie. Acum lucra la gara de mărfuri. Cînd ningea, îi revenea o parte din lucrările de deszăpezire. Altfel conducea pe cei care curăţau izolatorii. Printre aceştia mă aflam pe-atunci şi eu. Ne adunam de fiecare dată la unsprezece sau la miezul nopţii la depoul de locomotive, unde existau duşuri şi o cantină. Imediat după plecarea sau sosirea ultimelor trenuri, o porneam afară, pe şine, înfofoliţi în haine vechi, cu lampa de carbid în dreapta, în stînga căldarea cu pastă. Bătrînul vorbea la telefon cu cabina centrală de manevră şi curentul era întrerupt. Apoi ne căţăram sus, pe scări înalte, pînă la liniile electrice de contact şi curăţam izolatorii. Erau întotdeauna plini de murdărie, aşa încît pericolul de curentare era mare. Era o muncă periculoasă, murdară şi grea. Dar ne plăteau foarte bine şi cînd unul aluneca şi se prăbuşea pe şine, se îngrijeau de el. Majoritatea erau foşti deţinuţi şi anume dintre cei care se întorceau foarte repede înapoi la închisoare. Cînd într-o noapte bătrînul află că, de fapt, eu nu fac parte dintre ăştia, începu să se intereseze de mine. Aşa am intrat în vorbă. Dimineaţa, după gustarea din depoul de locomotive, m-a luat acasă la el. Locuise cu nevasta şi cu fiul său peste treizeci de ani în această casă. După ce fiul plecase şi se căsătorise şi bătrînului îi murise nevasta cam de vreo zece ani, părăsise locuinţa

de la etajul doi şi închiriase trei camere la mansardă. Acum locuiam eu în cea de a treia cameră, cu mobilele pe care i le cumpărase fiului său. Restul mobilelor erau înghesuite claie peste grămadă în celelalte camere. Bătrînul abia de se mai putea mişca printre ele.

Îmi băusem lichiorul de cafea şi voiam să plec. Dar intră Lelia, soţia lui Nino, cu fetiţa.

— Unde e unchiul, întrebă copila, a plecat la Moş Crăciun ?

I-am mîngîiat părul şi i-am spus Leliei :

— Ar trebui să termini odată cu prostiile astea.

Nino veni din bucătărie şi întrebă :

— Ce prostii ? Astăzi sînteţi amîndoi numai otravă şi fiere. Pot să vă ajut cu ceva ? Ar fi mai bine dacă ar ninge. Ar avea din nou motiv să nu se ducă acolo. Să nu se mai agite degeaba ! De cînd am luat eu casa, n-a petrecut un Crăciun la fiu-său. Nici unul singur. Tare aş vrea să-l cunosc pe fiul ăsta.

— Ei, spuse Lelia, eu cred că totul depinde de nevastă. Şi asta o înţeleg puţin. O să vezi că nici astăzi nu-şi schimbă hainele.

— Şi ce-ai vrut să spui cu „prostia" ? întrebă Nino.

N-ar mai trebui să lăsaţi copilul să creadă că bătrînul îl vede noaptea pe sfîntul Nicolae, pe Moş Crăciun, îngeri — puşcăriaşi, asta vede. Asta e tot. Şi vede izolatorii scînteind cînd îi luminează cu lanterna. Asta vede. Şi apoi înjură şi le spune oamenilor ce sînt.

— Nu vezi niciodată îngeraşi ? întrebă copilul.

— Nu există îngeraşi, am răspuns, dar Lelia a pus imediat mîinile pe urechile Sandrei.

M-am bucurat că s-a deschis uşa şi au intrat cinci bărbaţi. Se întoarse şi bătrînul. Sub braţ avea o cutie de pantofi.

— Ai hîrtie de împachetat ? strigă din uşă.

— Pentru ce-ţi trebuie hîrtie de împachetat ? întrebă Lelia.

Îi servi pe cei cinci bărbaţi şi veni apoi la masa noastră.

— Mi-ai adus ceva ? Ţi-a dat ceva Moş Crăciun pentru mine ? întrebă copilul.

— Aşa-ţi trebuie, îi spusei, cu tîmpeniile tale ! La Paşti, îl întîlneşti pe iepuraş, la 6 decembrie, pe sfîntul Nicolae şi aşa mai departe, şi de fiecare dată ţi se dă ceva pentru copil.

Bătrînul se uită supărat la mine şi se întoarse spre fetiţă :

— Îţi aduc mîine. Mîine dimineaţă. Iar Leliei îi spuse : M-am gîndit numai la nepoţelul meu.

Pe micuță am uitat-o ; dar am să îndrept greșeala.

— Și dacă ninge ? am întrebat.

— Și dacă ninge, ăia pot curăța și fără mine. Știu unde mi-e locul.

Lelia se dusese în dosul tejghelei și striga să vină și el acolo să-și caute singur o hîrtie de împachetat. Se duse și în timp ce căuta acolo, în dos, hîrtia de împachetat, Sandra deschise cutia de pantofi, o răsturnă și se vărsară pe masă o mulțime de figuri reprezentînd vicleimul. Copilul strigă :

— Uite ce mi-a adus Moș Crăciun !

Erau figuri reprezentînd vicleimul, cît palma de mari, cam două duzini, și înainte ca bătrînul să se fi întors, fetița le aranjase pe toate și acum le explica. Leliei și lui Nino li se umplură ochii de lacrimi auzind cît de bine știe fetița lor povestea Crăciunului.

— Închipuie-ți, îmi spuse Nino, că abia a împlinit patru ani !

Bătrînul apăru la masă și se uită încremenit la mîinile fetiței. Se întoarse spre Lelia :

— Eu le-am cioplit pe toate.

— Și le-ai și pictat singur ?

— În fiecare an am cioplit figuri noi. Abia după ce a plecat băiatul n-am mai cioplit. Nici nu mai avea rost. Și băiatul a trebuit să plece.

Eu am vrut-o. Trebuia să plece în lume, să învețe. A fost în America. M-a costat mulți bani. Dar trebuia s-o ducă mai bine... O dată am mai cioplit unele. Și i le-am trimis în America. Acum am cioplit din nou cîteva. Pentru nepotul meu. Primul Crăciun pe care vreau să-l sărbătoresc cu ei. Pînă acum a nins întotdeauna. Și cînd ninge...

În timp ce vorbea astfel, luă una după alta toate figurile de pe masă și le așeză înapoi în cutia de pantofi. Copilul se uită la mîinile lui și nu scoase o vorbă. Lelia se aplecă și-i șopti la ureche :

— Știi, la noi, Moș Crăciun vine abia mîine dimineață.

— La noi Crăciunul e abia mîine dimineață, explică Nino, cînd ai să te trezești, pomul are să fie aici și toată ziua va fi a noastră.

— Astăzi pleci iarăși departe, și îl vezi pe Moș Crăciun, și mîine cînd mă scol sînt aici toți, Maria și Iosif și Isus, regii și păstorii...

Bătrînul înveli cutia de pantofi cu hîrtie de împachetat și o legă.

— Hai să-ți dau o hîrtie frumoasă de Crăciun, spuse Lelia, dar el legase pachetul ; își luă pălăria și plecă.

Copilul se duse la fereastră, trase perdeaua la o parte și-i făcu cu mîna. După ce dispăru, veni la mine si-mi povesti că mîine, cînd se va

trezi, va avea multe, multe, Marii şi Iosifi şi prunci Isus, şi regi, şi să vin şi eu. În spatele meu i-am auzit pe Lelia şi pe Nino vorbind în şoaptă. Spuneau că ar trebui să se ducă neapărat în oraş să cumpere de undeva figuri cu vicleimul pentru copil.

N-am ieşit din local toată după-amiaza şi toată seara. După ce se întunecă veni tot mai multă lume. Pe mese se aflau crenguţe de brad. Nino aşezase şi lumînări. Veneau aproape numai bărbaţi, şi printre ei o ciurdă întreagă de oameni care lucrau la curăţirea izolatorilor şi care descoperiseră că bătrînul locuieşte aici. Se aşezară lîngă mine şi aşa sărbătorirăm Crăciunul. Am băut o grămadă, dar pe nici unul dintre noi nu l-a apucat tristeţea neagră. După miezul nopţii, Nino închise, şi curăţătorii de izolatori spuseră că se duc la slujba de la miezul nopţii, pentru că se cîntă grozav de frumos. Am urcat în camera mea şi cînd am deschis fereastra am văzut că începuse să ningă. „Bătrînul e destul de nebun ca să se ducă acum la gara de mărfuri", m-am gîndit. Nici nu e nevoie să ningă tare ca să se blocheze macazurile. Şi bătrînul nu-şi poate închipui că mai sînt şi alţi oameni care le-ar putea curăţi.

Era ora şapte cînd Nino mă trezi.

— Îmbracă-te şi vino jos. Lelia a făcut cafea.

— Ce s-a întîmplat ?

— Vino jos odată. S-a întîmplat ceva cu bătrînul. A telefonat poliţia.

M-am sculat, m-am îmbrăcat şi m-am dus jos, în locuinţa lui Nino. Şi copilul se sculase şi pomul de Crăciun se afla într-un colţ. Locuinţa mirosea a cafea şi a cozonaci. Copilul spuse :

— Acuma mergem la unchiul.

Am privit-o pe Lelia şi am dat din cap.

— Trebuie să mergem, spuse Nino, taxiul trebuie să vină dintr-un minut într-altul.

Nimeni n-a crezut că e necesar să-mi explice, şi în faţa copilului n-am vrut să întreb.

Peste noapte ninsese deci serios şi acum abia de se zărea vreo urmă în zăpada proaspătă. Tramvaiele circulau ca pe vată şi erau goale. Ne-am dus la Spitalul municipal.

Cînd am ajuns, ne-a luat în primire un poliţist şi am intrat, fără copil, într-o cameră, şi acolo zăcea el, întins pe un pat. Pe pătură era cutia de carton cu figurile de vicleim.

— Acesta e Gottfried Mumenthaler, care a locuit pe Zweierstrasse 7 ? întrebă un bărbat în civil.

Am spus că el era.

Apoi uşa se deschise din nou şi un bărbat cam de vîrsta mea intră înăuntru. Îi vorbeau cu domnul Mumenthaler. Era fiul lui.

Am părăsit camera şi ne-am dus într-alta, unde urma să ni se ia interogatoriul de către poliţie. La copilul de pe coridor nu s-a gîndit în clipa aceea nimeni.

— N-a petrecut deci seara la dumneavoastră ? îl întrebă omul în civil pe tînărul Mumenthaler.

— Nu, nici n-am fost acasă. Am fost invitaţi. N-am ştiut că o să vină, altfel...

Mult după miezul nopţii, probabil în drum spre gară, fusese lovit de o maşină şi rănit grav.

— Beat ? am întrebat eu.

— Beat criţă, răspunse bărbatul.

— Şi nu avea acte la el. Avea un costum nou şi era fără acte. Avea doar o cutie. Slavă Domnului.

Pe hîrtia de împachetat găsiseră adresa lui Nino şi cînd trebuiseră să-l predea pe bătrîn, s-au gîndit că asta putea fi o urmă. Şi aşa au dat de Nino şi prin Nino au aflat şi de un fiu la care bătrînul dorise să-şi serbeze Crăciunul.

— Şi şi-a cumpărat un costum nou, zise Lelia.

Fiul spuse :

— Cinci ani la rînd l-am invitat de Crăciun şi întotdeauna a nins în 24, şi în fiecare an spunea, că dacă ninge, nu poate veni. Şi ieri am plecat de-acasă de la patru. Cel puţin dac-ar fi telefonat...

— Ar fi putut să vină măcar la noi, zise Nino.

Am terminat repede şi cînd am ieşit în coridor fetiţa dispăruse. Ştiam exact unde este ; am deschis uşa de la camera bătrînului şi acolo fetiţa şedea îngenuncheată pe podea şi se juca cu figurile.

— Voia să i le-aducă fiului dumneavoastră, zise Lelia.

Fetiţa înălţă capul şi spuse :

— Nu, pe celelalte, pe astea le-a primit de la Moş Crăciun pentru mine.

(Lui Hans Trömmer)

CUPRINS

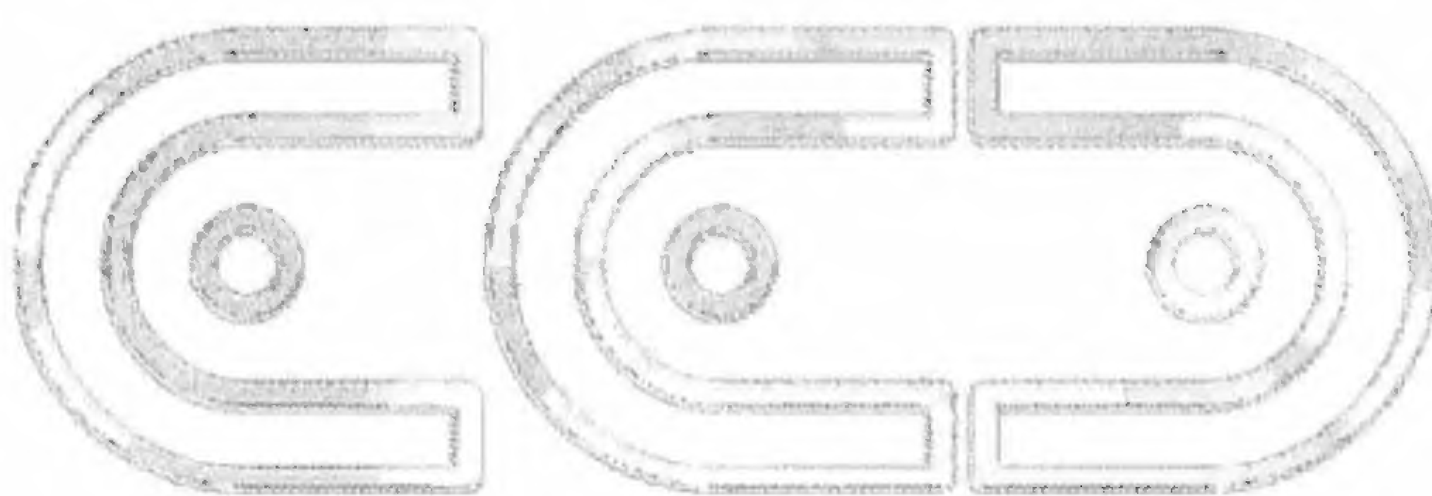

TIPARUL EXECUTAT LA:

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „13 DECEMBRIE 1918"

COLI TIPAR 6 — COMANDA NR. 2307.

Scanare și prelucrare digitală

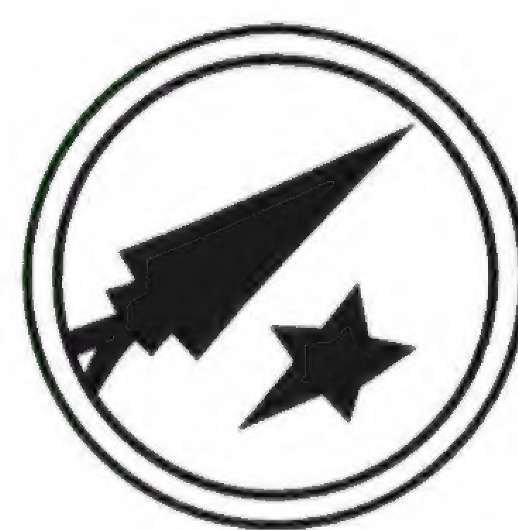

de

Anonim

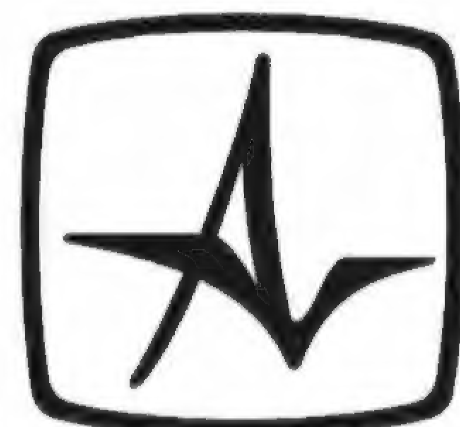

și

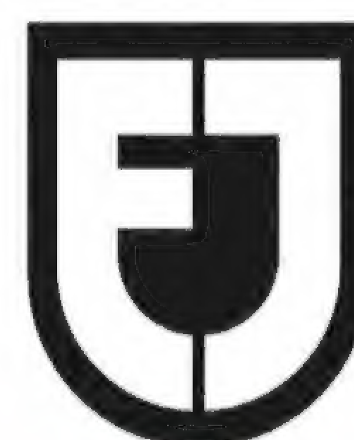
CAT Graur

Antwerpen

2023

